

25 juni 2025

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Stichting Personeelspensioenfonds APG

Versie 1.1 – Juni 2025

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Organisatie en risicobeheer	6
2.1 Missie, visie en beleid	6
2.1.1 Missie	6
2.1.2 Visie	6
2.1.3 Kernwaarden	6
2.1.4 Beleid	7
2.2 Governance	11
2.2.1 Schema van opdrachtverlening	12
2.2.2 Bestuur	12
2.2.3 Bestuurscommissies	13
2.2.4 Sleutelfuncties	14
2.2.5 Verantwoordingsorgaan	15
2.2.6 Intern toezicht	16
2.2.7 Accountant en certificerend actuaris	17
2.2.8 Uitbestede werkzaamheden	17
2.3 Beheerste en integere bedrijfsvoering	18
2.3.1 Administratieve organisatie en interne controle	18
2.3.2 Risicobeheersing	21
2.3.3 Compliance en integriteit	23
3 De pensioenregeling	24
3.1 Hoofdpijnen pensioenreglement	24
3.1.1 Aansluiting	24
3.1.2 Deelneming	24
3.1.3 Kenmerken van de regeling	25
3.2 Hoofdpijnen uitvoeringsovereenkomst	28
4 Premie, pensioendoel en risicohouding	29
4.1 Premie	29
4.2 Pensioendoel	29
4.3 Risicohouding	30
4.3.1 Wat is de risicohouding?	30
4.3.2 Governance en besluitvormingsproces omtrent risicohouding	30
4.3.3 Onderbouwing van de risicohouding	31
4.3.4 De verschillende cohorten	31
4.3.5 Kwalitatieve risicohouding	32
4.3.6 Kwantitatieve risicohouding	33
4.3.7 Toetsing risicohouding	35
5 Financiële opzet	36

5.1 Activa en passiva	36
5.1.1 Waarderingsgrondslagen beleggingen	36
5.1.2 Technische voorziening	36
5.1.3 Eigen vermogen	36
5.2 Persoonlijke pensioenvermogens	38
5.2.1 Samenstelling persoonlijke pensioenvermogen	38
5.2.2 Ontwikkeling van persoonlijke pensioenvermogen	38
5.2.3 Voorkomen van negatieve persoonlijke pensioenvermogens	39
5.2.4 Waardeoverdracht en afkoop	39
5.3 Collectieve voorzieningen	40
5.3.1 Kostenvoorziening	40
5.3.2 Voorziening voor premievrijstellingen	41
5.3.3 IBNR-voorziening voor verwachte toekenning van premievrijstelling	42
5.3.4 IBNR-voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioen	43
5.3.5 Voorziening voor het latente wezenpensioen uit hoofde van het overgangsrecht	43
5.3.6 Jaarlijkse toetsing	44
5.4 Solidariteitsreserve	44
5.4.1 Wat is de solidariteitsreserve?	44
5.4.2 Doelen solidariteitsreserve	45
5.4.3 Vulregels	46
5.4.4 Uitdeelregels	46
5.4.5 Toedeelregels	50
5.4.6 Maximum en minimum van de solidariteitsreserve	51
5.4.7 Besluitvormingsproces rondom solidariteitsreserve	51
5.5 Algemene reserve	52
5.5.1 Doel algemene reserve	52
5.5.2 Verzekering risico partnerpensioen (PP-)	52
5.5.3 Verzekering wezenpensioen	53
5.5.4 Verzekering premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	54
5.5.5 Verzekering arbeidsongeschiktheidspensioen	54
5.5.6 Inflatierisico collectieve voorzieningen	55
5.5.7 Overige onderdelen van de algemene reserve	56
5.5.8 Jaarlijkse toetsing	58
5.6 Premiebeleid	59
5.7 Toedelingsmechanisme	63
5.7.1 Wat is het toedelingsmechanisme?	63
5.7.2 Financieel beschermingsrendement	63
5.7.3 Financieel overrendement	66
5.7.4 Biometrisch beschermingsrendement micro-langlevensrisico	68
5.7.5 Resultaat op micro-langleven (overrendement micro-langlevensrisico)	69
5.7.6 Biometrisch beschermingsrendement macro-langlevensrisico	69
5.7.7 Resultaat op macro-langleven (overrendement macro-langlevensrisico)	70
5.7.8 Verwerking effecten overige actuariële grondslagen	71
5.8 Aanvangsuitkering bij pensionering	72

5.8.1	Uitkeringsvermogen en spreidingsvermogen	72
5.8.2	Actuariële inkoopfactor	72
5.9	Uitkeringsfase	72
5.9.1	Projectierendement	72
5.9.2	Gelijke aanpassingen op basis van collectieve uitkeringsfase	73
5.9.3	Spreiding van schokken	76
5.10	Beleggingsbeleid	79
5.10.1	Inleiding	79
5.10.2	Uitgangspunten	79
5.10.3	Beleggingsorganisatie	80
5.10.4	Strategisch beleggingsbeleid	81
5.10.5	Tactisch beleggingsbeleid	82
5.10.6	Valutarisico	82
5.10.7	Renterisico	83
5.10.8	Inflatierisico	84
5.10.9	Marktrisico	84
5.10.10	Kredietrisico	84
5.10.11	Prudent Person	85
5.11	Financiële sturingsmiddelen	85
A.	Bijlage: Procedure rondom toerekenen rendementen en reserves	87
B.	Bijlage: Procedure rondom collectieve uitkeringsfase	89
C.	Bijlage: Actuariële grondslagen en uitgangspunten	94

Separate bijlagen:

- Verklaring inzake beleggingsbeginselen
- Onderbouwing risicohouding
- Onderbouwing prudent person
- Financieel crisisplan
- Risicohandboek-Eigenrisicobeoordeling PPF APG

1 Inleiding

Stichting Personeelspensioenfonds APG (hierna: PPF APG of ‘het fonds’) werkt volgens een actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Het opstellen van een ABTN is een verplichting die voortvloeit uit artikel 145 van de Pensioenwet (PW) en paragraaf 9 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds (Besluit FTK). Het fonds heeft in artikel 3 lid 5 van de statuten vermeld dat het fonds werkt volgens een ABTN. De ABTN van het fonds geeft de centrale criteria aan op basis waarvan het fonds het (financieel) beleid voert. Het doel van de ABTN is om inzicht te geven in het functioneren van het fonds en om het door het fonds gevoerde beleid te omschrijven. De ABTN gaat met name in op de financiële-, actuariële- en bedrijfstechnische opzet en de grondslagen waarop het rust.

De ABTN is vastgesteld door het bestuur op 25 juni 2025 en vervangt de tot die datum geldende ABTN. Deze ABTN beschrijft de situatie vanaf 1 januari 2025.

De ABTN wordt tenminste ieder jaar geactualiseerd, alsmede in geval van belangrijke tussentijdse wijzigingen in het beleid van het fonds. Wijzigingen in de ABTN zullen zo spoedig als mogelijk door het bestuur worden vastgesteld, waarna toezichthouder DNB hiervan in kennis wordt gesteld.

2 Organisatie en risicobeheer

2.1 Missie, visie en beleid

PPF APG heeft ingevolge de Code Pensioenfondsen een missie, visie en beleid opgesteld. Deze zijn herijkt in verband met de overgang naar het nieuwe stelsel.

2.1.1 Missie

PPF APG is een fonds van, voor en door APG. Onze missie is om nu en in de toekomst meerwaarde te bieden voor onze deelnemers. Dit doen we met hoogwaardige en passende dienstverlening, dichtbij de deelnemers en met een direct aanspreekbaar bestuur.

2.1.2 Visie

PPF APG streeft naar een hoog, stabiel, solidair en uitlegbaar pensioen. We doen dit op basis van een kostenbewuste, zo eenvoudig mogelijke regeling, met een geoptimaliseerd en verantwoord beleggingsbeleid.

Kernwaarden

- We handelen integer.
- We houden bij het nemen van besluiten rekening met de belangen van alle betrokkenen (solidair, zorgzaam, evenwichtig en met de menselijke maat).
- We voeren een degelijk financieel beleid (stabiel, met oog voor de lange termijn en verantwoord).
- We communiceren duidelijk, begrijpelijk en passend bij de doelgroep (persoonlijk, eenvoudig, transparant en zowel digitaal als fysiek).

Uit de missie en visie heeft het bestuur de onderstaande strategische doelen gestedilleerd:

1. De pensioenregeling en dienstverlening zijn passend bij de voorkeuren van deelnemers en zijn getoetst aan de samen met sociale partners opgestelde guiding principles.
2. Een volwassen uitbestedingsrelatie, gebaseerd op de zelfstandigheid en onafhankelijkheid van PPF APG met marktconforme kosten en condities.
3. Verantwoord beleggingsbeleid, passend bij de voorkeuren van deelnemers en waarbij impact op rendement, risico, kosten en ESG worden gewogen bij beleggingsbeslissingen.

2.1.3 Kernwaarden

Om de door het fonds gestelde doelen te bereiken, gelden onderstaande beginselen ('policy beliefs') als basis voor de te volgen strategie. Deze policy beliefs zijn in lijn met de doelstellingen van het bestuur en zijn gebaseerd op de resultaten van het risicobereidheidsonderzoek onder deelnemers en gepensioneerden, en op de risicohouding van het bestuur zelf, welke in samenspraak met sociale partners is vastgesteld. Hierbij is ook overleg gevoerd met het verantwoordingsorgaan van het fonds.

1. Het pensioenfonds aanvaardt alleen een pensioencontract dat financierbaar, uitlegbaar en uitvoerbaar is.
2. Het pensioenfonds streeft naar een evenwichtige verdeling van risico's en rendementen tussen generaties en legt hier op een transparante wijze verantwoording over af.

3. Het premiebeleid is gericht op adequate kostendekking, stabiliteit en evenwichtigheid door de tijd heen.
4. Een goed en betaalbaar pensioen vergt het nemen van (beleggings)risico's. Het risicoprofiel dient afgestemd te zijn op het risicodraagvlak en de risicohouding van (gewezen) deelnemers en gepensioneerden.
5. Goede communicatie betekent dat (gewezen) deelnemers en gepensioneerden inzicht kunnen hebben in hun pensioencontract, de eigen pensioensituatie bij het fonds en de risico's die hier onderdeel van zijn. Het pensioenfonds streeft ernaar dat (gewezen) deelnemers en gepensioneerden het fonds als dichtbij ervaren.
6. Het pensioenfonds handelt maatschappelijk verantwoord en duurzaam.
7. Het pensioenfonds is verantwoordelijk voor een integere, kostenefficiënte en beheerste bedrijfsvoering en borgt checks and balances in de gehele (uitbestedings)keten van de uitvoering.

PPF APG heeft bij de inrichting van het beleggingsbeleid beleggingsbeginselen ('investment beliefs') uitgewerkt. Deze investment beliefs leggen de koppeling tussen premie, ambitie en risicoprofiel enerzijds en beleggingsmogelijkheden anderzijds. De investment beliefs zijn opgenomen in de separate bijlage 'Verklaring inzake beleggingsbeginselen' en dienen als basis voor de te volgen beleggingsstrategie.

Bij het besturen van het fonds zullen bovenstaande beginselen als leidraad dienen.

2.1.4 Beleid

De missie, visie en daaruit afgeleide doelstellingen van PPF APG zijn de basis voor het beleid van het fonds voor de komende jaren. PPF APG heeft de volgende beleidsgebieden geformuleerd:

- Communicatiebeleid
- Premiebeleid
- Beleggingsbeleid
- Risicobeleid
- Uitbestedingsbeleid
- Integriteitsbeleid
- HR-beleid

Communicatiebeleid

PPF APG wil voor alle belanghebbenden een integer, deelnemersgericht, deskundig, toekomstbestendig en efficiënt pensioenfonds zijn. PPF APG wil daarbij dichtbij de deelnemers staan. Communicatie is daarbij van belang.

PPF APG is een fonds van, voor en door APG. Een fonds dichtbij de deelnemer. Dit principe komt zoveel mogelijk terug in de communicatie van het fonds. PPF APG wil "dichtbij" komen door transparant, persoonlijk en in begrijpelijke taal te communiceren in alle uitingen. Het fonds communiceert proactief, in het bijzonder bij belangrijke momenten in het leven van betrokkenen of bij fondsontwikkelingen. Belanghebbenden moeten begrijpen wat de gevolgen zijn van bepaalde keuzes voor hun pensioen. De uitvoeringsorganisatie van PPF APG stelt zich integer, servicegericht

en deskundig op. De communicatie moet op deze manier zorgen voor een zo groot mogelijk draagvlak onder de (gewezen) deelnemers, gepensioneerden en alle aangesloten werkgevers.

De keuzes in communicatie voor 2025 komen tot uiting in het wettelijke communicatieplan en het communicatiejaarplan.

Premiebeleid

Sociale partners stellen de totale premie (op fondsniveau) vast. Het pensioenfonds stelt vervolgens de risicopremies en kostenopslagen vast. De spaarpremie die wordt ingelegd in het persoonlijk pensioenvermogen is gelijk aan de totale premie verminderd met de risicopremies en kostenopslagen.

Het premiebeleid is erop gericht dat de spaarpremie gedurende het jaar niet wijzigt. De risicopremies en kostenopslagen staan daarom steeds voor één jaar vast. De keuzes binnen het premiebeleid zijn er verder op gericht dat het beslag op de algemene reserve zoveel mogelijk wordt beperkt.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid van PPF APG is gericht op het behalen van voldoende lange termijn rendement. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn: risico, rendement, kosten en maatschappelijk verantwoord beleggen. De beleggingskeuzes worden op deze 4 elementen beoordeeld. Dit draagt bij aan een evenwichtig beleggingsbeleid en daarmee aan een houdbare pensioenregeling.

Risicobeleid

Het bestuur voert de door sociale partners vastgestelde pensioenregeling op beheerste en integere wijze uit. Onderdeel hiervan is een adequaat risicobeleid.

PPF APG hanteert een systematische aanpak om zowel financiële als niet-financiële risico's op een integrale wijze te beheersen. PPF APG hanteert het COSO ERM raamwerk uit 2017 voor het risicomanagementproces:

Hierin zijn de volgende principes nader uitgewerkt:

PPF APG voert tenminste driejaarlijks een reguliere eigenrisicobeoordeling (ERB) uit. In geval van een significante wijziging voert PPF APG zo spoedig mogelijk een tussentijdse (actualisatie van de) ERB uit. De ERB is integraal onderdeel van het risicohandboek.

De verschillende onderdelen van het risicobeleid van het fonds zijn beschreven in het beleidsdocument “Risicohandboek-Eigenrisicobeoordeling PPF APG” (versie 3.0); zie bijlage.

Uitbestedingsbeleid

PPF APG besteedt op basis van een risicoanalyse haar werkzaamheden uit aan professionele partijen, die hun continuïteit, integriteit, de prijs/kwaliteitverhouding en risicobeheersing adequaat kunnen aantonen en waarmaken. Door het uitbestedingsrisico voortdurend te controleren en eventueel aanvullende beheersmaatregelen te benoemen, zorgt het fonds voor een verantwoord uitbestedingsbeleid en een prudente en beheerste bedrijfsvoering. Een zorgvuldig uitbestedingsbeleid draagt bij aan een betrouwbare pensioenuitvoering voor nu en in de toekomst. Hiermee blijven de reputatie en integriteit van PPF APG gehandhaafd. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle uitbestede activiteiten en processen van PPF APG. En geldt voor alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten, gedurende de gehele looptijd van die overeenkomsten. Het uitbestedingsbeleid is laatstelijk op 1 maart 2021 vastgesteld.

Integriteitsbeleid

Het integriteitsbeleid van PPF APG is erop gericht om integriteitsrisico's te beheersen. Met integriteitsrisico wordt bedoeld: het gevaar voor de aantasting van de reputatie van het fonds, maar ook de bestaande en toekomstige bedreiging van het vermogen of het resultaat van het pensioenfonds. Het gaat hierbij om risico's voor de organisatie, de medewerkers en overige stakeholders. Risico's worden geanalyseerd, onderkend en daar waar nodig worden maatregelen getroffen. Dit geldt voor de eigen organisatie, maar ook voor de uitvoeringsorganisatie.

HR-beleid

De kwaliteit en samenstelling van het bestuur zijn essentieel voor een goede aansturing van het pensioenfonds. Het bestuur hanteert daarom profielen voor bestuursleden zodat de diverse rollen in het bestuur en de commissies goed vervuld kunnen worden. Ter ondersteuning van de

werkzaamheden kan het bestuur ook gebruik maken van faciliteiten van de uitvoeringsorganisatie, zoals secretariële ondersteuning. Daarnaast worden er jaarlijks studiedagen georganiseerd voor het bestuur, waar actuele ontwikkelingen of specifieke onderwerpen nader worden toegelicht en waar ruimte is om over onderwerpen te discussiëren.

Het bestuur heeft een geschiktheidsplan waarin is vastgelegd dat bestuursleden hun deskundigheid en vaardigheden (zowel individueel als collectief) op peil houden. Daarmee draagt het bestuur zorg voor een doorlopend programma om de geschiktheid van de leden van het bestuur op peil te houden en waar nodig te verbreden of te ontwikkelen. Geschiktheid bestaat uit kennis, ervaring, vaardigheden en professioneel gedrag. De bestuursleden zijn zelf verantwoordelijk voor deze permanente educatie en geven jaarlijks inzicht in de gevolgde bijeenkomsten, programma's en/of opleidingen. Een bestuurder moet tijd kunnen investeren om de bestuursfunctie goed te kunnen vervullen. In de profielschets die het bestuur maakt, is steeds een geschat tijdsbeslag voor de functie opgenomen. Daarbij wordt aangesloten bij de 'voltijd equivalent score' (VTE), de normering die DNB hanteert en die is vormgegeven in artikel 35a Besluit uitvoering Pensioenwet.

Het geschiktheidsplan dient ook als uitgangspunt voor de uitvoering van de bestuurscyclus waarbij tevens rekening wordt gehouden met de in de statuten genoemde zittingstermijnen. Door te werken met een zogenaamde 'dakpan constructie' wordt de historische kennis en ervaring binnen het bestuur geborgd. Nieuwe bestuursleden worden benoemd overeenkomstig de bepalingen in de statuten van het fonds en voor werknemersbestuursleden conform het reglement voor de verkiezingen. Elke nieuwe benoeming dient steeds gezien te worden in de context van de kwaliteiten van het bestuur als geheel. Bij de samenstelling van het bestuur als geheel speelt ook diversiteit een rol. Diversiteit binnen het bestuur verbreedt de horizon van het bestuur en bevordert daardoor het goed functioneren van het bestuur.

Het bestuur voert ingevolge norm 28 van de Code Pensioenfondsen jaarlijks een zelfevaluatie uit over het functioneren van het bestuur en de individuele bestuursleden. Hierbij betreft het bestuur één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij.

Het fonds beschikt over een gedragscode die voor bestuurders en medewerkers van het fonds voorschriften geeft ter voorkoming van (de schijn van) belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie. De gedragscode is een uitwerking van artikel 20 Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen inzake de invoering van nadere gedragsregels. Het bestuur heeft een compliance officer aangesteld die o.a. is belast met het verschaffen van informatie en het houden van toezicht op de naleving van de gedragscode. Alle bestuursleden ondertekenen ingevolge norm 16 van de Code Pensioenfondsen jaarlijks een verklaring over de naleving van de gedragscode.

Het pensioenfonds voert ingevolge artikel 21a Besluit FTK en norm 41 van de Code Pensioenfondsen een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het pensioenfonds. Ook is het beleid passend gelet op de omvang van het fonds en de onderneming waarvoor het fonds de pensioenregeling uitvoert. Een beheerst beloningsbeleid betekent ingevolge artikel 14 lid 6 Besluit uitvoering Pensioenwet ook dat het pensioenfonds zicht heeft op het beloningsbeleid van de partijen waaraan werkzaamheden worden uitbesteed.

Duurzaamheidsrisico's spelen geen rol bij het beloningsbeleid van PPF.¹

Het pensioenfonds kent alleen beloningen toe aan bestuursleden die niet meer in actieve dienst zijn bij een van de aangesloten werkgevers. Voor de vaststelling van de beloningen wordt aangesloten bij de (verordening) vergoedingsregeling van de Sociaal Economische Raad voor vacatiegelden. De beloningen van bestuursleden worden jaarlijks gepubliceerd in het bestuursverslag.

Ter ondersteuning van de werkzaamheden kan het bestuur gebruik maken van faciliteiten van de uitvoeringsorganisatie zoals secretariële ondersteuning. Daarnaast worden er jaarlijks studiedagen georganiseerd voor het bestuur, waar actuele ontwikkelingen of specifieke onderwerpen nader worden toegelicht en waar ruimte is om over onderwerpen te discussiëren.

2.2 Governance

Dit hoofdstuk geeft een toelichting op de organisatie van het fonds.

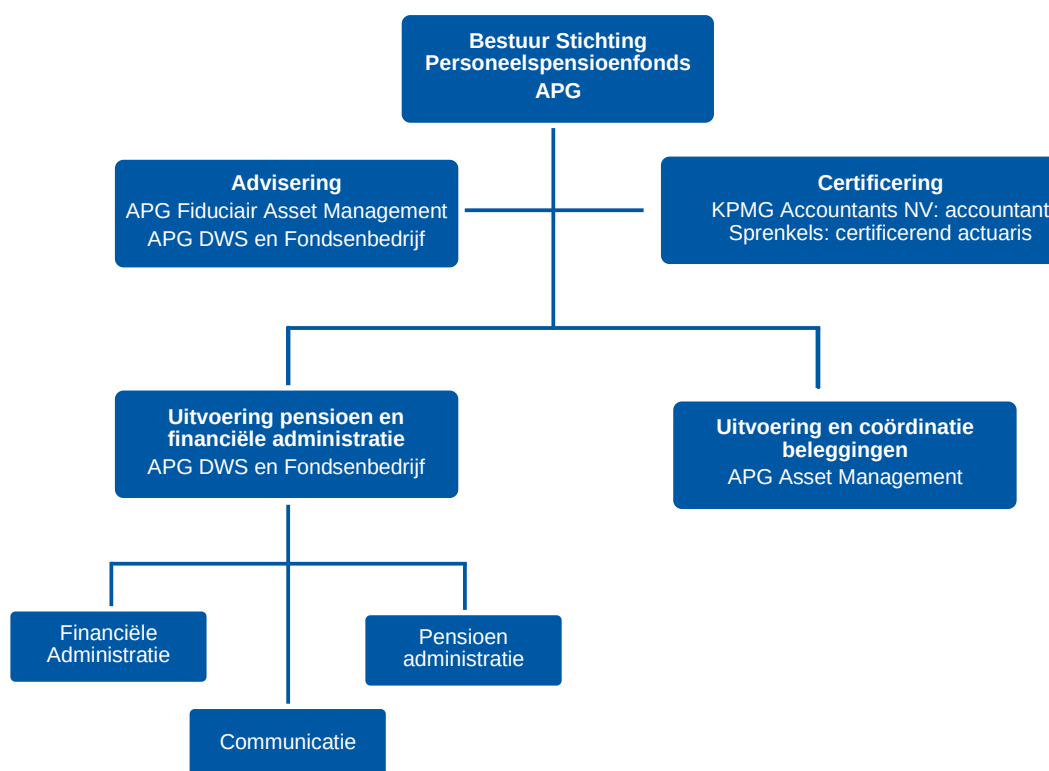
Verschillende partijen spelen een rol bij de besluitvorming van PPF APG. De onderstaande governancestructuur geeft weer welke partijen betrokken zijn en wat hun rol is. In de volgende paragrafen worden de verschillende gremia toegelicht.

Eerste lijn PPF APG	Bestuur, Commissie Communicatie & Pensioenbeleid, Commissie Balansbeheer & Beleggingen, Commissie Uitbesteding & Financiën
Tweede lijn PPF APG	Sleutelfunctiehouder Risicobeheer, Risicomanager (sleutelfunctie vervuller risicobeheer), Compliance Officer, Sleutelfunctiehouder Actuarieel
Derde lijn PPF APG	Sleutelfunctie Internal Audit
Toezicht	Intern: Raad van Toezicht; Extern: DNB en AFM
Medezeggenschap	Verantwoordingsorgaan
Uitvoering	Uitvoeringsorganisatie APG
Advisering	Adviserend actuaris, extern adviseur van de commissie uitbesteding & financiën, Fiduciair Management van APG AM, APG DWS en Fondsenbedrijf
Certificering	Certificerend actuaris, externe accountant

¹ Pensioenfondsen moeten op basis van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) in hun beloningsbeleid aangeven hoe het beloningsbeleid aligned is met de integratie van duurzaamheidsrisico's.

2.2.1 Schema van opdrachtverlening

Onderstaand schema geeft weer waar het bestuur de uitvoering van de werkzaamheden heeft belegd.

2.2.2 Bestuur

Het paritaire bestuur van het fonds bestaat uit tien leden, waarvan vijf leden van werkgeverszijde en vijf leden van werknemerszijde. De leden van werkgeverszijde worden voorgedragen door de raad van bestuur van APG. Van de vijf zetels voor werknemerszijde zijn ingevolge artikel 100 lid 2 van de Pensioenwet drie of vier zetels gereserveerd voor de deelnemers en één of twee zetels voor pensioengerechtigden. De leden van werknemerszijde worden benoemd op voordracht van het verantwoordingsorgaan, na het horen van de raad van toezicht, dan wel na verkiezingen onder de deelnemers respectievelijk onder de pensioengerechtigden. Alleen kandidaten die voldoende geschikt zijn, worden toegelaten tot benoeming respectievelijk tot de verkiezingen. Als kandidaat voor pensioengerechtigden geldt een aanvullende eis: zij moeten als zodanig schriftelijk zijn voorgedragen door ten minste tien pensioengerechtigden. Het bestuur is bevoegd om in bijzondere omstandigheden bij besluit hiervan af te wijken.

Het bestuur heeft een geschiktheidsplan waarin is vastgelegd dat bestuursleden hun deskundigheid en vaardigheden (zowel individueel als collectief) op peil houden. Dit plan dient ook als uitgangspunt

voor de uitvoering van de bestuurscyclus waarbij tevens rekening wordt gehouden met de in de statuten genoemde zittingstermijnen. Nieuwe bestuursleden worden benoemd overeenkomstig de bepalingen in de statuten van het fonds. Jaarlijks voert het bestuur een zelfevaluatie uit over het functioneren van het bestuur. Het stappenplan diversiteit in het geschiktheidsplan dient verder ter borging van de gewenste diversiteit binnen het bestuur.

De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten en het huishoudelijk reglement van het fonds.

Het bestuur heeft, op grond van de statuten, onder meer de volgende *verantwoordelijkheden*:

- het waken over de handhaving van de statuten, reglementen en overeenkomsten;
- toezien op uitvoering conform wet- en regelgeving;
- het besturen van het fonds;
- het beheren van het vermogen.

Het bestuur heeft, op grond van de statuten, onder meer de volgende *bevoegdheden*:

- het sluiten van overeenkomsten tot het verkrijgen, vervreemden of bezwaren van registergoederen;
- het opdragen van de uitvoering van het dagelijks beleid aan andere personen of instellingen;
- het opdragen van het beheer aan andere rechtspersonen;
- het sluiten van overeenkomsten met (her)verzekeringsmaatschappijen;
- het benoemen van commissies, die met een speciale taak of taken worden belast en waarvan de bevoegdheden bij bestuursbesluit worden geregeld;
- het benoemen van de accountant en de certificerend actuaaris;
- het benoemen van andere externe deskundigen om advies uit te brengen.

Het bestuur stelt voorafgaand aan ieder nieuw kalenderjaar een jaarplanning vast. Het bestuur vergadert in aanwezigheid van 1 of meer vertegenwoordigers van APG die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van door het bestuur genomen besluiten, binnen het kader van de uitvoeringsovereenkomst.

2.2.3 Bestuurscommissies

Het bestuur kent drie permanente commissies. De taken en bevoegdheden van de commissies zijn nader uitgewerkt in het huishoudelijk reglement van PPF APG.

1. De Commissie Balansbeheer en Beleggingen adviseert het bestuur over het balansbeheer en beleggingen. De commissie heeft het mandaat om hierover bepaalde besluiten te nemen. De sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Internal Audit zijn standaard toevoerder bij de vergaderingen van de commissie.
2. De Commissie Communicatie en Pensioenbeleid adviseert het bestuur over het (meerjaren)pensioenbeleid en de (periodieke) aanpassingen aan fondsdocumenten waaronder de statuten, het pensioenreglement en de ABTN. Daarnaast adviseert en informeert de commissie over de uitvoering van deze fondsdocumenten. De commissie heeft het mandaat om hierover bepaalde besluiten te nemen. De commissie treedt daarnaast op als klachtencommissie

namens het bestuur. De sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Internal Audit zijn standaard toevoerder bij de vergaderingen van de commissie.

De commissie ondersteunt het bestuur ook bij het (langetermijn)communicatiebeleid en adviseert hierover gevraagd en ongevraagd. De commissie heeft het recht om namens het bestuur bepaalde besluiten te nemen over aangelegenheden op het gebied van communicatie.

3. De Commissie Uitbesteding en Financiën adviseert het bestuur over het uitbestedingsbeleid van het fonds; het IT- en databeleid van het fonds; en de financiële huishouding van het fonds (kleine geldstroom). De commissie monitort en evalueert deze drie beleidsterreinen en heeft het mandaat om hierover bepaalde besluiten te nemen. Daarnaast is deze commissie belast met de voorbereiding en onderhandelingen over de uitbestedingsovereenkomsten en heeft deze commissie regie over het jaarwerk van het fonds. De commissie heeft een externe adviseur. De sleutelfunctiehouders Risicobeheer en Internal Audit zijn standaard toevoerder bij de vergaderingen van de commissie.

Voorts richt het bestuur (ad hoc) commissies en / of werkgroepen in inzake specifieke onderwerpen als het bestuur dit noodzakelijk acht.

Het bestuur heeft thans de volgende vaste werkgroepen ingericht.

- de werkgroep ALM heeft als taak de voorbereiding en uitvoering van de (periodieke) ALM-studie en aanverwante processen in dit kader; en

- de werkgroep Jaarwerk heeft als de taak de voorbereiding en uitvoering van de (periodieke) werkzaamheden rondom het jaarwerk.

De taken en bevoegdheden van een werkgroep worden overeenkomstig het huishoudelijk reglement van het fonds per bestuursbesluit vastgesteld. De werkgroepen voeren hun (beleidsvoorbereidende) werkzaamheden verder uit in nauwe samenwerking met de commissies binnen het bestuur.

2.2.4 Sleutelfuncties

Medio januari 2019 is de IORP II wetgeving van kracht geworden. Deze Europese richtlijn heeft voor pensioenfondsen bepaald dat die over zogenoemde sleutelfuncties moeten beschikken. Het gaat om de risicobeheerfunctie, internal auditfunctie en actuariële functie. De sleutelfunctiehouder risicobeheer beoordeelt, monitort en rapporteert over het risicobeheersysteem. Ook heeft de sleutelfunctiehouder risicobeheer een initiërende en adviserende rol bij het vormgeven van het risicobeheer. De sleutelfunctiehouder internal audit is belast met het (laten) uitvoeren van (interne) audits binnen de bedrijfsvoering van een pensioenfonds. De sleutelfunctiehouder “actuariële” dient onder meer toe te zien op de berekeningen van de technische voorzieningen en premiestelling van een pensioenfonds. De sleutelfunctiehouders risicobeheer en internal audit zijn bestuursleden van het pensioenfonds. De werkzaamheden voor de actuariële functie zijn uitbesteed aan de certificerend actuaris.

2.2.5 Verantwoordingsorgaan

PPF APG beschikt over een verantwoordingsorgaan bestaande uit 7 leden, waarvan 2 leden afkomstig zijn uit de geleding van de werkgevers. De overige 5 leden bestaan uit 3 vertegenwoordigers namens de deelnemers en 2 vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden. De deelnemers en de pensioengerechtigden zijn evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen in het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigd. Het verantwoordingsorgaan bestaat derhalve uit een drietal geledingen, te weten de geleding van de werkgevers, de geleding van de deelnemers en de geleding van de pensioengerechtigden. Het bestuur van het fonds legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid jaarlijks een oordeel te geven over:

- a. het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere relevante informatie, waaronder de bevindingen van de Raad van Toezicht van PPF APG;
- b. het door het bestuur gevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar;
- c. het beleid voor de toekomst, waaronder de keuzes die van invloed zijn op de uitvoeringskosten;
- d. de wijze waarop het bestuur van PPF APG invulling geeft aan goed pensioenfondsbestuur en de Code Pensioenfondsen naleeft als ook omschreven in artikel 33 van de Pensioenwet.

Het oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, bekend gemaakt en in het jaarverslag van PPF APG opgenomen.

Voorts heeft het verantwoordingsorgaan op basis van artikel 115a Pensioenwet het recht, gevraagd of ongevraagd, een advies uit te brengen aan het bestuur van PPF APG over de volgende onderwerpen:

1. het beloningsbeleid van het fonds;
2. de vorm, de inrichting en de samenstelling van het interne toezicht;
3. de profielschets voor de leden van de Raad van Toezicht;
4. het vaststellen en wijzigen van de klachtenregeling;
5. het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid van PPF APG;
6. gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van PPF APG of de overname van verplichtingen door PPF APG;
7. liquidatie, fusie of splitsing van PPF APG;
8. het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
9. het omzetten van het fonds in een andere rechtsvorm als bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek; en
10. de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten;
11. de voorgenomen collectieve waardeoverdracht (het invaarbesluit) met inbegrip van het aanwenden van het vermogen van de Stichting bij de collectieve waardeoverdracht als omschreven in art. 150m lid 4 van de Pensioenwet; en

12. de vaststelling van het financieel overbruggingsplan tijdens de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel als omschreven in art. 150p lid 5 van de Pensioenwet.

2.2.6 Intern toezicht

PPF APG heeft per 1 januari 2018 een raad van toezicht bestaande uit drie onafhankelijke (externe) deskundigen welke door het bestuur worden benoemd en ontslagen op bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Zij worden benoemd voor een periode van maximaal vier jaar. Deze periode kan éénmaal verlengd worden.

De leden van de raad van toezicht kunnen geen zitting nemen in het bestuur of het verantwoordingsorgaan noch van enige andere door het bestuur in te stellen orgaan of commissie. De leden worden benoemd op basis van een profielschets. De geschiktheid van de leden van de raad van toezicht dient naar het oordeel van De Nederlandsche Bank (hierna 'DNB') voldoende te zijn. De raad van toezicht is een intern orgaan dat toezicht houdt op het bestuur. Dit vertaalt zich naar toezicht op de besluitvormingsprocessen van het bestuur en op de wijze waarop het bestuur, in de termen van de Pensioenwet, goed bestuur waarborgt.

De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, op basis van artikel 104 Pensioenwet, van de raad van toezicht zijn:

- beoordelen van de beleidsprocedures, bestuursprocedures, bestuursprocessen en de checks en balances binnen het fonds;
- beoordelen van de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd;
- beoordelen van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op langere termijn;
- adviserende (gevraagd en ongevraagd) en klankbord rol ten aanzien van het bestuur.

Aan de goedkeuring van de raad van toezicht zijn onderworpen de besluiten van het bestuur tot vaststelling van:

- het jaarverslag en de jaarrekening;
- de profielschets voor bestuurders;
- het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de raad van toezicht;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

De raad van toezicht vergadert zo vaak als hij nodig acht. De raad van toezicht heeft jaarlijks een overleg met de accountant en de certificerend actuaar.

De raad van toezicht rapporteert jaarlijks aan het bestuur inzake zijn werkzaamheden. Jaarlijks legt de raad van toezicht verantwoording af over zijn werkzaamheden aan het verantwoordingsorgaan. Jaarlijks stelt de raad van toezicht een rapport van bevindingen op. Een samenvatting van de bevindingen van de raad van toezicht wordt in het jaarverslag opgenomen.

2.2.7 Accountant en certificerend actuaris

Het bestuur heeft een externe accountant belast met de controle van de jaarrekening van het fonds. De accountant beoordeelt de opzet en de werking van de door het fonds getroffen beheersmaatregelen voor zover deze relevant zijn voor de controle van de jaarrekening, waarbij voor de door PPF APG uitbestede processen gesteund wordt op de door de uitvoerder/serviceorganisatie opgeleverde standaard 3402-rapportages. De accountant legt door middel van een accountantsverslag aan het bestuur verantwoording af over zijn werkzaamheden en verstrekt een verklaring bij de jaarrekening.

Het bestuur verbindt aan het fonds een adviserend actuaris en benoemt een certificerend actuaris. De adviserend actuaris is belast met het geven van advies aan het bestuur over de actuariële grondslagen en de financiële opzet waarop de uitvoering berust van hetgeen bepaald is in de pensioenreglementen met betrekking tot de te verstrekken pensioenen.

De adviserend actuaris is belast met de vaststelling van de technische voorzieningen, de verlies- en winstrekening, het actuariële verslag alsmede de actuariële verslagstaten. De door het bestuur aangestelde actuaris, ook wel certificerend actuaris genoemd, controleert de vaststelling van de technische voorzieningen en de technische analyse en verstrekt daarbij een (actuariële) verklaring.

2.2.8 Uitbestede werkzaamheden

De administratie van PPF APG is uitbesteed aan APG DWS en Fondsenbedrijf. Het vermogensbeheer is uitbesteed aan APG Asset Management NV. De extern controlerend accountant is KPMG Accountants N.V., de certificerend actuaris is Sprenkels en Verschuren B.V.. De uitbesteding van werkzaamheden vindt plaats met inachtneming van artikel 34 Pensioenwet, de actuele toezichtrichtlijnen van DNB en het door het bestuur in dit kader vastgestelde uitbestedingsbeleid. Dit beleid wordt periodiek herzien en is vastgelegd in deze ABTN.

Uitbesteding pensioenadministratie

Het fonds heeft het voeren van haar pensioenadministratie opgedragen aan APG DWS en Fondsenbedrijf. De omvang en kwaliteit van de te verrichten werkzaamheden is vastgelegd in een administratieovereenkomst en een service-level agreement. Daarnaast wordt jaarlijks een Jaarcontract vastgesteld. In het Jaarcontract worden onder andere afspraken gemaakt over:

- de te leveren deelprestaties en het verlangde kwaliteitsniveau;
- de delegatie van bevoegdheden voor de uitvoering van de regelingen;
- de vertegenwoordiging tegenover derden;
- vorm en inhoud van periodieke rapportages ter verantwoording en informatie.

Als administrateur heeft APG DWS en Fondsenbedrijf onder andere tot taak:

- Het administreren van de pensioenaanspraken en het verrichten van de uitkeringen;
- Het adviseren van het bestuur op zodanige wijze dat aan alle wettelijke eisen en verplichtingen wordt voldaan;

- het adviseren over en opstellen van benodigde juridische bescheiden van het fonds zoals reglement, statuten, overeenkomsten met derden en registratie bij de Kamer van Koophandel;
- het voorbereiden van bestuursvergaderingen en het uitvoering geven aan/monitoring van de besluitvorming;
- de controle op de naleving van de afgesloten contracten;
- het verzorgen van de communicatie en het adviseren van het bestuur op dit gebied.

Voorts is APG verantwoordelijk voor de dagelijkse advisering aangaande het financiële beleid van het fonds (onder andere met betrekking tot premie, financiering en de afstemming van verplichtingen en beleggingen) en het maken van het jaarwerk en van de technische analyse.

2.3 Beheerste en integere bedrijfsvoering

2.3.1 Administratieve organisatie en interne controle

Met administratieve organisatie wordt bedoeld het vaststellen en documenteren van alle processen en procedures. Dit is vastgelegd in diverse beleids- en fondsdocumenten.

De interne controle is het stelsel van maatregelen om te zorgen dat die processen juist en volledig (conform beschrijving) worden uitgevoerd. Om risico's adequaat te beheersen is een effectief intern controlemechanisme noodzakelijk, geïntegreerd in de dagelijkse uitvoering en besluitvorming.

Het interne controlemechanisme is onderdeel van het integrale risicobeheerssysteem van het pensioenfonds. Het uitvoeren en toetsen van beheersmaatregelen is een verantwoordelijkheid van diverse gremia binnen de pensioenfonds organisatie (inclusief uitbestedingspartners). Het bestuur is echter eindverantwoordelijk voor het integrale risicobeheer. Het bestuur staat op enige afstand van de dagelijkse uitvoering. In control zijn op afstand kan alleen met de juiste informatie. Daarom zijn effectieve rapportagelijnen en management informatie essentieel. Het bestuur dient te beschikken over juiste, tijdige, volledige en betrouwbare informatie om in te kunnen grijpen als het nodig is.

Controlemechanismen

Het fonds heeft het overgrote deel van haar bedrijfsprocessen uitbesteed aan andere partijen. Uitbesteding kan voor het pensioenfonds en zijn deelnemers belangrijke risico's opleveren. Het bestuur heeft daarom beleid vastgesteld met betrekking tot beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen. Het uitbestedingsbeleid is in overeenstemming met de eisen die zijn opgenomen in de Pensioenwet en het Besluit uitvoering Pensioenwet. Begin 2021 heeft het bestuur het uitbestedingsbeleid geüpdatet. Bij deze update is de Guidance uitbesteding door pensioenfondsen van DNB als leidraad genomen.

In haar uitbestedingsbeleid heeft PPF APG vastgelegd op welke gronden het bestuur overgaat tot het uitbesteden van werkzaamheden. Ook is hierin vastgelegd waaraan partijen zich in geval van uitbestede werkzaamheden moeten houden, onder meer op het gebied van functiescheiding en verdere interne controlemaatregelen.

PPF APG verlangt adequate controlemechanismen van de organisaties waaraan activiteiten zijn uitbesteed. Daartoe verzoekt zij aan haar opdrachtnemers een In Control Statement (zoals ISAE3402) te overleggen over de beheersing van uitvoering van deze uitbesteede werkzaamheden. Tevens heeft het fonds met de opdrachtnemers prestatieafspraken gemaakt over de kwaliteit van de dienstverlening, waarover periodiek wordt gerapporteerd.

Managementinformatie

Het bestuur vergadert zo vaak het bestuur dat wenselijk acht. Het bestuur wordt als volgt ondersteund met haar bestuurlijke taken:

Door	Door middel van / naar aanleiding van
Bestuursondersteuning	• Gegevensverstrekking ten behoeve van de opstelling van de jaarrekening en de staten voor DNB; • Verspreiden van notulen ten behoeve van bestuursvergaderingen; • Kwartaalrapportages stand van zaken met betrekking tot administratieve verwerking en financiële risico's middels Service Level Agreement (SLA-) rapportages; • Het tijdig informeren van het bestuur op zodanige wijze dat aan alle wettelijke eisen en verplichtingen wordt voldaan.
Sleutelfunctie Risicobeheer (sleutelfunctiehouder en risicomanager)	• Inrichting processen risicobeheer; • Inrichten en onderhouden methoden ter identificatie, meting, bewaking en beheersen risico's; • Risico-opinies (proces en inhoud); • Controleren risicobeheersing; • Inrichten en onderhouden van rapportages; • Risico-alertheid bevorderen; • Advisering vanuit controlefunctie. • Stelt op kwartaalbasis de IRM-rapportage op waarin een overzicht wordt gegeven van de risicobeheersing van de door het fonds in het risicoraamwerk benoemde risico's; • Adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over alle financiële en niet-financiële aangelegenheden die het fonds betreffen (bijvoorbeeld het premie-, toeslag- en beleggingsbeleid); • Wordt door het bestuur gehoord in het geval dit wordt voorgeschreven door het reglement, de uitvoeringsovereenkomst of de statuten.

Compliance Officer	• Beheert en adviseert over het integriteitsrisico • Stelt kaders voor het beleid, procedures en maatregelen omtrent compliance, zoals gedragscodes, stelt het compliance charter en de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) en houdt deze actueel; • Adviseert en geeft aansturing voor wat betreft de inrichting van de compliance functie; • Creëert bewustwording ten aanzien van integere bedrijfscultuur en compliance; • Voert structureel integriteit- en compliance analyse uit; • Ziet toe op de naleving en juiste toepassing van (interne) wet- en regelgeving (monitoring); • Adviseert gevraagd en ongevraagd het bestuur; • Rapporteert op kwartaalbasis aan bestuur over integriteit en compliance aangelegenheden; • Assisteert bij de implementatie van (nieuwe) wet- en regelgeving in de processen; • Is contactpersoon voor de externe toezichthouders.
Adviserend actuaris	• Adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over alle actuariële aangelegenheden die de stichting betreffen; • Wordt door het bestuur gehoord in het geval dit wordt voorgeschreven door het reglement, de uitvoeringsovereenkomst of de statuten; • Wordt door het bestuur om advies gevraagd in alle gevallen waarin het bestuur dit nodig acht; • Voert werkzaamheden uit ten behoeve van de uitvoering en ondersteuning van de actuariële functie; • Is verantwoordelijk voor het actuariële verslag.
Door	Door middel van / naar aanleiding van
Certificerend actuaris	• Actuariële verklaring, inbegrepen de toereikendheidstoets.
Sleutelfunctiehouder Actuarieel	• Inrichting processen actuariële functie; • Beoordelen van processen voor de berekening van de technische voorzieningen; • Beoordelen van de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van de technische voorzieningen; • Beoordelen gedragslijn m.b.t. aangaan van pensioenverplichtingen; • Beoordelen adequaatheid verzekeringsregelingen; • Risicobeheer bevorderen.

Vermogensbeheerder	• Periodieke rapportages over de ontwikkeling en de resultaten uit het belegd vermogen; • Rapportage over de uitvoering van het beleggingsbeleid; • Advisering t.b.v. de vaststelling van het strategische en jaarlijkse beleggingsbeleid. • ALM-advisering en advisering over de financiële opzet van de stichting.
Accountant	• Controle van de jaarrekening en staten DNB; • Rapportage omtrent zijn bevindingen.
Sleutelfunctiehouder Internal Audit	• Inrichting processen interne auditfunctie; • Toepassing van de audit jaarcyclus; • Beoordeling van de uitgevoerde audits; • Beoordelen auditbevindingen, bepalen van de consequenties voor het pensioenfonds en bewaken van de noodzakelijke follow up.

2.3.2 Risicobeheersing

Risicobeleid

De kernactiviteiten van PPF APG zijn pensioenbeheer en vermogensbeheer. Het bestuur van PPF APG geeft in het beleid aan hoe het zijn strategie tot verwezenlijking van deze pensioendoelstelling tot uitvoer brengt. Bij de activiteiten die PPF APG ontplooit voor de realisatie van de doelstellingen heeft het fonds te maken met onzekerheden (risico's). Het risicobeleid vormt daarom een belangrijk element van het financiële beleid, waarin wordt beschreven op welke wijze het bestuur omgaat met de sturingsinstrumenten van het fonds (de financiële opzet, het beleggingsbeleid). Het beleid is echter breder: in zijn risicobeleid geeft het bestuur tevens aan hoe het "in control" wil zijn en dat raakt niet alleen het financiële beleid maar alle aspecten van het fonds. Het bestuur heeft zijn organisatie en processen zodanig ingericht dat het de doelstellingen van het fonds kan bereiken. Het beleid is erop gericht om weloverwogen risico's te nemen. Dit betekent bijvoorbeeld enerzijds dat voor een bepaalde beleggingsallocatie wordt gekozen zodat niet alleen de gewenste risicoblootstelling wordt gerealiseerd maar ook voldoende beloning (rendement) wordt gegenereerd voor het gelopen risico. Anderzijds betekent dit dat risico's die het behalen van de doelstellingen van het pensioenfonds bedreigen, worden beheerst. Risicobeleid vormt daarmee de kern van de pensioenuitvoering.

Met het vaststellen van het risicobeleid stelt het bestuur vast welke risico's zij relevant acht gegeven de doelstellingen en de populatie van het fonds en wat de risicohouding van het fonds is. Daarnaast zijn de beheersmaatregelen en infrastructuur vastgesteld in het risicobeleid. Hieruit vloeien instructies en afspraken voort met partijen die worden ingeschakeld voor de feitelijke uitvoering van pensioenadministratie, communicatie en het vermogensbeheer.

Risicobeheerskader

Het risicobeheerskader bevat alle onderkende risico's en bijbehorende beheersmaatregelen van het fonds. Voor de risicotaxonomie sluit PPF APG aan bij de indeling die DNB hanteert in de vernieuwde toezichtsaanpak ATM (Actualisatie Toezichtsmethodologie) en de daarin benoemde risicocategorieën. Andere risico's, die belangrijk worden geacht of in de praktijk naar voren komen, zijn door PPF APG zelf aan de risicotaxonomie toegevoegd. In het Risicohandboek-Eigenrisicobeoordeling PPF APG is het gehele risicobeheerskader opgenomen, waarin alle onderkende risico's, risicotoleranties, risicoanalyses, beheersmaatregelen en monitoring zijn benoemd. Tevens is in het *Financieel crisisplan* opgenomen hoe het bestuur (in principe) zal omgaan met vooraf beschreven financiële crisissituaties. Als zich daadwerkelijk een financiële crisis voordoet, zal het bestuur de concrete maatregelen altijd afstemmen op de aard van de crisis en de omstandigheden van dat moment.

Risicomangementcyclus

Het vormgeven en operationaliseren van het risicobeleid vindt plaats aan de hand van het COSO ERM raamwerk uit 2017. De uitwerking omvat tevens de gehele risicomangementcyclus:

1. het, op basis van de doelstellingen van het fonds en risicohouding, opstellen van de strategie,
2. het identificeren van risico's,
3. het analyseren van risico's,
4. het opstellen van beheersmaatregelen,
5. de uitvoering, monitoring en rapportage over risico's en beheersmaatregelen,
6. het evalueren van het risicobeleid.

Op basis van de doelstellingen en daarvan afgeleide strategie heeft het bestuur het risicobeleid vastgesteld. In het risicobeleid hanteert het bestuur een brede risicodefinitie, waarin de verschillende financiële en niet-financiële risico's worden onderkend. Daarnaast staat in het risicobeleid hoe het bestuur omgaat met de risico's waarmee het fonds te maken krijgt bij de realisatie van de pensioendoelstellingen (stap 1). PPF APG heeft een overkoepelende risicohouding, die voortvloeit uit de doelstellingen en ambitie van het fonds en die tot uitdrukking komt in de strategie van het fonds.

Daarnaast heeft het bestuur ook voor alle individuele geïdentificeerde risico's een risicohouding vastgesteld. Deze risicohouding is enerzijds kwalitatief (gebaseerd op het raamwerk van Quail) om alle risico's onder een vergelijkbare noemer te brengen en anderzijds gekwantificeerd middels key risico-indicatoren en risicotolerantiegrenzen.

Naast het aangaan van risico's met naar verwachting een positieve invloed op het resultaat, is het tevens van belang om risico's te beheersen die naar verwachting een negatieve invloed hebben op het resultaat. Belangrijk is daarom dat de relevante risico's zijn geïdentificeerd (stap 2) en adequaat zijn geanalyseerd (stap 3). Goed bestuur vereist aldus het vaststellen en uitvoeren van passende beheersmaatregelen (stap 4).

Door het inrichten van een goede informatievoorziening vindt periodiek monitoring plaats van de genomen maatregelen (stap 5) en wordt nagegaan of de risico-exposures zich bewegen conform de gestelde doelen en binnen de gestelde tolerantiegrenzen, waarna eventuele bijstellingen plaatsvinden op basis van gewijzigde omstandigheden of uitkomsten (stap 6). Ieder kwartaal ontvangt het bestuur een rapportage met betrekking tot de ontwikkeling van de risicobeelden. In het bestuursverslag wordt over het risicobeleid verantwoording afgelegd.

Uitbesteding van werkzaamheden naar pensioenuitvoeringsbedrijven (administratie of vermogensbeheer) brengt met zich mee dat de beheersingsmechanismen binnen deze uitvoeringsbedrijven worden gekoppeld aan de beheersing vanuit het pensioenfonds zelf: het bestuur van het pensioenfonds blijft immers verantwoordelijk.

2.3.3 Compliance en integriteit

Gedragscode

Het fonds beschikt over een gedragscode die voor bestuurders en medewerkers van het fonds voorschriften geeft ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie. De gedragscode is een uitwerking van het voorschrift van artikel 20 Besluit financieel toetsingskader inzake de invoering van nadere gedragsregels. Het bestuur heeft een compliance officer aangewezen die is belast met het verschaffen van informatie en het houden van toezicht op de naleving van de gedragscode.

Incidentenregeling

Het fonds heeft ingevolge artikel 19a Besluit financieel toetsingskader een incidentenregeling opgesteld. Deze regeling beschrijft welke stappen moeten worden gevolgd ingeval van een misstand binnen het fonds. Het doel van de regeling is om te voorkomen dat de beheerste en integere bedrijfsvoering als bedoeld in artikel 143 Pensioenwet wordt geschaad en om toekomstige misstanden te voorkomen.

Klokkenluidersregeling

Het fonds heeft ingevolge norm 20 en 21 van de Code een klokkenluidersregeling opgesteld. Evenals de incidentenregeling heeft de klokkenluidersregeling als doel dat er binnen een pensioenfonds integer en beheerst wordt gehandeld en dat toekomstige misstanden worden voorkomen. De beheerste en integere bedrijfsvoering wordt geformuleerd in artikel 143 Pensioenwet.

3 De pensioenregeling

PPF APG voert het pensioenreglement uit dat door de cao-partijen van APG Groep, te weten APG en de vakorganisaties, is overeengekomen. Het pensioenreglement is in werking getreden per 1 januari 2013 en is voor het laatst gewijzigd per 1 januari 2025.

3.1 Hoofdlijnen pensioenreglement

3.1.1 Aansluiting

PPF APF is het ondernemingspensioenfonds voor APG Groep N.V., APG DWS en Fondsenbedrijf N.V. en APG Asset Management N.V. Daarnaast zijn de volgende ondernemingen, die op grond van artikel 3 van de Invoerings- en aanpassingswet Pensioenwet na 2006 vrijwillig aangesloten zijn gebleven bij het fonds, ook aangesloten bij het fonds:

- Bouwinvest Real Estate Investment Management B.V.
- Hyfen B.V.
- Stichting Technisch Bureau Bouwnijverheid (TBB)
- Stichting Economisch Instituut voor de Bouw (EIB)

De aansluiting is met inachtneming van paragraaf 3.1 van de Pensioenwet vastgelegd in een schriftelijke uitvoeringsovereenkomst.

3.1.2 Deelneming

De aangesloten werkgevers hebben zich, op grond van de uitvoeringsovereenkomst, verplicht de voor deelneming in aanmerking komende werknemers aan te melden als deelnemer bij PPF APG. PPF APG heeft zich verplicht deze aangemelde werknemers te accepteren en voor hen pensioen te verzekeren, overeenkomstig de bepalingen van de geldende statuten en reglementen.

3.1.3 Kenmerken van de regeling

De hoofdlijnen van de pensioenregeling zijn:

Regeling	Solidaire premieregeling
Financiering	Premie-inleg
Deelnemer	Werknemer in dienst bij een bij PPF APG aangesloten werkgever
Toetredingsleeftijd	Niet van toepassing
Pensioenleeftijd	AOW-leeftijd
Pensioengevend inkomen	Het pensioengevend inkomen wordt elke maand vastgesteld.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het pensioengevend inkomen minus de maandfranchise. De pensioengrondslag vormt de basis voor de opbouw in het persoonlijk pensioenvermogen.
Franchise	Het bestuur stelt voor elk jaar de franchise vast. De franchise is ten minste het fiscaal minimum. De franchise is € 18.475 (2025).
Ouderdomspensioen	Elke maand wordt premie ingelegd waarmee een persoonlijk pensioenvermogen wordt opgebouwd. Het premiepercentage voor pensioenopbouw (dat wordt ingelegd in het persoonlijk pensioenvermogen) is 23,08% (niveau 2025). Bij de ingang van het pensioen wordt op basis van het pensioenvermogen vastgesteld hoe hoog de pensioenuitkering van het ouderdomspensioen is.
Automatische waardeoverdracht en klein pensioen	Als het opgebouwde pensioen na einde deelneming bij PPF APG niet meer dan € 2,- bruto per jaar bedraagt, dan vervalt deze aanspraak aan het fonds. Bedraagt het opgebouwde pensioen na einde deelneming bij PPF APG tussen de € 2 en € 613,52 (afkoopgrens 2025) bruto per jaar? Dan draagt PPF APG deze aanspraak automatisch over aan de nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemer. Als het na vijf pogingen niet is gelukt om het pensioen automatisch over te dragen, dan blijft het pensioen bij PPF APG.
Variatie hoogte ouderdomspensioen	Als het pensioen ingaat vóór de AOW-leeftijd kan de (gewezen) deelnemer ervoor kiezen om tot de AOW-leeftijd een hoger pensioen te ontvangen om het ontbreken van de AOW-uitkering op te vangen. Als het pensioen ingaat op/na de AOW-leeftijd kan de (gewezen) deelnemer ervoor kiezen om voor de periode van maximaal 10 jaar een hoger of lager pensioen te krijgen. De verhouding tussen het hoge en lage ouderdomspensioen moet in beide gevallen binnen de grens van 100:75 vallen.

Vervroeging/uitstel	De (gewezen) deelnemer kan het ouderdomspensioen op zijn vroegst in laten gaan vanaf 10 jaar voor de AOW-leeftijd. Het pensioen gaat hierbij in op de eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer het pensioen wil laten ingaan. De (gewezen) deelnemer kan het ouderdomspensioen tot uiterlijk 5 jaar na de AOW-leeftijd in laten gaan. Het pensioen gaat dan in op de eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer het pensioen wil laten ingaan en die leeftijd bereikt.
Gedeeltelijk pensioneren	De (gewezen) deelnemer kan gedeeltelijk met pensioen vanaf 10 jaar voor de AOW-leeftijd. Het pensioen gaat dan in op de eerste dag van de maand waarin de (gewezen) deelnemer het pensioen wil laten ingaan. De (gewezen) deelnemer kan het pensioen in eenheden van 10% laten ingaan in maximaal 3 stappen. Bij elke deeltijdpensionering kan de (gewezen) deelnemer ervoor kiezen om het pensioen in hoogte te laten variëren of ouderdomspensioen te ruilen voor partnerpensioen.
Partnerpensioen	Het partnerpensioen bij overlijden vóór pensionering bedraagt 30% van het pensioengevend salaris (risicobasis). Als een (gewezen) deelnemer een partner heeft geldt als uitgangspunt dat een deel van het pensioenvermogen op de pensioendatum wordt ingezet voor de dekking van een partnerpensioen bij overlijden na pensionering. Dit partnerpensioen bedraagt standaard 70% van het ouderdomspensioen. Bij de ingang van het pensioen kan echter ook voor een lager percentage worden gekozen of voor géén partnerpensioen bij overlijden na pensioneren, mits de partner hiermee akkoord is.
Partnerpensioen opgebouwd tot 1 juli 2021	Dit partnerpensioen is omgezet in een pensioenvermogen voor partnerpensioen voor de (ex-)partner. Dit pensioenvermogen staat los van het pensioenvermogen dat is gevormd vanuit het tot 1 januari 2025 opgebouwde ouderdomspensioen. Het pensioenvermogen van het vóór 1 juli 2021 opgebouwde partnerpensioen verandert als gevolg van het toedelen van rendementen. Jaarlijks wordt op basis van dit pensioenvermogen vastgesteld wat de uitkering aan de (ex-)partner is in geval van overlijden. Wezen houden recht op het wezenpensioen dat is opgebouwd vóór 1 januari 2025.
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bij overlijden vóór pensionering bedraagt 12% van het pensioengevend salaris (risicobasis). Het wezenpensioen bij overlijden na pensionering bedraagt 14% van het ouderdomspensioen. Het wezenpensioen wordt verdubbeld als het kind ouderloos wordt.
(Gedeeltelijke) doorbetaling van de premie voor pensioenopbouw	De (gedeeltelijke) doorbetaling van de premie voor pensioenopbouw hangt af van de mate van arbeidsongeschiktheid die door UWV is vastgesteld en wordt gebaseerd op het pensioengevend inkomen voorafgaand aan de eerste ziektedag.

	De volledige dekking van het partnerpensioen en wezenpensioen blijft in stand alsof (gewezen) deelnemer nog werkzaam zou zijn gebleven voor het arbeidsongeschikte deel. De premievrije opbouw en dekking over het arbeidsongeschikte deel wordt stopgezet als het recht op de wettelijke arbeidsongeschiktheidsuitkering eindigt of als het pensioen ingaat. <table> <tr> <th>Mate van arbeidsongeschiktheid?</th><th>Hoeveel pensioen bouwt u op?</th></tr> <tr> <td>80% of meer (WAO + WGA + IVA)</td><td>100%</td></tr> <tr> <td>65% - 80%(WAO + WGA)</td><td>72,5%</td></tr> <tr> <td>55% - 65%(WAO + WGA)</td><td>60%</td></tr> <tr> <td>45% - 55%(WAO + WGA)</td><td>50%</td></tr> <tr> <td>35% - 45% (WAO + WGA)</td><td>40%</td></tr> <tr> <td>25% - 35% (WAO)</td><td>30%</td></tr> <tr> <td>15% - 25% (WAO)</td><td>20%</td></tr> </table> De deelnemer die al arbeidsongeschikt was voordat hij deelnemer werd bij PPF APG, komt alleen in aanmerking voor (gedeeltelijke) voortzetting van de pensioenopbouw als sprake is van een toename van de arbeidsongeschiktheid.	Mate van arbeidsongeschiktheid?	Hoeveel pensioen bouwt u op?	80% of meer (WAO + WGA + IVA)	100%	65% - 80%(WAO + WGA)	72,5%	55% - 65%(WAO + WGA)	60%	45% - 55%(WAO + WGA)	50%	35% - 45% (WAO + WGA)	40%	25% - 35% (WAO)	30%	15% - 25% (WAO)	20%
Mate van arbeidsongeschiktheid?	Hoeveel pensioen bouwt u op?																
80% of meer (WAO + WGA + IVA)	100%																
65% - 80%(WAO + WGA)	72,5%																
55% - 65%(WAO + WGA)	60%																
45% - 55%(WAO + WGA)	50%																
35% - 45% (WAO + WGA)	40%																
25% - 35% (WAO)	30%																
15% - 25% (WAO)	20%																
Arbeidsongeschiktheids pensioen	De hoogte van het arbeidsongeschiktheidspensioen is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid en de WIA-uitkering (WGA of IVA) die de deelnemer ontvangt. <i>Basis-arbeidsongeschiktheidspensioen</i> Als er recht is op een WGA-uitkering dan bedraagt het initiële arbeidsongeschiktheidspensioen bij ingang 10% van het WIA-jaarloon op het moment van het vaststellen van de arbeidsongeschiktheid. De aanvulling is nooit hoger dan 80% van het WIA-jaarloon. Als er recht is op een IVA-uitkering dan bedraagt het initiële arbeidsongeschiktheidspensioen bij ingang maximaal 5% van het WIA-jaarloon op het moment van het vaststellen van de arbeidsongeschiktheid. De aanvulling is nooit hoger dan het maximum WIA-jaarloon. <i>Excedent-arbeidsongeschiktheidspensioen</i> Als het WIA-jaarloon boven het maximum WIA-jaarloon ligt, heeft de deelnemer recht op aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen. Bij een mate van arbeidsongeschiktheid van 80% of meer bedraagt de aanvulling 80% van het deel van het WIA-jaarloon dat uitgaat boven het maximum WIA-jaarloon op het moment van het vaststellen van de arbeidsongeschiktheid. Hierbij wordt geen rekening gehouden met het maximum pensioengevend inkomen van € 137.800 (2025) op jaarbasis.																
Jaarlijkse aanpassing van het pensioen	Het ouderdomspensioen, partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen wordt elk jaar vanaf 1 januari opnieuw vastgesteld. Het pensioen kan dan afhankelijk van het behaalde rendement, rekenregels en fondsbeleid veranderen ten opzichte van																

	het pensioen in het jaar daarvoor. Het pensioen kan dan stijgen of dalen. Een daling van het pensioen proberen we zoveel mogelijk te voorkomen door het inzetten van de solidariteitsreserve.
--	---

3.2 Hoofdpijnen uitvoeringsovereenkomst

PPF APG heeft conform artikel 25 van de Pensioenwet uitvoeringsovereenkomsten gesloten met de aangesloten werkgevers. De uitvoeringsovereenkomst bevat afspraken over de uitvoering van de pensioenovereenkomst tussen PPF APG en de aangesloten werkgevers. Daarnaast zijn hierin de wederzijdse rechten en plichten van de aangesloten werkgevers en PPF APG vastgelegd.

Enkele belangrijke afspraken in deze overeenkomsten zijn:

1. PPF APG verzorgt de pensioenadministratie, communicatie, premie-inning, beleggingen en uitbetaling van pensioenuitkeringen voor de aangesloten werkgevers.
2. PPF APG zorgt ervoor dat aangesloten werkgevers de statuten, de uitvoeringsovereenkomst, het pensioenreglement en de Handleiding Premie en Gegevens kunnen lezen. Verder informeert PPF APG werkgevers via nieuwsbrieven en de website over wijzigingen in deze documenten.
3. Werkgevers moeten tijdig alle benodigde informatie aan PPF APG verstrekken die nodig is voor een goede uitvoering van de pensioenregeling. Dit omvat onder andere het aanmelden van nieuwe werknemers en het verstrekken van loon- en premiegegevens;
4. Werkgevers voldoen tijdig de premies aan PPF APG op basis van de door PPF APG verstrekte facturen. De premie wordt maandelijks gefactureerd en moet binnen 14 dagen na de factuurdatum worden betaald;
5. PPF APG maakt berekeningen om te bepalen of de afgesproken premie-inleg naar verwachting toereikend is om de pensioendoelstelling te halen. Deze berekening is opgenomen in de opdrachtbevestiging en wordt minimaal eens per vijf jaar herzien;
6. Bij geschillen over de inhoud of uitvoering van de overeenkomst zullen PPF APG en de werkgever in overleg treden om tot een oplossing te komen. Als er geen overeenstemming wordt bereikt, kan het geschil worden voorgelegd aan arbiters of de bevoegde rechter.

De uitvoeringsovereenkomsten zijn ingegaan op 1 januari 2025 en gelden voor de duur van 3 jaar. Daarna worden de overeenkomsten stilzwijgend verlengd voor periodes van 5 jaar. Partijen zijn bevoegd om de overeenkomst te beëindigen per het einde van iedere contractperiode met inachtneming van een opzegtermijn van ten minste 1 jaar. Tussentijdse opzegging is door ieder van de partijen toegestaan als één van de partijen failliet is of als surseance van betaling is verleend. Dan wel in het geval van een toerekenbare tekortkoming die de opzegging van de overeenkomst rechtvaardigt. In deze situaties geldt geen opzegtermijn.

4 Premie, pensioendoel en risicohouding

De vaststelling van de hoogte van de premie en de beoogde pensioendoelstelling is de verantwoordelijkheid van sociale partners (paragraaf 4.1 en 4.2). Het pensioenfonds heeft bij de vaststelling van de premie uitsluitend een faciliterende rol. Het pensioenfonds berekent de kans dat met de premie de beoogde pensioendoelstelling wordt gehaald.

De vaststelling van de risicohouding is een verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds (paragraaf 4.3). Het bestuur van het pensioenfonds bepaalt ook de financiële opzet inclusief het beleggingsbeleid (hoofdstuk 5).

4.1 Premie

PPF APG maakt onderscheid tussen de (leeftijdsonafhankelijke) spaarpremie en een aantal risicopremies. De spaarpremie dient voor de vorming van de persoonlijke pensioenvermogens ten behoeve van ouderdomspensioen (en eventueel partnerpensioen bij overlijden ná de pensioendatum). De risicopremies zijn de premies voor risico gedekt partnerpensioen bij overlijden vóór pensioendatum, wezenpensioen, arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrije opbouw bij arbeidsongeschiktheid. De risicopremies dienen voor de vorming van de benodigde pensioenvermogens met betrekking tot deze risicodekkingen.

Daarnaast bevat de premie opslagen voor de financiering van uitvoeringskosten.

De door sociale partners overeengekomen totale premie bedraagt (op fondsniveau) 27% van de pensioengrondslagsom. De spaarpremie die wordt ingelegd in het persoonlijk pensioenvermogen is gelijk aan de totale premie verminderd met de door het pensioenfonds vastgestelde risicopremies en kostenopslagen. Deze risicopremies en kostenopslagen veranderen jaarlijks, waardoor ook de hoogte van de spaarpremie jaarlijks kan wijzigen.

De werkgeversbijdrage in de premie bedraagt twee derde van de totale premie, de werknemersbijdrage een derde.

Een nadere beschrijving van het premiebeleid is opgenomen in paragraaf 5.6.

4.2 Pensioendoel

Sociale partners hebben de premieafspraken en de pensioenambitie vanuit de pensioenregeling tot 1 januari 2025 vertaald naar een premie, een pensioendoel en haalbaarheid in het nieuwe stelsel. Deze ambitie vertaalt zich in een gemiddeld pensioendoel van minimaal 55% van de laatste pensioengrondslag (netto 70% laatst verdiende loon inclusief AOW) en een minimale haalbaarheidskans van 65% hierop. Daarbij is het uitgangspunt dat het kapitaal voor 100% wordt aangewend voor de inkoop van ouderdomspensioen. Dit betekent dus dat er geen partnerpensioen wordt ingekocht.

Deze kans wordt benaderd door te kijken naar dat deel van de doorgerekende scenario's waarin de vervangingsratio van een 25-jarige deelnemer zonder aanvangskapitaal na 42 jaar deelname 55% of hoger is. Met het huidige premieniveau van 27% wordt dit pensioendoel naar verwachting (ruim) gehaald.

Periodieke beoordeling premie en pensioendoel

Periodiek wordt beoordeeld of premie en pensioendoel nog op elkaar afgestemd zijn. Mocht de uitkomst van deze beoordeling in de toekomst uitwijzen dat dit niet langer het geval is, dan wordt in overleg getreden met cao-partijen om de premie en pensioendoel beter op elkaar af te stemmen.

Het afgesproken premieplafond - conform de CAO van APG - bedraagt 29,5% van de pensioengrondslagsom.

4.3 Risicohouding

4.3.1 Wat is de risicohouding?

De risicohouding is de door het pensioenfonds vastgestelde mate waarin een groep deelnemers bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen te realiseren (ofwel: risicobereidheid) en de mate waarin deze groep beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van deze groep (ofwel: risicodraagvlak).

De risicohouding vormt, via de toedeelregels, het uitgangspunt voor het strategisch beleggingsbeleid. Daarnaast is de risicohouding richtinggevend voor de invulling van de overige beleidsinstrumenten. Het beleggingsbeleid in combinatie met de andere beleidsinstrumenten wordt de financiële opzet van de regeling genoemd.

De risicohouding wordt zowel kwalitatief als kwantitatief tot uitdrukking gebracht. Het bestuur legt daarbij de risicohouding, inclusief grenzen, per leeftijdscohort vast op basis van wettelijke maatstaven.

4.3.2 Governance en besluitvormingsproces omtrent risicohouding

Het bestuur van het pensioenfonds stelt de risicohouding vast na overleg met de overige fondsorganen. Sociale partners worden via de opdrachtbevestiging geïnformeerd over de Het bestuur van het pensioenfonds stelt de risicohouding vast na overleg met de overige fondsorganen. Sociale partners worden via de opdrachtbevestiging geïnformeerd over de risicohouding. De risicohouding heeft invloed op diverse onderdelen waar ook sociale partners bij betrokken zijn. Zo zijn sociale partners verantwoordelijk voor de premie en de pensioendoelstelling en bepalen zij de doelen van de solidariteitsreserve. Dit onderstreept het belang van betrokkenheid van sociale partners bij dit onderwerp.

De vaststelling en de toetsing van de risicohouding vindt plaats in vier fasen:

1. het risicopreferentieonderzoek
2. de weging van de informatie uit het risicopreferentieonderzoek, de deelnemerskenmerken en wetenschappelijke inzichten om tot vaststelling van de risicohouding te komen
3. de vertaling van de risicohouding in beleggingsbeleid of toedeelregels door een ALM-analyse
4. de jaarlijkse toetsing van de risicoblootstelling aan de risicohouding.

Het gaat bij de fasen om volgtijdige stappen en verantwoordelijkheden. Bij de vertaling van de risicohouding in het beleggingsbeleid of de toedeelregels kan sprake zijn van iteratief proces om te komen tot een invulling die passend is bij de in een eerdere fase vastgestelde risicohouding.

In de separate bijlage ‘Onderbouwing risicohouding’ is het door PPF APG gevolgde proces toegelicht.

4.3.3 Onderbouwing van de risicohouding

In de volgende paragrafen is de risicohouding beschreven. Pensioenfondsen dienen ook voldoende gedetailleerd de onderbouwing van de wijze waarop tot de risicohouding is gekomen vast te leggen. Deze onderbouwing is opgenomen in de separate bijlage ‘Onderbouwing risicohouding’.

De risicohouding moet in ieder geval worden onderbouwd met behulp van het risicopreferentieonderzoek, deelnemerskenmerken en wetenschappelijke inzichten. Daarnaast kan het pensioenfonds ook gebruik maken van fondseigen overwegingen. Het pensioenfonds onderbouwt in de separate bijlage ‘Onderbouwing risicohouding’ hoe en in welke mate deze elementen hebben bijgedragen aan de risicohouding.

Uitgangspunt van de in de separate bijlage ‘Onderbouwing risicohouding’ vastgelegde onderbouwing is dat het proces en de uitkomst van de vaststelling van de risicohouding zo objectief mogelijk, controleerbaar, systematisch en reproduceerbaar is voor alle belanghebbenden. Met controleerbaar wordt bedoeld dat het proces dusdanig is vastgelegd dat het gevolgde proces is te controleren. Met systematisch wordt bedoeld dat het proces en de uitkomst daarvan ordelijk en samenhangend worden vormgegeven. Met reproduceerbaar wordt bedoeld dat op basis van de vastlegging het proces en overwegingen daarin opnieuw te doorlopen zijn en dat zou leiden tot eenzelfde uitkomst.

4.3.4 De verschillende cohorten

In de opbouwfase onderscheidt PPF APG verschillende leeftijdscohorten, waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen actieven en slapers. Elk cohort bestaat uit vijf jaar met uitzondering van het eerste cohort. Deze bestaat uit meer dan vijf jaar. Hierbij moet worden opgemerkt dat ondanks dat de leeftijdscohorten vijf jaar groot zijn, de toedeelregels per leeftijd kunnen verschillen.

- Jongeren cohort (27 jaar en jonger)
- Middengroep met de resterende cohorten
- Cohort vóór pensioneren (63 jaar en ouder)

Ook in de uitkeringsfase maakt PPF APG onderscheid naar leeftijd. Elk cohort bestaat uit vijf jaar met uitzondering van het eerste en laatste cohort. In het eerste cohort vallen alle uitkeringsgerechtigden die jonger zijn dan 69 jaar en in het laatste cohort de uitkeringsgerechtigden die ouder zijn dan 95 jaar. Daarnaast worden deelnemers met ingegaan ouderdomspensioen (ongeacht leeftijd) en overig ingegaan pensioen (partner-, wezen- en arbeidsongeschiktheidspensioen) gecombineerd in één collectieve uitkeringsfase.

4.3.5 Kwalitatieve risicohouding

Voor de **opbouwfase** stelt PPF APG vast dat jonge deelnemers meer risico willen en kunnen nemen dan oudere deelnemers. Hierdoor is de risicohouding voor de jongste deelnemers het hoogst en neemt af met de leeftijd. Dit heeft de volgende implicaties:

- De staffel voor het overrendement loopt in de opbouwfase af met de leeftijd. Daarbij is het mogelijk om een deel van de staffel vlak te maken, zodat alle deelnemers jonger dan een bepaalde leeftijd en/of alle deelnemers ouder dan een bepaalde leeftijd dezelfde toedeling van overrendement hebben.
- De staffel voor het beschermingsrendement loopt op met de leeftijd. Daarbij is het mogelijk om een deel van de staffel vlak te maken, zodat alle deelnemers jonger dan een bepaalde leeftijd en/of alle deelnemers ouder dan een bepaalde leeftijd dezelfde toedeling van beschermingsrendement hebben.
- Vanuit de risicopreferentie is het niet eenduidig of de leenrestrictie moet worden opgeheven. Hiervoor zijn naast de verschillende kwalitatieve afwegingen (zie onder), andere meer kwantitatieve afwegingen onderzocht.

Voor de **uitkeringsfase** maakt PPF APG onderscheid naar leeftijd, ondanks dat alle deelnemers met ingegaan ouderdomspensioen een vergelijkbare risicobereidheid hebben. Deze risicobereidheid is laag ten opzichte van de actieve deelnemers. Dit sluit ook aan bij het risicodraagvlak; deze deelnemers hebben immers geen verdienvermogen meer. Daarnaast hebben overige deelnemers met ingegaan pensioen (partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen) ook een lage risicobereidheid die aansluit bij de deelnemers met ingegaan ouderdomspensioen. Dit heeft de volgende implicaties:

- Een blootstelling naar overrendement voor deelnemers in de uitkeringsfase is passend, zo lang deze aansluit bij de lage risicohouding. Daarbij speelt de ambitie om nominale verlagingen zoveel mogelijk te voorkomen, maar ook om de koopkracht waar mogelijk bij te houden. Doordat alle deelnemers in de uitkeringsfase een vergelijkbare risicohouding hebben is de blootstelling naar overrendement gelijk voor alle deelnemers in de uitkeringsfase.
- Voor deelnemers in de uitkeringsfase is een 100% bescherming voor renterisico het meeste passend, omdat anders te grote schommelingen in de uitkeringen kunnen plaatsvinden. Dit vinden gepensioneerden niet wenselijk, zoals ook blijkt uit het onderzoek naar schommelingen.

- Vanuit de risicohouding is het goed te onderbouwen om alle deelnemers in de uitkeringsfase gelijke aanpassingen in het pensioen te geven, deze groep deelnemers heeft namelijk een gelijke risicohouding (preferentie én draagvlak). Hierdoor hebben alle deelnemers automatische hetzelfde risicoprofiel. Deze Collectieve Uitkeringsfase laat geen opslag op de rentetermijnstructuur (RTS) toe als projectierendement. PPF APG wenst echter ook geen toeslag (of afslag) toe te passen. Daarom stelt PPF APG het projectierendement gelijk aan de RTS, wat aansluit bij de wens tot een stabiele uitkering, het bestedingspatroon van gepensioneerden en een initiële uitkering die boven de huidige uitkering ligt.
- Het spreiden van schokken past bij de voorkeuren van de deelnemers, zoals blijkt uit de resultaten van het onderzoek naar schommelingen. Stabiliteit in de uitkering is namelijk erg belangrijk voor de deelnemers. Door schokken te spreiden, krijgen deelnemers meer stabiliteit.
- Van belang is ook dat de solidariteitsreserve in de meeste gevallen verlagingen van de pensioenen kan voorkomen. Het bestuur heeft nadrukkelijk een afweging gemaakt tussen kans en omvang van verlagingen voor verschillende varianten. Hoewel bij de gekozen variant de omvang van de verlaging hoger kan zijn bij een lege reserve, acht PPF APG de variant wel aantrekkelijker door de lage kans maal omvang dan bij alternatieve methoden.
- Natuurlijk zal de uiteindelijke werking van een contract afhangen van de ontwikkeling van de economie, welke lastig te voorspellen is. Mede daarom schrijft de wet voor dat eens in de 5 jaar een herijking zal plaatsvinden van de risicohouding en de financiële opzet. Mocht de solidariteitsreserve te snel leeg raken of te snel vullen, dan kan het bestuur in overleg met de fondsorganen bijvoorbeeld besluiten tot aanpassing van de vul- en/of uitdeelregels. Daarnaast verwacht de pensioensector evolutie op het terrein van risicopreferentieonderzoeken. De pensioensector zal hier komende jaren veel ervaring mee opdoen en aanvullende onderzoek kan leiden tot nadere innovatie en professionalisering op dit terrein.

De onderbouwing van de kwalitatieve risicohouding is opgenomen in de *separate bijlage 'Onderbouwing risicohouding'*.

4.3.6 Kwantitatieve risicohouding

Voor de risicohouding heeft PPF APG robuuste boven- en ondergrenzen vastgesteld. Met deze grenzen kan het fonds reguliere veranderingen van de economische omstandigheden (gereflecteerd in de voorgeschreven DNB-set) opvangen, zonder dat het beleggingsbeleid moet worden aangepast. Het fonds wil immers voor meerdere jaren haar financieel beleid kunnen continueren, zolang er geen sprake is van een structurele verandering van de economische omgeving. Als bij de jaarlijkse toetsing blijkt dat de feitelijke risicoblootstelling toch niet binnen de grenzen past, moet het fonds het beleggingsbeleid (inclusief toedelingsregels) binnen een jaar aanpassen. De wet schrijft drie kwantitatieve maatstaven voor om de risicohouding per leeftijdscohort en per onderscheiden status vast te leggen: twee risicomaatstaven en een verwachtingsmaatstaf. Door het vaststellen van bovengrenzen en een ondergrens ontstaat voor ieder leeftijdscohort een bandbreedte voor de mate van risico. Met behulp van gevoeligheidsanalyses van de DNB-set heeft PPF APG robuuste grenzen vastgesteld voor de drie wettelijke maatstaven:

- Risicomaatstaf 1** “relatieve slecht weer afwijking over de gehele uitkeringsfase”
Hoeveel wijkt het pensioen als het tegenzit af van het verwachte pensioen over de gehele uitkeringsfase?
- Verwachtingsmaatstaf** “verwacht pensioen ten opzichte van pensioen bij een (hypothetisch) reëel risicomijdend beleggingsbeleid over de gehele uitkeringsfase”
Hoeveel extra verwacht pensioen over de gehele uitkeringsfase door het nemen van risico?
- Risicomaatstaf 2** “relatieve slecht weer afwijking van het ingegaan pensioen over 1 jaar”
Hoeveel wijkt de pensioenuitkering over 1 jaar als het tegenzit af van de verwachte uitkering?

In de tabellen 1 en 2 zijn de boven- en ondergrenzen van de risicohouding per leeftijdscohort vastgelegd. De feitelijke risicoblootstelling is ook opgenomen. Deze is op basis van DNB 2023 Q1 aangezien die blootstelling ook is gebruikt voor de vertaling naar de wettelijke risicomaatstaven en bijbehorende grenzen.

	Leeftijdscohort	Verwachtings- maatstaf	Ondergrens	Risico- maatstaf 1	Bovengrens
Opbouwfase	27 jaar en jonger	302%	210%	70%	75%
	28 t/m 32	288%	195%	70%	75%
	33 t/m 37	270%	185%	69%	75%
	38 t/m 42	241%	160%	69%	74%
	43 t/m 47	201%	135%	68%	74%
	48 t/m 52	155%	100%	65%	68%
	53 t/m 57	112%	70%	59%	65%
	58 t/m 62	77%	45%	50%	60%
	63 jaar en ouder	49%	25%	40%	45%
Uitkeringsfase	69 jaar en jonger	40%	20%	35%	40%
	70 t/m 74	33%	15%	32%	40%
	75 t/m 79	24%	10%	27%	30%
	80 t/m 84	17%	5%	21%	25%
	85 t/m 89	12%	0%	16%	20%
	90 jaar en ouder	8%	0%	11%	15%

Tabel 1 - Begrenzing wettelijke risicomaatstaf 1 en verwachtingsmaatstaf

	Leeftijdscohort	Risicomaatstaf 2	Bovengrens
Uitkeringsfase	69 jaar en jonger	3,5%	10%
	70 t/m 74	3,5%	10%
	75 t/m 79	3,5%	10%
	80 t/m 84	3,5%	10%
	85 t/m 89	3,5%	10%
	90 jaar en ouder	3,5%	10%

Tabel 2 - Begrenzing wettelijke risicomaatstaf 2

4.3.7 Toetsing risicohouding

Toetsing aan de risicohouding

Het pensioenfonds toetst jaarlijks op basis van een scenario-analyse of het beleggingsbeleid en de toedeelregels passend zijn bij de vastgestelde risicohouding en past het beleggingsbeleid (inclusief toedelingsregels) binnen een jaar aan als dat niet het geval is.

Jaarlijks wordt de risicoblootstelling getoetst aan de vastgelegde grenzen. Door middel van een scenario-analyse wordt de risicoblootstelling bepaald, rekening houdend met in wet- en regelgeving voorgeschreven vereisten. De scenario-analyse wordt gedaan op basis van een zo realistisch mogelijke doorrekening van het pensioenbeleid, waarbij wordt aangesloten bij het strategische beleggingsbeleid en het fondsbeleid zoals dat in de ABTN is vastgelegd. In deze scenario-analyse wordt gebruik gemaakt van de door DNB beschikbaar gestelde uniforme scenarioset.

De risicoblootstelling wordt bepaald voor maatmensen per leeftijdscohort waarvoor de risicohouding is vastgelegd. De risicoblootstellingen die volgen uit de (maatmens)doorrekening worden getoetst aan de vastgestelde risicohouding per (leeftijds-)cohort. De jaarlijkse bepaling van de risicoblootstelling wordt gebaseerd op de pensioenfondsbalans en de onderliggende gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarstaten over het aan de rapportagedatum voorafgaande boekjaar.

Als uit de toetsing blijkt dat de in de risicohouding gestelde grenzen worden overschreden, neemt het pensioenfonds zo snel als redelijkerwijs mogelijk maatregelen (maar in ieder geval voor de volgende jaarlijkse toetsing). Dit betekent dat het strategisch beleggingsbeleid en/of de toedeelregels zodanig worden ingevuld dat de in de risicohouding gestelde grenzen niet langer worden overschreden.

5 Financiële opzet

5.1 Activa en passiva

5.1.1 Waarderingsgrondslagen beleggingen

Alle beleggingen worden, voor zover mogelijk, gewaardeerd tegen de actuele waarde. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkelingen. Alle waardeontwikkelingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten verantwoord in de staat van baten en lasten.

In de jaarrekening van het fonds wordt hier nader op ingegaan.

5.1.2 Technische voorziening

De technische voorziening (TV) bestaat uit een technische voorziening voor risico deelnemers en uit overige technische voorzieningen. Er is geen technische voorziening voor risico fonds. De technische voorziening bestaat uit de volgende onderdelen:

- Technische voorziening voor risico deelnemers: de som van de persoonlijke pensioenvermogens;
- Overige (collectieve) technische voorzieningen:
 - Kostenvoorziening;
 - Voorziening voor toegekende premievrijstellingen;
 - IBNR-voorziening voor premievrijstellingen en arbeidsongeschiktheidspensioen;
 - Voorziening voor latent wezenpensioen uit hoofde van overgangsrecht.

In paragraaf 5.2 wordt nader ingegaan op de persoonlijke pensioenvermogens. In paragraaf 5.3 wordt nader ingegaan op de collectieve voorzieningen.

De voor de berekening van de voorzieningen gebruikte grondslagen zijn gebaseerd op prudente beginselen. De methode en de grondslag van de berekening van de voorzieningen blijven van boekjaar tot boekjaar ongewijzigd, tenzij wijzigingen daarin gerechtvaardigd zijn als gevolg van een verandering van de juridische, demografische of economische omstandigheden. De actuariële grondslagen zijn beschreven in bijlage C.

5.1.3 Eigen vermogen

Het totaal eigen vermogen van het pensioenfonds bestaat uit de algemene reserve en een bestemmingsfonds. Een bestemmingsfonds is een deel van het eigen vermogen dat bestemd is voor een specifiek doel. Voor PPF APG betreft dit de solidariteitsreserve. De solidariteitsreserve wordt nader toegelicht in paragraaf 5.4.

De algemene reserve is het vrije eigen vermogen van het pensioenfonds. De algemene reserve is bedoeld voor risico gedekte verzekeringen en voor onvoorziene technische resultaten. In paragraaf 5.5 wordt de algemene reserve nader toegelicht.

Toetsvermogen

Het toetsvermogen is het gedeelte van het eigen vermogen dat meetelt bij de toetsing aan het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV). Dit betreft het eigen vermogen exclusief bestemmingsfondsen zoals - in geval van PPF APG - de solidariteitsreserve. Bij PPF APG is het toetsvermogen gelijk aan de algemene reserve.

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

Het toetsvermogen / de algemene reserve van het pensioenfonds wordt jaarlijks getoetst aan het daaraan gestelde minimum: het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV).

Het MVEV wordt jaarlijks vergeleken met de volgende twee waarden:

- Aanwezig toetsvermogen / algemene reserve op 31 december
- Gemiddeld aanwezig toetsvermogen / algemene reserve van de laatste 12 maanden.

Indien de algemene reserve zowel per 31 december van het boekjaar als gemiddeld over de laatste twaalf maanden lager is dan het MVEV, wordt het tekort aangevuld.

Een eventueel tekort wordt aangevuld vanuit de solidariteitsreserve². Indien de solidariteitsreserve – door de aanvulling van het eigen vermogen tot het MVEV – negatief wordt, dan wordt de solidariteitsreserve vervolgens aangevuld tot nul vanuit de persoonlijke pensioenvermogens.

Het MVEV wordt jaarlijks per 31 december vastgesteld overeenkomstig wet- en regelgeving en de door DNB voorgeschreven berekeningswijze. Het is op hoofdlijnen gelijk aan:

- 25% van de netto beheerslasten van het afgelopen jaar
- Buffer ten behoeve van het overlijdensrisico van 0,3% over het risicokapitaal
- Buffer ten behoeve van het arbeidsongeschiktheidsrisico.

In de Pensioenwet of lagere regelgeving wordt het begrip beheerslasten niet gedefinieerd. Onder beheerslasten verstaat PPF APG alle uitvoeringskosten van het pensioenfonds, met uitzondering van de vermogensbeheerkosten die ten laste komen van het beleggingsresultaat. De beheerslasten liggen voor minder dan vijf jaar vast.

Het risicokapitaal van het overlijdensrisico wordt voor deelnemers op individueel niveau vastgesteld als het verschil tussen de contante waarde van het ingegane gedekte partnerpensioen en het opgebouwde persoonlijk pensioenvermogen.

Voor het arbeidsongeschiktheidsrisico worden de contante waarden van zowel de

² Onder voorbehoud van de verdere uitwerking van de regelgeving en de daaruit voortvloeiende mogelijkheden.

arbeidsongeschiktheidspensioenen als premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid meegenomen.

Het vereist eigen vermogen (VEV) is nihil, omdat door het pensioenfonds geen beleggingsrisico's worden gelopen.

5.2 Persoonlijke pensioenvermogens

5.2.1 Samenstelling persoonlijke pensioenvermogen

Het persoonlijke pensioenvermogen van (gewezen) deelnemers bestaat uit afzonderlijke kapitalen die zijn gevormd voor verschillende pensioensoorten.

In de opbouwfase van een deelnemer wordt onderscheid gemaakt naar (verevend) kapitaal voor inkoop van ouderdomspensioen en latent partnerpensioen bij pensionering en (eventueel) kapitaal behorende bij het eerbiedigde (bijzonder) latent partnerpensioen.

In de uitkeringsfase van een deelnemer wordt onderscheid gemaakt naar kapitalen voor ingegaan (tijdelijk) ouderdomspensioen, ingegaan partnerpensioen, ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen, ingegaan wezenpensioen en latent (bijzonder) partnerpensioen.

5.2.2 Ontwikkeling van persoonlijke pensioenvermogen

(Gewezen) deelnemers

De maandelijkse ontwikkeling van de persoonlijke pensioenvermogens van (gewezen) deelnemers is gelijk aan:

- de stand van het persoonlijk pensioenvermogen primo maand;
- voor actieve deelnemers: verhoogd met de totaal betaalde (netto) spaarpremie (zie tevens paragraaf 4.1);
- verhoogd of verlaagd met beschermingsrendement (zie paragraaf 5.7);
 - enerzijds vindt via het financieel beschermingsrendement een rentebijschrijving of –afschrijving plaats gebaseerd op de éénjaarsrente;
 - anderzijds wordt een financieel beschermingsrendement bij- of afgeschreven in verband met de wijziging van de rentetermijnstructuur;
 - tevens wordt het biometrisch beschermingsrendement micro-langlevensrisico bij- of afgeschreven;
- verhoogd of verlaagd met overrendement (zie tevens paragraaf 5.7);
 - het overrendement is gelijk aan het collectief rendement minus het toegekend beschermingsrendement;
 - het financieel overrendement wordt bij- of afgeschreven;
 - het biometrisch overrendement micro-langlevensrisico (het resultaat op micro-langlevens, zie paragraaf 5.7.5) is geen onderdeel van het overrendement en wordt maandelijks verrekend met de solidariteitsreserve.

Daarnaast worden de persoonlijke pensioenvermogens van (gewezen) deelnemers jaarlijks bijgesteld, na de reguliere maandelijkse ontwikkeling in december:

- biometrisch beschermingsrendement macro-langlevensrisico wordt bij- of afgeschreven;
- persoonlijk pensioenvermogen wordt verhoogd of verlaagd met mutaties uit hoofde van de solidariteitsreserve (zie paragraaf 5.4):
 - aanvullen van negatieve vermogens;
 - aanvullen van negatieve overrendementen;
 - afkomen van positieve overrendementen;
 - uitdelen van overschotten bij een hoge solidariteitsreserve;
 - aanvullen van een negatieve solidariteitsreserve tot nul (als de algemene reserve hiervoor niet toereikend is);
 - financiering van macro-langleven beschermingsrendement (als de solidariteitsreserve hiervoor niet toereikend is).

Pensioengerechtigde deelnemers

Voor pensioengerechtigden wordt in aanvulling op bovenstaande opsomming een pensioenuitkering onttrokken aan het vermogen. Daarnaast is er jaarlijks sprake van een beperkte herverdeling binnen de persoonlijke pensioenvermogens van pensioengerechtigde deelnemers. De hoogte van deze herverdeling wordt actuariael vastgesteld en zorgt voor een gelijke aanpassing van de pensioenuitkering voor alle pensioengerechtigde deelnemers uit hoofde van de collectieve uitkeringsfase (zie paragraaf 5.9).

In de uitkeringsfase staat de uitkering centraal en speelt de hoogte van het individuele persoonlijk pensioenvermogen geen directe rol voor de bijstelling van het uitkeringsniveau. De jaarlijkse aanpassing van het uitkeringsniveau is afhankelijk van het collectief spreidingsvermogen (dat gelijk is aan de som van de individuele spreidingsvermogens).

In bijlage A wordt nader ingegaan op het beleid en procedures rondom het toerekenen van rendementen en reserves. Hierbij wordt bijvoorbeeld ingegaan op de frequentie en volgorde van mutaties.

5.2.3 Voorkomen van negatieve persoonlijke pensioenvermogens

Persoonlijke pensioenvermogens mogen niet negatief zijn aan het einde van een jaar of bij beëindiging van deelname aan de pensioenregeling gedurende het jaar.

In deze theoretische situatie wordt de solidariteitsreserve ingezet om negatieve persoonlijke pensioenvermogens maandelijks aan te vullen tot €0. Deze aanvulling gebeurt iedere maand nadat financiële- en biometrische rendementen zijn bij- of afgeschreven aan de persoonlijke vermogens.

5.2.4 Waardeoverdracht en afkoop

Bij uitgaande waardeoverdracht en afkoop wordt uitsluitend de waarde van het persoonlijke pensioenvermogen overgedragen. De ‘overwaarde’ in de solidariteitsreserve, de collectieve

voorzieningen en de algemene reserve blijven achter binnen het pensioenfonds. Het omgekeerde geldt ten aanzien van inkomende waardeoverdrachten.

5.3 Collectieve voorzieningen

Het pensioenfonds administreert op de balans de volgende (collectieve) voorzieningen:

- Kostenvoorziening;
- Voorziening voor toegekende premievrijstellingen bij arbeidsongeschiktheid;
- IBNR-voorziening voor verwachte toekenningen van premievrijstelling;
- IBNR-voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioen;
- Voorziening voor het latente (kapitaalgedekte) wezenpensioen uit hoofde van het overgangsrecht.

5.3.1 Kostenvoorziening

Het pensioenfonds houdt een voorziening voor kosten aan. Dit betreffen kosten voor pensioenbeheer; kosten die verband houden met het vermogensbeheer vallen hier buiten.

De financiering van kosten vindt plaats via een premieopslag voor directe kosten en een premieopslag voor toekomstige kosten. De premieopslag voor toekomstige kosten gaat vanuit de premie rechtstreeks naar de kostenvoorziening. Vanuit de persoonlijke pensioenvermogens vinden geen onttrekkingen plaats ter dekking van kosten, ook niet op het moment van pensioneren.

Jaarlijks stelt het pensioenfonds de hoogte van de kostenvoorziening opnieuw vast. Hierbij wordt gerekend met een zogeheten afwikkelscenario (met een verondersteld toekomstig liquidatiemoment), waarbij de inkomsten uit de premie wegvallen (situatie van discontinuïteit waarbij geen sprake meer is van pensioenopbouw). De kostenvoorziening wordt vastgesteld als de contante waarde van de verwachte toekomstige kosten in dit afwikkelscenario, rekening houdend met toekomstige prijsstijgingen.

Financiële stromen

Inkomende stroom: ontvangen kostenvergoedingen (voor toekomstige kosten) uit de premie, inclusief de kostenvergoedingen (voor toekomstige kosten) vanuit de premievrijgestelde premie van arbeidsongeschikten.

Uitgaande stroom: de kosten waarvoor in het betreffende jaar is gereserveerd in de kostenvoorziening.

Toedeling rendementen

Financieel overrendement: de aangroei van de kostenvoorziening als gevolg van toetreding wordt gefinancierd uit de premiecomponent voor toekomstige uitvoeringskosten. Ook wordt in de voorziening al rekening gehouden met een toekomstige stijging van de kosten op basis van de

verwachte toekomstige prijsinflatie. Het fonds heeft daarom besloten om geen overrendement toe te delen aan de kostenvoorziening.

Financieel beschermingsrendement: omdat de toekomstige kosten contant gemaakt worden tegen de actuele rentetermijnstructuur, wordt maandelijks 100% financieel beschermingsrendement toegekend, zodat een wijziging van de rente beperkte invloed heeft op de toereikendheid van de kostenvoorziening. Het toegekende financieel beschermingsrendement wordt afgeleid van het financieel beschermingsrendement van een referentiecohort. Het betreffende referentiecohort wordt jaarlijks vastgesteld voor een zo goed mogelijke aansluiting met de rentegevoeligheid van de kostenvoorziening. Het fonds baseert het referentiecohort voor de kostenvoorziening op een kasstroomprofiel van een ingegaan ouderdomspensioen met een duratie die aansluit bij de duratie behorend bij de kasstroom van toekomstige kosten. Dit heeft voor 2025 geresulteerd in een referentiecohort van een ingegaan ouderdomspensioen met een bijbehorende leeftijd van 55 jaren en 0 maanden.

Biometrisch beschermingsrendement: In het afwikkelscenario neemt het aantal deelnemers af door sterfte. Dat zou de verwachting kunnen wekken dat er biometrisch beschermingsrendement aan de orde is. Dat is echter niet het geval, omdat het hier om een collectieve voorziening gaat waarbij sterfte gemiddeld genomen conform verwachting loopt. Biometrisch beschermingsrendement is alleen benodigd bij individuele pensioenvermogens.

5.3.2 Voorziening voor premievrijstellingen

Het pensioenfonds houdt een voorziening aan voor toegekende premievrijstellingen bij arbeidsongeschiktheid. Deze voorziening is gelijk aan de contante waarde van de premievrijgestelde premies. Dit betreffen de spaarpremies, de risicopremies voor nabestaandenpensioen en de kostenopslagen in de premie voor directe kosten en toekomstige kosten. Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met een premievrijstellingsduur tot de verwachte AOW-leeftijd (dus voorbij de wettelijke) en met de verwachte stijging van de premiegrondslag conform de verwachte CAO-loonstijging en franchisestijging. Het fonds gaat in de reservering daarom uit van een jaarlijkse toename gelijk aan de lange termijn verwachtingswaarde voor de looninflatie. De premies worden contant gemaakt met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Financiële stromen

De collectieve voorziening voor toegekende premievrijstellingen wordt jaarlijks per 31 december aangepast op basis van de actuele populatie deelnemers met premievrijstelling en de bestands- en regelingskenmerken die op dat moment van toepassing zijn. Een benodigde stijging of daling (anders dan de onttrekking van premievrijgestelde premies en de toekenning van financieel beschermingsrendement) wordt verrekend met het resultaat op premievrijstelling.

Wanneer premievrijstelling is verleend, vinden maandelijks vanuit deze voorziening de volgende financiële stromen plaats:

- De vrijgestelde pensioenpremie (spaarpremie) wordt toegevoegd aan het persoonlijk pensioenvermogen van de arbeidsongeschikte deelnemer;

- De risicopremies voor het risico PP- en het wezenpensioen worden overgeboekt naar de betreffende resultaten;
- De kostenopslagen worden overgeboekt naar de kostenvoorziening.

Toedeling rendementen

Financieel overrendement:

In de voorziening wordt rekening gehouden met een stijging van de premie conform de verwachte loonstijgingen naar de toekomst toe. Daarom wordt geen overrendement toebedeeld.

Financieel beschermingsrendement:

Omdat de premievrijgestelde premies contant gemaakt worden tegen de actuele rentetermijnstructuur, wordt 100% financieel beschermingsrendement toegekend. Het toegekende financieel beschermingsrendement wordt afgeleid van het financieel beschermingsrendement van een referentiecohort. Het betreffende referentiecohort wordt jaarlijks vastgesteld voor een zo goed mogelijke aansluiting met de rentegevoeligheid van de voorziening voor premievrijstellingen. Het fonds baseert het referentiecohort voor de voorziening voor premievrijstelling op een kasstroomprofiel van een ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen met een duratie die aansluit bij de duratie behorend bij de kasstroom voor toekomstige premievrijstellingen. Dit heeft voor 2025 geresulteerd in een referentiecohort van een ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen met een bijbehorende leeftijd van 45 jaren en 11 maanden.

Biometrisch beschermingsrendement:

Biometrisch beschermingsrendement is niet van toepassing bij collectieve voorzieningen/reserves.

5.3.3 IBNR-voorziening voor verwachte toekenning van premievrijstelling

Het pensioenfonds houdt een IBNR-voorziening aan voor verwachte toekenningen van premievrijstelling. IBNR staat voor Incurred But Not Reported. Dit betreft een voorziening voor de schades die naar verwachting ontstaan doordat zieke deelnemers, die nu nog in de wachttijd van de WIA zitten, de komende 2 jaar arbeidsongeschikt gaan worden en recht hebben op premievrijstelling. De IBNR voorziening is gelijk aan tweemaal de risicopremie voor het komende jaar voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. De aanname is dat dit naar verwachting precies voldoende financiering biedt voor de schades die gedurende de komende 2 jaar ontstaan.

Financiële stromen

De IBNR-voorziening voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid wordt jaarlijks per 31 december aangepast op basis van de nieuwe verwachte risicopremie voor komend jaar. Een benodigde stijging of daling wordt verrekend met het resultaat op premievrijstelling.

Toedeling rendementen

Er worden geen rendementen toebedeeld aan de IBNR-voorziening voor premievrijstelling.

5.3.4 IBNR-voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioen

Het pensioenfonds houdt een IBNR-voorziening aan voor verwachte toekenningen van arbeidsongeschiktheidspensioen. Deze voorziening is gelijk aan tweemaal de risicopremie voor het komende jaar voor het arbeidsongeschiktheidspensioen.

Financiële stromen

De IBNR-voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioen wordt jaarlijks per 31 december aangepast op basis van de nieuwe verwachte risicopremie voor komend jaar. Een benodigde stijging of daling wordt verrekend met het resultaat op arbeidsongeschiktheidspensioen.

Toedeling rendementen

Er worden geen rendementen toebedeeld aan de IBNR-voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioen.

5.3.5 Voorziening voor het latente wezenpensioen uit hoofde van het overgangsrecht

Indien sprake is van een wezenpensioen dat tot uitkering komt vanuit het overgangsrecht, worden de benodigde middelen voor dat wezenpensioen onttrokken uit de voorziening voor wezenpensioen. Hierdoor hebben de toekenningen vanuit overgangsrecht geen invloed op het resultaat op wezenpensioen.

Financiële stromen

Jaarlijks wordt getoetst of de voorziening wezenpensioen nog toereikend is. Doordat de deelnemers met overgangsrecht een gesloten groep vormen, en het overgangsrecht vervalt bij waardeoverdracht, is de verwachting dat de voorziening voor het overgangsrecht wezenpensioen ruim genoeg is, en op termijn een gedeelte van de voorziening kan vrijvallen aan de algemene reserve.

Toedeling rendementen

Financieel overrendement: de latente wezenpensioenen worden jaarlijks bijgesteld in lijn met de aanpassing in de collectieve uitkeringsfase. Hiervoor is overrendement nodig. Het fonds sluit daarom voor deze collectieve voorziening aan bij het percentage overrendement in de (collectieve) uitkeringsfase.

Financieel beschermingsrendement: de benodigde middelen bij toekenning van nieuwe wezenpensioenen zijn afhankelijk van de rente. Om te borgen dat de voorziening voor wezenpensioenen toereikend is voor financiering van alle latente wezenpensioenen die volgen uit het overgangsrecht, wordt 100% financieel beschermingsrendement toebedeeld. Het fonds baseert het referentiecohort voor de wezenpensioenvoorziening op een kasstroomprofiel van een ingegaan wezenpensioen met een leeftijd die gelijk is aan de gemiddelde verwachte instroomleeftijd van de 'latente' wezen voor de populatie met opgebouwd

wezenpensioen uit hoofde van eerbiedigende werking. Dit heeft voor 2025 geresulteerd in een referentiecohort van een ingegaan wezenpensioen met een bijbehorende leeftijd van 12 jaren en 1 maand.

Biometrisch beschermingsrendement: biometrisch beschermingsrendement is niet van toepassing bij collectieve voorzieningen/reserves. De werkelijke sterfte ontwikkelt zich gemiddeld over het collectief in lijn met de verwachting.

5.3.6 Jaarlijkse toetsing

De afzonderlijke (collectieve) voorzieningen dienen toereikend te zijn. De voorzieningen worden jaarlijks getoetst. Jaarlijks worden de voorzieningen berekend op basis van de relevante deelnemersgegevens en actuele actuariële grondslagen per 31 december van het desbetreffende boekjaar. De actuariële grondslagen zijn opgenomen in bijlage C.

Wijzigingen in een of meerdere collectieve voorzieningen als gevolg van de jaarlijkse herijking worden verrekend via de algemene reserve. Op die manier kan een eventuele toename in een voorziening worden opgevangen door positieve resultaten op andere onderdelen.

5.4 Solidariteitsreserve

5.4.1 Wat is de solidariteitsreserve?

In de solidariteitsreserve wordt een deel van het vermogen van PPF APG apart gezet. Dat vermogen kan ingezet worden voor specifieke doelen in tijden dat het minder goed gaat. Deze doelen zijn beschreven in paragraaf 5.4.2 en de bijbehorende uitdeelregels in paragraaf 5.4.4. Als het goed gaat, wordt de solidariteitsreserve gevuld. De vulregels zijn beschreven in paragraaf 5.4.3. Door in goede tijden aan de solidariteitsreserve bij te dragen, kunnen schokken worden opgevangen in mindere tijden.

De solidariteitsreserve is geen afgescheiden beleggingsvermogen, maar onderdeel van het totale vermogen en deelt mee in de collectieve beleggingsrendementen en risico's. Het vermogen in de solidariteitsreserve beweegt dus – net als de persoonlijke pensioenvermogens – mee met de economische ontwikkelingen. Risico's die via de solidariteitsreserve gedeeld kunnen worden zijn bijvoorbeeld het beleggingsrisico, maar ook het langlevensrisico. De wijze waarop de solidariteitsreserve meedeelt in de collectieve beleggingsrendementen en risico's – los van het vullen en aanwenden – is beschreven in de toedeelregels in paragraaf 5.4.5.

In paragraaf 5.4.6 is beschreven welke grenzen PPF APG stelt aan de omvang van de solidariteitsreserve. Tot slot is in paragraaf 5.4.7 het besluitvormingsproces rondom de solidariteitsreserve beschreven.

5.4.2 Doelen solidariteitsreserve

Sociale partners hebben de doelen gekozen waarvoor de solidariteitsreserve mag worden ingezet. Het bestuur heeft vervolgens de vul- en uitdeelregels bepaald om deze doelen te realiseren.

Doelen solidariteitsreserve

De sociale partners hebben aangegeven dat ze intergenerationele risicodeling en stabiliteit van de uitkeringen als de belangrijkste doelen voor de inzet van de solidariteitsreserve zien en hebben het bestuur meegegeven om via de uitdeelregels invulling te geven aan deze doelen. Daarnaast sluiten de sociale partners het delen van langlevensrisico niet uit als doel voor de solidariteitsreserve, maar hebben het bestuur wel meegegeven om bovenstaande twee doelen voorrang te geven. Op basis hiervan, de mogelijkheden tot implementatie van diverse doelen door APG en wettelijke verplichtingen, is het bestuur tot de volgende doelen van de solidariteitsreserve gekomen:

1. Voorkomen van negatieve persoonlijke pensioenvermogens (wettelijk verplicht)
2. Aanvullen en afnemen van algemene reserve³
3. Financieren van bescherming tegen langlevensrisico
4. Aanvullen van negatieve overrendementen tot minimaal overrendement
5. Afnemen van de solidariteitsreserve (boven het maximum)
6. Voorkomen van nominale daling van de uitkering

Daarbij moet worden opgemerkt dat de volgorde van de doelen zoals hierboven opgenomen, niet samenhangt met de prioriteit, maar met de inrichting van de reserve binnen de systemen van APG, zie paragraaf 5.4.4.

Toelichting

Sociale partners geven prioriteit aan stabiliteit van de uitkeringen (via het voorkomen van nominale daling van de uitkering) en aan voorkomen van grote schokken in persoonlijke pensioenvermogens (via het aanvullen tot een minimaal overrendement). Ook wensen sociale partners zowel het macro- als micro-langlevensrisico volledig en voor alle deelnemers te delen via de solidariteitsreserve.

Als het eigen vermogen van het fonds (i.e. algemene reserve) lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen (wettelijke vereiste), dan wordt het tekort van het eigen vermogen aangevuld vanuit de solidariteitsreserve³. Hiermee wordt bewerkstelligd dat alle reserves worden aangesproken voordat de persoonlijke pensioenvermogens worden aangesproken. Andersom geldt ook dat als het eigen vermogen van het fonds hoger is dan een vooraf gedefinieerde bovengrens, het meerdere wordt afgeroomd ten gunste van de solidariteitsreserve³. Tot slot hebben sociale partners er voor gekozen om de solidariteitsreserve niet in te zetten voor het delen van het inflatierisico. Bij de totstandkoming van het beleggingsbeleid (en specifiek de toedeelregels voor het overrendement) is

³ Onder voorbehoud van de verdere uitwerking van de regelgeving en de daaruit voortvloeiende mogelijkheden.

wel rekening gehouden met de doelstelling van een pensioen dat meegroeit met de inflatie.

5.4.3 Vulregels

De solidariteitsreserve van PPF APG is initieel gevuld op de transitiedatum. Daarnaast wordt de solidariteitsreserve gevuld uit overrendement (en niet uit premie). Het overrendement is op fondsniveau gelijk aan het collectieve rendement minus de totale toebedeelde beschermingsrendementen (zie tevens paragraaf 5.7.3).

Jaarlijks per 31 december wordt de solidariteitsreserve gevuld met 7% van het positieve collectieve overrendement dat in dat jaar behaald is. Voorbeeld: als een collectief overrendement van 5% is behaald, dan gaat er 0,35% naar de solidariteitsreserve. Het afkomen van overrendementen gebeurt op jaarbasis. Dit betekent dat afwisselend positieve en negatieve maandrendementen gedurende het jaar gesaldeerd worden.

Op fondsniveau wordt bepaald hoeveel overrendement afgeroomd moet worden. Dit bedrag wordt vervolgens onttrokken aan de persoonlijke vermogens op basis van de staffel voor overrendement (zie tevens paragraaf 5.7.3).

Verder wordt een overschot binnen de algemene reserve afgeroomd ten gunste van de solidariteitsreserve⁴. Daarnaast wordt de solidariteitsreserve aangevuld tot nul als de solidariteitsreserve negatief is. Deze aanvulling komt ook vanuit de algemene reserve. In het uiterste geval (als de algemene reserve ontoereikend is) zal de solidariteitsreserve worden aangevuld vanuit de persoonlijke pensioenvermogens. In paragraaf 5.4.6 wordt hier nader op ingegaan.

Tot slot worden vrijvallend vermogen als gevolg van macro-langlevensrisico (als de levensverwachting daalt of minder snel stijgt) alsmede een positief resultaat op micro-langlevens gedoteerd aan de solidariteitsreserve. In paragraaf 5.7.4 t/m paragraaf 5.7.7 wordt hier nader op ingegaan.

5.4.4 Uitdeelregels

De uitdeelregels zijn gebaseerd op de doelen die de sociale partners hebben meegegeven voor de solidariteitsreserve. De mate waarin doelen kunnen worden bereikt is afhankelijk van de omvang van de totale solidariteitsreserve en de verdeling van de solidariteitsreserve naar de afzonderlijke doelen. Dit laatste is het beschikbare budget voor een doel.

Daarnaast is relevant in welke volgorde de doelen worden afgewikkeld. PPF APG werkt met een vaste afwikkelingsvolgorde voor de doelen van de solidariteitsreserve. Deze uitvoeringstechnische afwikkelingsvolgorde is niet hetzelfde als de gewenste prioritering van doelen. Deze prioritering wordt bereikt door de gekozen budgetten per doel.

Afwikkelingsvolgorde van de doelen

De doelen voor de solidariteitsreserve worden afgewikkeld volgens onderstaande volgorde:

1. Voorkomen van negatieve persoonlijke vermogens;
2. Aanvullen en afromen van algemene reserve⁴;
3. Financieren van bescherming tegen langleven risico;
4. Aanvullen van negatieve overrendementen tot minimaal overrendement;
5. Afromen van de solidariteitsreserve (boven het maximum);
6. Voorkomen van nominale daling van de uitkering.

Toelichting implementatie per doel van de solidariteitsreserve

1. *Voorkomen van negatieve persoonlijke vermogens*

Persoonlijke pensioenvermogens mogen niet negatief zijn aan het einde van een jaar of bij beëindiging van deelname aan de pensioenregeling gedurende het jaar. De kans op negatieve vermogens is klein. Het beslag op de solidariteitsreserve zal dan ook zeer beperkt zijn. De gehele solidariteitsreserve wordt hiervoor ter beschikking gesteld.

De solidariteitsreserve wordt ingezet om negatieve persoonlijke pensioenvermogens maandelijks aan te vullen tot €0. Deze aanvulling gebeurt iedere maand nadat financiële- en biometrische rendementen zijn bijgeschreven aan de persoonlijke vermogens.

2. *Aanvullen en afromen van algemene reserve;*

De algemene reserve mag, evenals de persoonlijke pensioenvermogens en overige collectieve reserves, niet negatief worden. Als er sprake is van een tekort in de algemene reserve, wordt dit tekort aangevuld vanuit de solidariteitsreserve⁴. De gehele solidariteitsreserve wordt hiervoor ter beschikking gesteld.

Als de algemene reserve boven de vooraf gedefinieerde bovengrens komt, gaat het surplus naar de solidariteitsreserve.

3. *Financieren van bescherming tegen langlevenrisico*

In paragraaf 5.7.4 t/m paragraaf 5.7.7 wordt nader ingegaan op het micro- en macro-langlevenrisico. Voor macro-langleven risico vindt verrekening vanuit de solidariteitsreserve jaarlijks plaats. Voor micro-langleven risico cumuleren resultaten gedurende het jaar op een subrekening binnen de solidariteitsreserve.

Deze subrekening mag eventueel negatief zijn, zolang de solidariteitsreserve als geheel positief blijft. Aan het einde van het jaar wordt deze subrekening aangevuld uit de solidariteitsreserve bij een negatief saldo of leeggehaald ten gunste van de

⁴ Onder voorbehoud van de verdere uitwerking van de regelgeving en de daaruit voortvloeiende mogelijkheden.

solidariteitsreserve bij een positief saldo. Mee- en tegenvallers worden op dezelfde manier verwerkt.

Voor macro-langlevenrisico wordt 30% van de resterende solidariteitsreserve ter beschikking gesteld, voor micro-langleven wordt de gehele reserve ter beschikking gesteld.

4. *Aanvullen van negatieve overrendementen tot minimaal overrendement*

Als het overrendement lager is dan -10% (op collectief niveau) dan wordt het persoonlijke vermogen aangevuld vanuit de solidariteitsreserve. Doordat jongeren het meeste bloot gesteld staan aan overrendement, zullen zij de grootste bijdrage ontvangen. De mate waarin aanvulling mogelijk is, hangt af van het beschikbaar gestelde budget voor dit doel. Als het budget niet toereikend is voor een volledige aanvulling, wordt een gedeeltelijke aanvulling toegekend. 50% van de resterende solidariteitsreserve wordt hiervoor ter beschikking gesteld.

Om complexiteit te voorkomen wordt voor het aanvullen van negatieve overrendementen geen rekening gehouden met het bedrag dat de deelnemer gedurende het jaar heeft ontvangen ter voorkoming van een negatief vermogen. De impact hiervan is beperkt.

5. *Afkomen van de solidariteitsreserve (boven het maximum)*

Als de solidariteitsreserve groter is dan het wettelijk maximum van 15%, dan wordt het meerdere afgeroomd ten gunste van de persoonlijke pensioenvermogens. Deze wettelijke grens is gedefinieerd als een percentage van de optelsom van de individuele pensioenvermogens en de solidariteitsreserve zelf. Het bedrag boven de wettelijke grens zal volledig worden uitgedeeld.

Overschotten worden één keer per jaar verrekend.

6. *Voorkomen van nominale daling van de uitkering*

Om het beslag op de solidariteitsreserve te beperken, wordt een daling van de uitkering steeds slechts voor één jaar, het komende jaar, gecompenseerd (mits de solidariteitsreserve toereikend is). Daarna wordt jaarlijks opnieuw bekeken of een aanvulling op de uitkering nodig en mogelijk is. Een aanvulling in een volgend jaar kan immers niet langer nodig blijken als rendementen leiden tot een stijging van de uitkering.

Eens per jaar wordt de hoogte van de ingegane uitkering opnieuw vastgesteld. Op dat moment wordt beoordeeld of een aanvulling vanuit de solidariteitsreserve nodig is en zo ja, wat het benodigde vermogen is om de uitkering aan te vullen.

Indien nodig wordt een bedrag onttrokken aan de solidariteitsreserve ter grootte van het verschil tussen enerzijds de jaaruitkering die zou volgen uit het persoonlijk pensioenvermogen (na toepassing spreiding) en anderzijds het uitkeringsniveau van het jaar daarvoor (inclusief eventuele uitkeringsaanvulling). Bij het berekenen van het benodigde

bedrag wordt rekening gehouden met de expiratedatum van tijdelijke pensioenen, maar wordt verder geen rekening gehouden met sterftekansen. Het opzij gezette bedrag is daardoor ook toereikend als er minder pensioengerechtigden overlijden dan verwacht.

Het bedrag voor de aanvulling van de uitkering wordt onttrokken aan de solidariteitsreserve en toegevoegd aan een aparte 'rekening' voor de individuele deelnemer. Het voordeel van deze werkwijze is dat de uitkering en de aanvulling op dezelfde wijze verwerkt kunnen worden in de administratie.

De aparte rekening voor de aanvulling van de uitkering kent de volgende eigenschappen:

- a. Valt vrij aan de solidariteitsreserve in geval van overlijden. Bij overlijden kan gedurende het jaar een overstap ontstaan van een lopende uitkering ouderdomspensioen naar een lopende uitkering partnerpensioen. Het partnerpensioen is gelijk aan 70% (of afwijkend partnerpensioenpercentage) van het ouderdomspensioen inclusief de aanvulling. Dit betekent dat de aanvulling ouderdomspensioen vrijvalt en er een opvoer plaatsvindt van een aanvulling partnerpensioen. Het restant valt vrij aan de solidariteitsreserve.
- b. Ontvangt geen financieel rendement. De rekening is gereserveerd om uitkeringen te verrichten. Het toevoegen van positief of negatief rendement leidt tot vraagstukken over een positief of negatief restsaldo. Door geen rendementen toe te kennen, wordt het fondsrendement verdeeld over de overige individuele en collectieve vermogens. Zo blijft de rekening gedurende het jaar toereikend om de uitkering aan te vullen.
- c. Ontvangt geen biometrisch rendement. Dit komt overeen met de solidariteitsreserve, die ook geen biometrisch rendement ontvangt.

Voor het aanvullen van uitkeringen wordt geen onderscheid gemaakt naar cohorten of producten. Het pensioenfonds beschermt alle ingegane uitkeringen op dezelfde wijze. Alle deelnemers in het uitkeringscollectief ontvangen dezelfde procentuele aanvulling vanuit de solidariteitsreserve. Alle uitkeringen in het collectief kennen namelijk gelijke aanpassingen. Nieuwe toetreders (zowel voor alle kapitaalgedekte pensioenen als voor alle risicogedekte pensioenen) ontvangen dezelfde procentuele aanvulling.

De mate waarin aanvulling van de uitkeringen mogelijk is, hangt af van het beschikbaar gestelde budget voor dit doel. 20% van de resterende solidariteitsreserve wordt beschikbaar gesteld voor dit doel. Als dit budget niet toereikend is voor een volledige aanvulling, wordt een gedeeltelijke aanvulling toegekend. In dat geval ontvangt iedereen hetzelfde percentage van de volledige aanvulling.

Budget per doel

PPF APG heeft per doel een budget vastgesteld. Ieder doel heeft een deel van de solidariteitsreserve tot haar beschikking dat overblijft na de onttrekking ten behoeve van doelen die eerder zijn afgewikkeld. PPF APG hanteert voor het uitdelen van de solidariteitsreserve het volgende budget per doel:

Doel	Budget
1. Voorkomen van negatieve vermogens (wettelijk verplicht)	100%
2. Aanvullen en afkomen van algemene reserve	100%
3. Financieren van bescherming tegen langlevenrisico	30% ⁵
4. Aanvullen van negatieve overrendementen tot minimaal overrendement	50%
5. Afkomen van de solidariteitsreserve (boven het maximum);	100%
6. Voorkomen van nominale daling van de uitkering.	20%

Daarbij moet worden opgemerkt dat de volgorde van de doelen zoals hierboven opgenomen, niet samenhangt met de prioriteit, maar met de inrichting van de reserve binnen de systemen van APG.

Toelichting aan de hand van een fictief voorbeeld:

Stel dat de solidariteitsreserve aan het begin van het jaar een omvang heeft van € 100. De solidariteitsreserve zal dan als volgt ingezet worden:

1. Iedere maand worden negatieve vermogens aangevuld. Stel dat dit in totaal € 1 kost. Aan het einde van het jaar is de omvang van de solidariteitsreserve dan € 99;
2. De solidariteitsreserve wordt vervolgens ingezet om een tekort binnen de algemene reserve aan te vullen. Stel dat dit in totaal € 4 kost. Hierna resteert een solidariteitsreserve van € 95;
3. De solidariteitsreserve wordt vervolgens ingezet voor het financieren van bescherming tegen langleven risico. Stel dat voor het micro langleven risico € 2 benodigd is en voor macro-langleven risico € 20 benodigd is. De bescherming voor micro-langlevenrisico komt volledig ten laste van de solidariteitsreserve. Hierna resulteert een solidariteitsreserve van € 93. Het beschikbare budget voor bescherming tegen macro-langlevenrisico is vervolgens $30\% \times 93 = € 27,90$. Aangezien er maar € 20 benodigd is, kan bescherming volledig worden geboden. Hierna resteert een solidariteitsreserve van € 73;
4. Vervolgens worden negatieve overrendementen aangevuld. Stel dat hiervoor € 15 benodigd is. Het beschikbare budget hiervoor is $50\% \times 73 = € 36,5$. Aangezien er maar € 15 benodigd is, kunnen de overrendementen volledig worden aangevuld. Hierna resteert een solidariteitsreserve van € 58.
5. Vervolgens worden uitkeringen aangevuld. Stel dat hiervoor € 1 benodigd is. Hiervoor staat 20% van de resterende reserve ter beschikking van € 58 (dus $20\% \times 58 = € 11,60$). Hierna resteert een solidariteitsreserve van € 57.

5.4.5 Toedeelregels

Naast het vullen vanuit het positief overrendement muteert de solidariteitsreserve – die als intrinsiek onderdeel van het totale vermogen wordt belegd – jaarlijks ook met het behaalde rendement. Deze mutatie is afhankelijk van de vooraf bepaalde toedeelregels voor de solidariteitsreserve. In die zin kan de solidariteitsreserve worden gezien als een apart leeftijdscohort van toekomstige deelnemers, waaraan net als aan de gereserveerde vermogens voor de (gewezen) deelnemers en

⁵ Dit betreft het budget voor bescherming van macro-langlevenrisico. Het resultaat op micro-langlevenrisico komt volledig ten laste van de solidariteitsreserve.

pensioengerechtigden beschermings- en overrendement wordt toebedeeld. Deze toedeelregels voor de solidariteitsreserve staan los van het vullen van de solidariteitsreserve uit positief overrendement met 7% van het op fondsniveau behaalde overrendement.

Voor de solidariteitsreserve is voor wat betreft de toedeelregels gekozen voor een toedeling van beschermingsrendement van 75% en een toedeling van overrendement van 45%. Voor de toedeling wordt voor het kasstroomprofiel aangesloten bij het kasstroomprofiel van een pensioengerechtigde (van afgerond 54 jaar, met een ingegaan nabestaandenpensioen).

5.4.6 Maximum en minimum van de solidariteitsreserve

De solidariteitsreserve mag niet negatief zijn. Als de solidariteitsreserve negatief is, dan wordt de solidariteitsreserve aangevuld. Dat gebeurt in eerste instantie door aanvulling vanuit de algemene reserve. Die reserve is bedoeld voor onvoorziene situaties en kan gebruikt worden om de solidariteitsreserve weer van vermogen te voorzien. Indien de algemene reserve hiervoor niet toereikend is, wordt als laatste een beroep gedaan op financiering vanuit de persoonlijke pensioenvermogens via het toekennen van een negatief overrendement.

De solidariteitsreserve van PPF APG heeft een maximale omvang van 15% van het totaal van alle persoonlijke pensioenvermogens inclusief de solidariteitsreserve zelf. Dan is de solidariteitsreserve volledig gevuld. Bij een volle solidariteitsreserve gaat het vermogen boven de 15% van het totaal naar de persoonlijke pensioenvermogens. Dit gebeurt overeenkomstig de wijze waarop het overrendement wordt verdeeld (zie paragraaf 5.7.3).

Jaarlijks wordt per 31 december vastgesteld of de omvang van de solidariteitsreserve voldoet aan de vereisten.

5.4.7 Besluitvormingsproces rondom solidariteitsreserve

Het bestuur heeft bij het vaststellen van de vul-, uitdeel- en toedeelregels van de solidariteitsreserve de evenwichtigheid van deze regels beoordeeld en in de besluitvorming onderbouwd.

De vul- en uitdeelregels voor de doelstellingen van de solidariteitsreserve zijn in beginsel voor een periode van minimaal vijf jaar vastgesteld. Het bestuur heeft geen discretionaire bevoegdheid om bij de uitvoering van de solidariteitsreserve af te wijken van de vastgestelde regels. Alleen bij bijzondere omstandigheden kan van deze minimale termijn van vijf jaar afgeweken worden. Bij afwijking van de minimale termijn waarin de regels voor de reserve vastliggen, onderbouwt het pensioenfonds dat deze afwijking in het belang is van de deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden of pensioengerechtigden.

Het bestuur dient het verantwoordingsorgaan om advies te vragen bij het wijzigen van de uitvoeringsovereenkomst, waaronder ook vaststellen of wijzigen van de uitvoeringsovereenkomst met betrekking tot de vastlegging van de regels omtrent de solidariteitsreserve.

5.5 Algemene reserve

5.5.1 Doel algemene reserve

De algemene reserve is bedoeld voor risico gedekte verzekeringen en voor onvoorziene technische resultaten. Meer concreet voorziet PPF APG in onderstaande doelen van de algemene reserve:

1. Opvangen resultaten op risicoverzekeringen (overlijden en arbeidsongeschiktheid)
 - a. Verzekering risico partnerpensioen (PP-)
 - b. Verzekering wezenpensioen
 - c. Verzekering premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid
 - d. Verzekering arbeidsongeschiktheidspensioen
2. Opvangen inflatierisico (prijs en loon) op de collectieve voorzieningen
3. Overige onderdelen die via de algemene reserve lopen
 - a. Het debiteurenrisico ('geen premie wel recht')
 - b. Niet-opgevraagd pensioen ('onvindbare pensioengerechtigden')
 - c. Vervallen micropensioenen
 - d. Onvoorziene financiële resultaten (o.a. stroppenpot en terugwerkende kracht mutaties). Hieronder valt ook de wijziging van collectieve voorzieningen op het herijkingsmoment.

Bovenstaande doelen worden de navolgende paragrafen nader toegelicht.

5.5.2 Verzekering risico partnerpensioen (PP-)

Het partnerpensioen bij overlijden vóór de pensioendatum (PP-) is op risicobasis verzekerd. Voor deze verzekering wordt een risicopremie betaald die iedere maand naar het resultaat op risico PP- binnen de algemene reserve vloeit. Bij overlijden van de hoofdverzekerde wordt voor de partner een persoonlijk pensioenvermogen gevormd. De benodigde middelen hiervoor worden onttrokken aan het resultaat op risico PP-. De vrijval van persoonlijk pensioenvermogen van de overleden (hoofdverzekerde) deelnemer wordt niet verantwoord onder dit resultaat, maar valt vrij ten gunste van het biometrisch resultaat.

Het uitgangspunt bij de financiering van een risicoverzekering is dat in enig jaar de ontvangen premies voldoende zijn om de schades in dat jaar (in dit geval het toekennen van partnerpensioenen als gevolg van het overlijden van deelnemers met risicodekking PP-) te dekken. Dit uitgangspunt zal bij een adequate vaststelling van de premie over een langere periode bezien opgaan, maar per jaar zal een resultaat ontstaan. Naar verwachting zullen deze resultaten elkaar over de jaren heen uitmiddelen. Dat geldt ook voor de overige risicoverzekeringen in de volgende paragrafen.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald op basis van het saldo van de volgende baten en lasten:

Baten:

- Ontvangen risicopremies PP-, inclusief het deel vanuit de premievrijgestelde premie van arbeidsongeschikten en de risicopremie PP- die uit het persoonlijk pensioenvermogen wordt onttrokken in geval van vrijwillige voortzetting van de risicodekking PP-.

Lasten:

- Financiering van persoonlijke pensioenvermogens voor partners bij overlijden van deelnemers met risicodekking PP- (inclusief gewezen deelnemers met uitlooptekking).

Merk op dat het resultaat op de dekking voor PP uit eerbiedigende werking geen onderdeel is van dit resultaat, maar wordt verantwoord als onderdeel van het biometrisch resultaat.

5.5.3 Verzekering wezenpensioen

Het wezenpensioen is op risicobasis verzekerd. Voor deze verzekering wordt een risicopremie betaald die iedere maand naar het resultaat op wezenpensioen binnen de algemene reserve vloeit. Bij overlijden van de hoofdverzekerde wordt voor elk pensioengerechtigd kind een persoonlijk pensioenvermogen gevormd. Bij overlijden van de tweede ouder van het pensioengerechtigd kind wordt het persoonlijk pensioenvermogen van het kind aangevuld in verband met verdubbeling van het wezenpensioen. De benodigde middelen voor toekenning risico wezenpensioen worden onttrokken aan het resultaat op wezenpensioen.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald op basis van het saldo van de volgende baten en lasten:

Baten:

- Ontvangen risicopremies wezenpensioen (inclusief het deel vanuit de premievrijgestelde premie van arbeidsongeschikten en de risicopremie WzP die uit het persoonlijk pensioenvermogen wordt onttrokken in geval van vrijwillige voortzetting van de risicodekking WzP);
- Vrijval uit de voorziening wezenpensioen in verband met de ingang van het wezenpensioen vanuit het overgangsrecht (eerbiedigende werking). Deze vrijval is gelijk aan de benodigde opvoer van persoonlijk pensioenvermogen ten behoeve van de ingang van wezenpensioen uit hoofde van het overgangsrecht;

Lasten:

- Financiering van persoonlijke pensioenvermogens voor pensioengerechtigde kinderen bij overlijden van de hoofdverzekerde (en aanvullingen bij overlijden van de tweede ouder). Dit is inclusief het wezenpensioen vanuit het overgangsrecht (eerbiedigende werking).

Overige effecten (kan een bate of een last zijn)

- Overige mutaties in collectieve voorziening voor wezenpensioen, bijvoorbeeld vanwege mutaties in het deelnemersbestand of vanwege aanpassingen in actuariële (wezen)grondslagen

5.5.4 Verzekering premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

Deelnemers die arbeidsongeschikt worden kunnen recht hebben op (gedeeltelijke) premievrijstelling. Hiervoor wordt een risicopremie betaald. Voor toegekende premievrijstelling wordt een voorziening aangehouden. De benodigde middelen hiervoor worden onttrokken aan het resultaat op premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald op basis van het saldo van de volgende baten en lasten:

Baten

- Ontvangen risicopremies voor premievrijstelling;
- Vrijval uit de voorziening in verband met (gedeeltelijke) revalidering en (vervroegde) pensionering van arbeidsongeschikte deelnemers.

Lasten

- Overboeking van de contante waarde van de vrijgestelde premies naar de voorziening voor toegekende premievrijstellingen. Dit betreft zowel nieuwe arbeidsongeschikten als verhogingen in verband met toegenomen arbeidsongeschiktheid.

Overige effecten (kan een bate of een last zijn)

- Mutatie van de IBNR-voorziening voor premievrijstelling;
- Mutatie van de voorziening toegekende premievrijstellingen in verband met:
 - afwijking tussen de veronderstelde en daadwerkelijke stijging van de pensioengevende salarissen;
 - afwijkingen tussen de veronderstelde en daadwerkelijke sterfte;
 - afwijking tussen de veronderstelde en daadwerkelijk stijging van de franchise;
 - aanpassing van de veronderstelde, ingerekende stijging van de pensioengevende salarissen;
 - aanpassing van de staffel voor afleiding van de mate van premievrijstelling;
 - aanpassing van de eindleeftijd voor premievrijstelling als gevolg van een bijstelling van de verwachte AOW-leeftijd;
 - aanpassing van het premiepercentage.

5.5.5 Verzekering arbeidsongeschiktheidspensioen

Het arbeidsongeschiktheidspensioen is op risicobasis verzekerd. Voor deze verzekering wordt een risicopremie betaald. Bij toekenning van een arbeidsongeschiktheidspensioen wordt ten laste van het resultaat op arbeidsongeschiktheidspensioen een persoonlijk pensioenvermogen gevormd voor de desbetreffende deelnemer.

In de actuariële premiestelling wordt de verwachte AOW-leeftijd (gebaseerd op geboortjaar van de deelnemer) gebruikt zodat er op lange termijn geen ex ante verwacht resultaat op arbeidsongeschiktheidspensioen wordt behaald. Bij ingang van het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt het persoonlijk pensioenvermogen echter bepaald op basis van de wettelijke AOW-leeftijd. Hierdoor wordt de jaarlijkse uitkering conform de wettelijke AOW-leeftijd bepaald. Het positieve verschil tussen de premiestelling (verwachte AOW-leeftijd) en de vorming van het persoonlijk pensioenvermogen (wettelijke AOW-leeftijd) komt via het resultaat op arbeidsongeschiktheidspensioen ten gunste aan de algemene reserve. Bij aanpassen van de wettelijke AOW-leeftijd wordt het resultaat op het persoonlijk pensioenvermogen vervolgens verrekend met de algemene reserve. De uitkering van de deelnemer wijzigt derhalve niet indien de wettelijke AOW-leeftijd verschuift. In plaats daarvan wordt de einddatum van het arbeidsongeschiktheidspensioen aangepast, en de daarvoor benodigde financiering komt uit de algemene reserve. Afwijkingen van het patroon van de verwachte AOW-leeftijd ontstaan door politieke keuzes of macro-langlevens schokken. De nieuwe risicopremies zullen worden aangepast, maar een dergelijke aanpassing heeft verder geen invloed op het resultaat op arbeidsongeschiktheidspensioen onder de algemene reserve.

Het resultaat op de verzekering voor het arbeidsongeschiktheidspensioen wordt bepaald op basis van het saldo van de volgende baten en lasten:

Baten:

- Ontvangen risicopremies voor arbeidsongeschiktheidspensioen;
- Vrijval van persoonlijk pensioenvermogen voor arbeidsongeschiktheidspensioen in verband met (gedeeltelijke) revalidering en pensionering van arbeidsongeschikte deelnemers.

Lasten:

- Financiering van persoonlijke pensioenvermogens voor het toegekende arbeidsongeschiktheidspensioen. Dit betreft zowel nieuwe arbeidsongeschikten als verhogingen in verband met toegenomen arbeidsongeschiktheid als wijzigingen in de ‘fase van arbeidsongeschiktheid’.

Overige effecten (kan een bate of een last zijn)

- Mutatie van de IBNR-voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioen;
- Aanpassing van de eindleeftijd voor de uitkering van het arbeidsongeschiktheidspensioen als gevolg van een bijstelling van de wettelijke AOW-leeftijd.

5.5.6 Inflatierisico collectieve voorzieningen

De collectieve kostenvoorziening betreft een reële voorziening die rekening houdt met de verwachte prijsinflatie. Als de verwachte prijsinflatie wijzigt dan leidt dit tot een benodigde aanpassing van de collectieve voorziening. De aanpassing komt ten laste of ten gunste van de algemene reserve.

Voor de collectieve voorziening voor toegekende premievrijstellingen geldt eveneens dat dit een reële voorziening betreft. Bij de bepaling van deze voorziening wordt rekening gehouden met de verwachte looninflatie. Als de verwachte looninflatie wijzigt dan leidt dit tot een benodigde aanpassing van de collectieve voorziening die ten laste of ten gunste komt van de algemene reserve. Deze aanpassing loopt via het resultaat op premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

5.5.7 Overige onderdelen van de algemene reserve

De overige onderdelen die via de algemene reserve lopen hebben betrekking op:

- Het debiteurenrisico ('geen premie wel recht')
- Niet-opgevraagd pensioen ('onvindbare pensioengerechtigden')
- Vervallen micropensioenen
- Onvoorziene financiële resultaten

Uit de financiële stromen wordt ook een apart resultaat berekend om inzicht te geven in de financiële impact en (indien van toepassing) de beoordeling van de financiering.

Debiteurenrisico

Verschuldigde premies worden toegevoegd aan de persoonlijke pensioenvermogens van de actieve deelnemers, ongeacht of deze premies al dan niet daadwerkelijk zijn betaald. Ook de verschuldigde premies voor de risicoverzekeringen (overlijden, arbeidsongeschiktheid) en de kostenopslagen worden verwerkt alsof ze zijn betaald. Dit wordt ook wel 'geen premie wel recht' genoemd. Het fonds loopt hiermee debiteurenrisico en dit risico wordt gedekt via de algemene reserve.

Het resultaat op debiteurenrisico wordt bepaald op basis van het saldo van de volgende baten en lasten:

Baten

- Alle betaalde, binnenkomende premies, inclusief:
 - Alsnog binnenkomende afgeschreven premies;
 - Premies vanuit het UWV, boedel failliete werkgever.

Lasten

- Toevoeging van verschuldigde spaarpremies aan persoonlijke pensioenvermogens;
- Toevoeging van verschuldigde risicopremies voor risico partnerpensioen, wezenpensioen, premievrijstelling en arbeidsongeschiktheidspensioen aan de desbetreffende resultatenposten binnen de algemene reserve;
- Toevoeging van verschuldigde kostenopslagen aan de collectieve kostenvoorziening.

Niet-opgevraagd pensioen ('onvindbare pensioengerechtigden')

Bij vrijwel ieder pensioenfonds is er sprake van (gewezen) deelnemers en nabestaanden die zich niet bij het fonds melden voor hun pensioeningang en die niet door het fonds gevonden kunnen worden. Deze groep wordt de onvindbare pensioengerechtigden genoemd en hun pensioen 'niet-opgevraagde pensioenen'.

Voor onvindbare pensioengerechtigden met een ouderdomspensioen geldt dat deze totdat ze de uiterste ingangsdatum hebben bereikt (AOW-leeftijd plus 5 jaar) systeemtechnisch worden behandeld als deelnemers die hun pensioen uitstellen. Zodra de onvindbare pensioengerechtigde de AOW-leeftijd plus 5 jaar bereikt wordt het pensioen systeemtechnisch toegekend. De maandelijkse bruto uitkering (die niet aan de deelnemer kan worden uitgekeerd) valt vrij aan de algemene reserve (positief resultaat op niet-opgevraagd pensioen).

Uiterlijk op 31 december van het kalenderjaar volgend op het kalenderjaar waarin de deelnemer de AOW-leeftijd plus 5 jaar bereikt, wordt het pensioen afgekocht (tenzij de deelnemer zich in dat jaar tussentijds meldt). De belastingdienst ontvangt de inhoudingen (inclusief revisierente) op dit bedrag en het resterende (netto) kapitaal valt vrij aan de algemene reserve (positief resultaat op niet-opgevraagd pensioen).

Meldt de deelnemer zich alsnog vóór het afkoopmoment, dan vindt de afkoop niet plaats en krijgt de deelnemer alsnog de pensioenuitkering (inclusief de gemiste uitkeringen die zijn vrijgevallen aan de algemene reserve). Meldt de deelnemer zich na het afkoopmoment, dan ontvangt de deelnemer het netto kapitaal dat aan de algemene reserve was vrijgevallen ineens. Deze terugwerkende kracht mutaties zorgen voor een negatief resultaat op niet-opgevraagd pensioen.

Voor onvindbare nabestaanden waarbij overlijden op of na pensioeningang heeft plaatsgevonden wordt hier op dezelfde wijze mee omgegaan, met dien verstande dat afkoop plaatsvindt op 31 december van het tweede kalenderjaar volgend op het kalenderjaar van de reglementaire ingangsdatum van het partnerpensioen.

Voor onvindbare nabestaanden waarbij overlijden vóór pensioeningang heeft plaatsgevonden en voor onvindbaren met een arbeidsongeschiktheidspensioen is afkoop niet toegestaan. Hiervoor geldt dat op 31 december van het tweede kalenderjaar volgend op het kalenderjaar van de reglementaire ingangsdatum van het partner- of arbeidsongeschiktheidspensioen, het volledige kapitaal vrijvalt aan de algemene reserve.

Vervallen micropensioenen

Micropensioenen (pensioenen die in termen van uitkering niet meer zijn dan 2 euro bruto per jaar) vallen vrij ten gunste van de algemene reserve. Tegenover deze vrijval staan geen lasten of risico's voor het fonds.

Onvoorziene financiële resultaten

Het pensioenfonds kan worden geconfronteerd met onvoorziene lasten en financiële tegenvallers. Hiervoor wordt binnen de algemene reserve een 'stroppenpot' aangehouden. Onvoorziene financiële resultaten kunnen onder andere het gevolg zijn van:

- Administratieve of menselijke fouten;
- Niet adequate of foutieve interne processen/systemen;
- Toegewezen claims na een juridische of klachtenprocedure;
- Kosten van juridische procedures;
- Coullance (betalingen zonder reglementaire grondslag);

- Boetes;
- Aanvullen van een negatieve solidariteitsreserve tot nul;
- Onvoorziene effecten van het invaren; .
- Mutaties met terugwerkende kracht (TWK-mutaties) en rendementen over deze mutaties;
- Wijzigingen in overige (collectieve) technische voorzieningen.

5.5.8 Jaarlijkse toetsing

Jaarlijks per 31 december wordt het saldo bepaald van de deel-reserves binnen de algemene reserve. Uitgangspunt is dat ieder doel van de algemene reserve ex-ante op de lange termijn kostendekkend wordt gefinancierd. Saldering van (positieve en negatieve) jaarresultaten van de verschillende doelen wordt geaccepteerd, mits aan de voorwaarde wordt voldaan dat de algemene reserve als geheel ten minste gelijk is aan het MVEV. Door middel van een periodiek grondslagenonderzoek wordt de financiering bijgestuurd wanneer wordt geconstateerd dat van één of meerdere doelen het resultaat structureel hoog (positief of negatief) is.

Wijzigingen in een of meerdere collectieve voorzieningen als gevolg van de jaarlijkse herijking worden verrekend via de algemene reserve. De jaarlijkse berekening en eventuele verschuivingen van middelen valt onder het zogenaamde 13^e-maandproces. Het 13^e-maandproces bestaat uit een aantal extra stappen ten opzichte van het maandelijks proces van rendementstoedeling.

Jaarlijks wordt getoetst of op basis van de middelen in de algemene reserve sprake is van een tekort of een overschot.

Er is sprake van een tekort als de algemene reserve lager is dan het MVEV. Een tekort in de algemene reserve wordt aangevuld vanuit de solidariteitsreserve⁶. Als de solidariteitsreserve hiervoor niet toereikend is, dan wordt het tekort verrekend met de persoonlijke pensioenvermogens (als negatief overrendement). Aanvulling vindt plaats tot het niveau van het MVEV.

Het is ook mogelijk dat sprake is van een overschot binnen de algemene reserve. Een overschot is toegestaan, maar PPF APG acht het ongewenst om het overschot te hoog te laten oplopen. Om te voorkomen dat het overschot binnen de algemene reserve onnodig hoog wordt, geldt een bovengrens ter grootte 1,5% van het totale fondsvermogen (conform de hoogte van de bij invaren initieel afgesplitste componenten voor de operationele reserve en het MVEV). Het gedeelte boven de bovengrens wordt op het jaarlijkse toetsingsmoment overgeheveld naar de solidariteitsreserve.

De bovengrens wordt drie jaar na het invaarmoment (eind 2027) geëvalueerd.

⁶ Onder voorbehoud van de verdere uitwerking van de regelgeving en de daaruit voortvloeiende mogelijkheden.

5.6 Premiebeleid

De door sociale partners overeengekomen totale premie bedraagt (op fondsniveau) 27% van de pensioengrondslagsom. De spaarpremie die wordt ingelegd in het persoonlijk pensioenvermogen is gelijk aan de totale premie verminderd met de door het pensioenfonds vastgestelde risicopremies en kostenopslagen. Deze risicopremies en kostenopslagen veranderen jaarlijks, waardoor ook de hoogte van de spaarpremie jaarlijks kan wijzigen.

De peildatum voor de premiestelling is 30 september van het jaar voorafgaand aan het jaar waarop de premie betrekking heeft. De risicopremies worden vastgesteld voor de periode van één jaar.

Het pensioenfonds berekent jaarlijks de volgende risicopremies:

- Risicopremie voor partnerpensioen op risicobasis (PP- bij overlijden vóór pensioendatum);
- Risicopremie voor wezenpensioen;
- Risicopremie voor premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid;
- Risicopremie voor arbeidsongeschiktheidspensioen basis.
- Risicopremie voor arbeidsongeschiktheidspensioen excedent.

Het pensioenfonds hanteert de volgende premieopslagen:

- Opslag voor directe uitvoeringskosten in het boekjaar;
- Opslag voor toekomstige uitvoeringskosten.

Vervolgens wordt de spaarpremie vastgesteld.

Er zijn geen andere premiecomponenten (of prudentiemarges) van toepassing.

Vaststellen risicopremies

De risicopremies worden jaarlijks vastgesteld op basis van de volgende uitgangspunten:

- Er wordt uitgegaan van de meest recente actuariële grondslagen op het moment van de premievaststelling.
- Er wordt uitgegaan van een 12-maands voortschrijdend gemiddelde van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (op de peildatum 30 september).
- Er wordt rekening gehouden met een opslag voor de vorming van spreidingsvermogen. Hierbij wordt uitgegaan van een opslag op basis van het 12-maands voortschrijdend gemiddelde van het procentueel benodigd spreidingsvermogen voor de collectieve uitkeringsfase (op de peildatum 30 september). Deze opslag wordt niet toegepast over de risicopremie PVAO.

In de volgende subparagrafen wordt nader ingegaan op de verschillende risicopremies en de wijze waarop deze worden vastgesteld.

Risicopremie voor partnerpensioen op risicobasis ('Risicopremie PP-')

De risicopremie PP- dekt een direct ingaand levenslang partnerpensioen van 30% van het

(gemaximeerd) pensioengevend inkomen op het moment van overlijden indien de deelnemer vóór pensionering overlijdt. Na het eindigen van de deelname loopt de dekking gedurende 3 maanden door (indien er geen sprake is van pensioeningang of een dienstverband bij een andere werkgever). Deze uitloopdekking is onderdeel van de risicopremie en wordt vastgesteld op basis van de ontslagkansen van PPF APG.

De risicopremie PP- wordt leeftijdsonafhankelijk vastgesteld. Hierbij wordt uitgegaan van het onbepaalde partnersysteem (op basis van de door het fonds vastgestelde partnerfrequenties ten behoeve van de risicokoopsom; zie bijlage C.2).

De in rekening te brengen risicopremie PP- wordt bepaald als percentage van het (gemaximeerd) pensioengevend inkomen, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.

Vrijwillige voortzetting risicodekking PP- na einde deelname

De risicopremies PP- ten behoeve van vrijwillige voortzetting risicodekking PP- na einde deelname worden leeftijdsafhankelijk en sekseneutraal vastgesteld. Hierbij wordt uitgegaan van het bepaalde partnersysteem, omdat alleen deelnemers met een partner gebruik zullen maken van deze mogelijkheid.

De leeftijdsafhankelijke premiepercentages zijn opgenomen in de bijlage van het pensioenreglement.

Risicopremie voor wezenpensioen ('Risicopremie WzP')

De risicopremie WzP dekt voor ieder kind een direct ingaand wezenpensioen van 12% (één ouder) of 24% (geen ouders) van het (gemaximeerd) pensioengevend inkomen, met een vaste eindleeftijd van de uitkering van 25 jaar. Daarbij is geen sprake van aftopping bij meerdere wezen. Bij overlijden na pensioeningang bedraagt het wezenpensioen 14% (één ouder) of 28% (geen ouders) van het ouderdompensioen. Na het eindigen van de deelneming loopt de dekking gedurende 3 maanden door (indien er geen sprake is van pensioeningang of een dienstverband bij een andere werkgever). Deze uitloopdekking is onderdeel van de risicopremie en wordt vastgesteld op basis van de ontslagkansen van PPF APG.

De risicopremie WzP wordt leeftijdsonafhankelijk vastgesteld. Bij de vaststelling van de risicopremie voor wezenpensioen wordt rekening gehouden met de actuariële grondslagen voor latente wezen: het verwachte aantal wezenpensioengerechtigde kinderen in geval van overlijden van de hoofdverzekerde ('halve wezen-frequenties') en de verwachte instroomleeftijd van de wees (zie bijlage C.3).

De in rekening te brengen risicopremie WzP wordt bepaald als percentage van het (gemaximeerd) pensioengevend inkomen, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.

Vrijwillige voortzetting risicodekking WzP na einde deelname

De risicopremies WzP ten behoeve van vrijwillige voortzetting risicodekking WzP na einde deelname

worden leeftijdsafhankelijk en sekseneutraal vastgesteld. Hierbij wordt bij de ‘halve wezen-frequentie’ een minimum van 1 gehanteerd, omdat alleen deelnemers met 1 of meer kinderen gebruik zullen maken van deze mogelijkheid.

De leeftijdsafhankelijke premiepercentages zijn opgenomen in de bijlage van het pensioenreglement.

Risicopremie voor premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid (‘Risicopremie PVAO’)

De risicopremie PVAO dekt een premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid in de vorm van vrijgestelde toekomstige premies tot de AOW-leeftijd. Hierbij wordt rekening gehouden met een premievrijstellingsduur tot de verwachte AOW-leeftijd (dus voorbij de wettelijke), gebaseerd op de geboortedatum van de deelnemer.

De vrijgestelde premie is hierbij gelijk aan de totale premie exclusief risicopremies voor arbeidsongeschiktheid.

De risicopremie wordt vastgesteld als de verwachte schadelast op basis van de contante waarde van de toekomstige premies, rekening houdend met de voor PPF APG van toepassing zijnde arbeidsongeschiktheidskansen. Daarnaast wordt in de vaststelling uitgegaan van een jaarlijkse stijging van de premie van 2,4% (gelijk aan de lange termijn verwachtingswaarde voor de looninflatie), om rekening te houden met de reglementaire bepaling dat het pensioengevend inkomen voor arbeidsongeschikte deelnemers jaarlijks wordt verhoogd op basis van de loonindex. Hierbij wordt dus impliciet verondersteld dat ook de franchise jaarlijks met 2,4% stijgt.

De in rekening te brengen risicopremie PVAO wordt bepaald als percentage van de (gemaximeerde) pensioengrondslag, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.

Risicopremies voor arbeidsongeschiktheidspensioen (‘Risicopremie AOP basis en AOP excedent’)

De risicopremie AOP basis gaat uit van een arbeidsongeschiktheidspensioendekking van 10% van het pensioengevend inkomen tot het maximum WIA-loon (uitkering tot de AOW-leeftijd). De risicopremie AOP excedent dekt 80% van het (ongemaximeerde) pensioengevend inkomen boven het maximum WIA-loon (uitkering tot de AOW-leeftijd). Hierbij wordt rekening gehouden met een uitkeringsduur tot de verwachte AOW-leeftijd (dus voorbij de wettelijke), gebaseerd op de geboortedatum van de deelnemer.

De risicopremie wordt vastgesteld als de verwachte schadelast, rekening houdend met de voor PPF APG van toepassing zijnde arbeidsongeschiktheidskansen en ervaringscijfers. De methodiek voor de bepaling van de ervaringscijfers is vastgesteld in het grondslagenonderzoek. De ervaringscijfers worden jaarlijks ten behoeve van de premiestelling getoetst.

De in rekening te brengen risicopremie AOP basis wordt bepaald als percentage van het pensioengevend inkomen tot en met het maximum WIA-loon. De in rekening te brengen risicopremie AOP excedent wordt bepaald als percentage van het (ongemaximeerde) pensioengevend inkomen boven het maximum WIA-loon. De percentages worden hierbij afgerond

op twee decimalen nauwkeurig.

Vaststellen premieopslagen

In de volgende subparagrafen wordt nader ingegaan op de verschillende premieopslagen en de wijze waarop deze worden vastgesteld. De kostenopslagen worden jaarlijks vastgesteld.

Opslag voor directe uitvoeringskosten in het boekjaar

De kostenvoorziening wordt vastgesteld als de contante waarde van de toekomstige kosten onder een afwikkelingscenario. De jaarlijkse vrijval uit deze kostenvoorziening is gelijk aan de kosten waarvoor in het betreffende jaar voor wordt gereserveerd in deze kasstroom. De opslag voor directe kosten in de premie voor het komende jaar is daarom gelijk aan de totale verwachte kosten voor het komende jaar onder 'going concern', verminderd met de vrijval uit de kostenvoorziening.

De in rekening te brengen opslag wordt bepaald als percentage van de (gemaximeerde) pensioengrondslag, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.

Opslag voor toekomstige uitvoeringskosten

Naast de opslag voor directe uitvoeringskosten dient in de premie een opslag te worden gevraagd voor toekomstige uitvoeringskosten. Deze opslag dient ter aangroei van de kostenvoorziening als gevolg van pensioenopbouw en het toetreden van deelnemers. Door de kostenvoorziening uit te drukken als percentage van de persoonlijke pensioenvermogens op de peildatum van de premiestelling, kan een procentuele opslag worden afgeleid op de spaarpremie en risicopremies in het nieuwe stelsel. De ex-ante kostenopslag in euro's wordt vervolgens vastgesteld door het opslagpercentage te vermenigvuldigen met de vastgestelde spaarpremie en risicopremies.

De in rekening te brengen opslag wordt bepaald door het resulterende eurobedrag uit te drukken als percentage van de (gemaximeerde) pensioengrondslag, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.

Vaststellen spaarpremie

De door sociale partners overeengekomen totale premie bedraagt (op fondsniveau) 27% van de pensioengrondslagsom. De spaarpremie die wordt ingelegd in het persoonlijk pensioenvermogen is gelijk aan de totale premie verminderd met de vastgestelde risicopremies en kostenopslagen. De spaarpremie wordt als volgt afgeleid:

- De totale beschikbare premie wordt bepaald door de (ex-ante geschatte) pensioengrondslagsom voor het komende jaar te vermenigvuldigen met het premiepercentage van 27%;
- De in rekening te brengen risicopremies en kostenopslagen (bepaald door de in twee decimalen afgeronde percentages te vermenigvuldigen met de bijbehorende premiegrondslag) worden van de beschikbare premie afgetrokken.
- Het resulterende eurobedrag is het bedrag dat resteert voor de spaarpremie. Dit bedrag wordt uitgedrukt als percentage van de (gemaximeerde) pensioengrondslagsom, waarbij

het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.

5.7 Toedelingsmechanisme

5.7.1 Wat is het toedelingsmechanisme?

Het toedelingsmechanisme van PPF APG bepaalt de wijze waarop rendementen worden toebedeeld aan de persoonlijke pensioenvermogens en de solidariteitsreserve. Het pensioenfonds maakt onderscheid naar financieel en biometrisch rendement. Hierbij wordt in beide gevallen onderscheid gemaakt naar beschermingsrendement en overrendement.

In de solidaire premiereregeling wordt het vermogen collectief belegd. De financiële mee- of tegenvallers worden gericht naar deelnemers aan de persoonlijke pensioenvermogens toebedeeld. Financiële toedeelregels zien op bescherming tegen renterisico en verdeling van het overrendement. Biometrische toedeelregels hebben betrekking op resultaten als gevolg van de ontwikkeling van de levensverwachting en het sterfteresultaat. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar het zogeheten micro- en macro-langlevenrisico.

In de volgende paragrafen wordt achtereenvolgens ingegaan op:

- Financieel beschermingsrendement;
- Financieel overrendement;
- Biometrisch beschermingsrendement micro-langlevenrisico;
- Resultaat op micro-langleven (overrendement micro-langlevenrisico);
- Biometrisch beschermingsrendement macro-langlevenrisico;
- Resultaat op macro-langleven (overrendement macro-langlevenrisico);
- Verwerking effect overige actuariële grondslagen.

Het beschermingsrendement is gericht op bescherming van het niveau van de (verwachte) *pensioenuitkering*. Bij een beschermingsrendement van 100% zorgt een stijging van de rente voor een daling van het persoonlijk pensioenvermogen maar blijft daarentegen de (verwachte) uitkering stabiel.

5.7.2 Financieel beschermingsrendement

Het financieel beschermingsrendement is het deel van het beleggingsrendement dat – passend bij de risicohouding per leeftijdscohort – maandelijks aan de persoonlijke pensioenvermogens wordt toebedeeld om de uitkering (gedeeltelijk) te beschermen tegen de impact van een rentewijziging. Een daling van de rente heeft, zonder bescherming, als gevolg dat de verwachte pensioenuitkering afneemt. Het financieel beschermingsrendement voor renterisico is een vermogensbijschrijving die bij een daling van de rente leidt tot een toename van het persoonlijk pensioenvermogen. Andersom geldt ook dat bij een stijging van de rente het financieel beschermingsrendement leidt tot een afname van het persoonlijk pensioenvermogen. Door deelnemers te beschermen tegen renterisico, wordt de stabiliteit van de uitkering verhoogd.

Er zijn op basis van wet- en regelgeving twee mogelijke methodes om bescherming tegen renterisico vorm te geven, namelijk op basis van:

1. werkelijk beschermingsrendement (ook bekend als de directe methode), en
2. theoretisch beschermingsrendement (ook bekend als de indirecte methode).

Bij de directe methode worden de beschermingsrendementen toebedeeld vanuit een aparte aangehouden beschermingsportefeuille tegen renterisico. Bij de indirecte methode is sprake van toedeling van beschermingsrendementen tegen renterisico vanuit de collectieve beleggingsportefeuille gebaseerd op de ontwikkeling van de door DNB gepubliceerde nominale rentetermijnstructuur (DNB RTS). Bij deze methode is er geen expliciet afgescheiden beschermingsportefeuille tegen renterisico.

Methode financieel beschermingsrendement

PPF APG hanteert een theoretisch beschermingsrendement (indirecte methode).

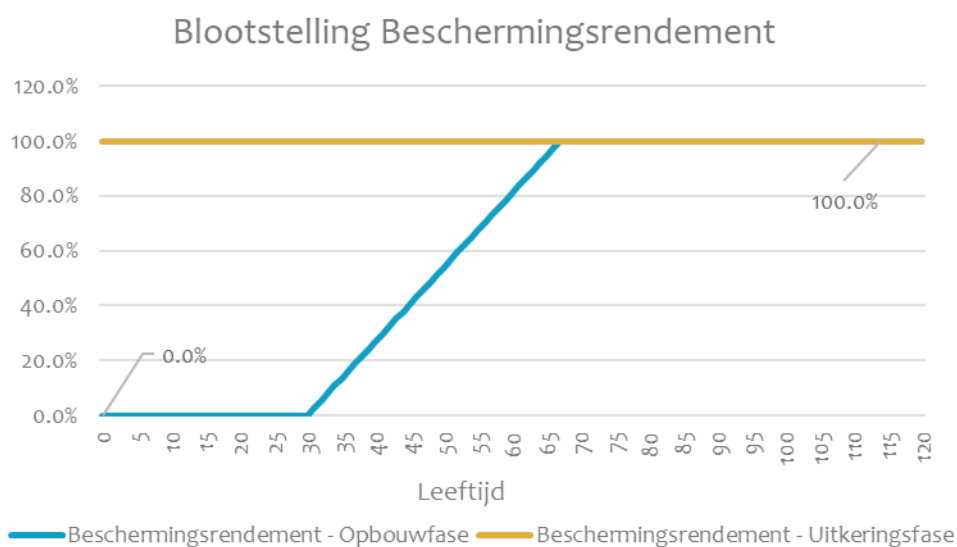
Deelnemers krijgen hierbij maandelijks een beschermingsrendement dat wordt afgeleid van de mutatie op het pensioenvermogen die nodig is om de uitkering bij een rentewijziging gelijk te houden, afhankelijk van de gekozen mate van bescherming. Deze mate van bescherming varieert per leeftijdscohort, en is maximaal 100% (stabiele uitkering). Als de rente daalt dan is het beschermingsrendement positief en stijgt het persoonlijke pensioenvermogen. Als de rente stijgt dan is het beschermingsrendement negatief en daalt het persoonlijk pensioenvermogen.

Het financieel beschermingsrendement kan worden opgesplitst in twee componenten:

1. Rentebijschrijving: maandelijks oprenting van het persoonlijke pensioenvermogen op basis van $1/12^e$ van de éénjaarsrente van de rentetermijnstructuur (dit kan ook negatief zijn);
2. Rentewijziging: maandelijks toedeling van beschermingsrendement voor rentewijziging (leeftijdsafhankelijke mate van bescherming).

Beschrijving toedeelregel financieel beschermingsrendement

De mate van bescherming tegen renterisico komt tot uitdrukking in een toedeelstaffel die voor PPF APG begint op 0% voor de cohorten tot en met 30 jaar en daarna lineair oploopt naar een bescherming van 100% voor het cohort vanaf 67 jaar, zie ook onderstaand figuur. Dit houdt in dat voor jongeren wordt gekozen voor geen bescherming tegen renterisico en voor gepensioneerden een volledige bescherming.

Onderbouwing toedeelregel financieel beschermingsrendement

Om tot de toedeelstaffel van het beschermingsrendement te komen heeft PPF APG een groot aantal varianten laten doorrekenen met als uitgangspunt de risicohouding waarin is getoetst en onderbouwd dat het gewenste risicoprofiel afloopt met leeftijd. Op basis van de risicopreferentie van de deelnemers, de uitkomsten van het onderzoek naar schommelingen en de kwantitatieve resultaten heeft PPF APG gekozen om jongeren geen bescherming tegen renterisico te geven, ouderen volledig te beschermen en voor de tussenliggende cohorten een lineair verloop van de staffel te hanteren.

De nadere onderbouwing van de toedeelstaffel financieel beschermingsrendement is onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid en komt tevens terug in de onderbouwing van de risicohouding, zie de separate bijlage 'Onderbouwing risicohouding'.

Delen van renterisico tussen leeftijdscohorten

Door de koppeling aan de DNB RTS krijgen de leeftijdscohorten een beschermingsrendement toebedeeld dat precies aansluit bij de beoogde mate van rentebeschermt.

Het verschil tussen het toegekende theoretisch beschermingsrendement en het daadwerkelijk behaalde rendement op de renteafdekking in de portefeuille komt terecht in het overrendement, waaraan jongeren relatief meer worden blootgesteld dan ouderen. Dit leidt tot deling van het mismatchrisico tussen leeftijdscohorten (via het overrendement).

Hoewel de uitgangssituatie is dat de behaalde renteafdekking zoveel mogelijk aansluit bij de beoogde rentebescherming, zal altijd sprake zijn van enige mismatch. Mogelijke oorzaken voor afwijkingen zijn onder andere duration mismatch, curverisico en spreadrisico. Het delen van renterisico wordt niet volledig uitgesloten. PPF APG heeft er voor gekozen om op drie manieren de impact van het delen van renterisico te begrenzen: de ex-ante toename van de volatiliteit van het overrendement, het gerealiseerde verschil tussen het feitelijk en beoogd overrendement (in termen van tracking error) en de risico-/rendementsverhouding van het beoogde overrendement. Deze begrenzungen (en onderbouwing) van de renterisicodeling is vastgelegd in het strategische beleggingsbeleid.

PPF APG monitort en beheerst de begrenzing van renterisicodeling. Het mismatchrisico zal ten minste elk kwartaal worden gemonitord bij het uitkomen van de jaarlijkse update van de economische visie. Daarnaast worden de lange termijn economische uitgangspunten jaarlijks bijgesteld. Op dat moment zal er extra aandacht worden besteed aan deze monitoring. Wanneer uit de jaarlijkse monitoring volgt dat de grenzen worden overschreden, dan is dat aanleiding om het rentebeleid opnieuw te onderzoeken middels ALM-analyses. Daarbij kan dat aanleiding zijn om het strategische beleggingsbeleid, de dynamische renteafdekking of de toedeelregels aan te passen.

Het kan ook zo zijn dat PPF APG concludeert dat de grenzen zelf niet langer passend zijn. De begrenzing zal ten minste eenmaal in de 5 jaar worden beoordeeld en eventueel worden herzien in aansluiting op de 5-jarige beleidscyclus van PPF APG. Een aanleiding voor het aanpassen van de grens kan bijvoorbeeld een wijziging van de risicohouding, wijziging van de economische visie of omgeving of wijziging van de SAA zijn. Een wijziging van de SAA kan aanleiding zijn voor het wijzigen van de grenzen, omdat bijvoorbeeld de mate van gewenst kredietrisico in het overrendement is gewijzigd.

5.7.3 Financieel overrendement

Het financieel overrendement is het deel van het collectieve beleggingsrendement dat resteert nadat het theoretisch beschermingsrendement is toebedeeld. Dit overrendement wordt volgens vastgestelde toedeelregels – passend bij de risicohouding per leeftijdscohort – maandelijks toebedeeld aan de persoonlijke pensioenvermogens.

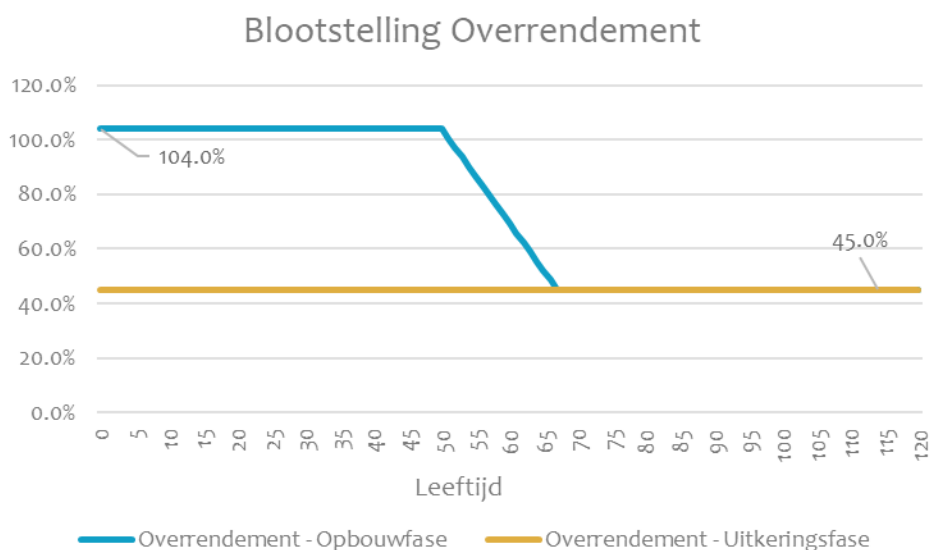
Beschrijving toedeelregel financieel overrendement

De mate van blootstelling aan overrendement komt tot uitdrukking in een toedeelstaffel. PPF APG hanteert een toedeelstaffel die begint op 104% voor de cohorten tot en met 50 jaar en daarna lineair afloopt naar een blootstelling van 45% voor het cohort vanaf 67 jaar, zie ook onderstaand figuur. Voor cohorten tot en met 50 jaar houdt dit in dat in combinatie met de strategische asset allocatie de wettelijke blootstelling naar zakelijke waarden 100% is en dat er is gekozen om de leenrestrictie strategisch niet op te heffen. Gepensioneerden zijn tevens blootgesteld aan beleggingsrisico via blootstelling naar het overrendement.

Onderbouwing toedeelregel financieel overrendement

Om tot de toedeelstaffel van het overrendement te komen heeft PPF APG een groot aantal varianten laten doorrekenen met als uitgangspunt de risicohouding waarin is getoetst en onderbouwd dat het gewenste risicoprofiel afloopt met leeftijd. Op basis hiervan loopt ook de toedeelstaffel van het overrendement af met de leeftijd.

Voor een groot deel van de actieve deelnemers (tot 50 jaar) heeft PPF APG gekozen om de blootstelling naar het overrendement vast te stellen op 104%. Dit kan worden vertaald naar een blootstelling van 100% naar zakelijke waarden volgens de wettelijke definitie. Het verschil tussen de twee ontstaat doordat in de wettelijke definitie een andere vertaling (zgn. mapping) wordt gebruikt van beleggingscategorieën naar zakelijke waarden dan PPF APG hanteert (en in de sector gebruikelijk is). Door wel te sturen op maximaal 100% blootstelling naar zakelijke waarden volgens de wettelijke definitie heeft PPF APG strategisch gezien de leenrestrictie niet op. Wel kan feitelijk enige tijd sprake zijn van een blootstelling groter dan 100% naar zakelijke waarden volgens de wettelijke definitie, maar dit zal periodiek worden bijgestuurd.

Hoewel jongeren volgens het risicopreferentieonderzoek een hogere mate toedeling naar overrendement prefereren, welke strookt met het opheffen van de leenrestrictie, komt uit de doorrekeningen naar voren dat dit weinig waarde toevoegt in termen van verwacht pensioen, terwijl het korte termijn risico in termen van volatiliteit van het pensioenvermogen fors toeneemt. Tevens komt uit het onderzoek naar schommelingen naar voren dat jongeren niet te grote schommelingen wensen in het persoonlijk pensioenvermogen. Tot slot leidt het opheffen van de leenrestrictie tot een grotere kans op negatieve vermogens. Deze aspecten wegen volgens PPF APG niet op tegen het beperkt hogere pensioenresultaat.

De nadere onderbouwing van de toedeelstaffel overrendement is onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid en komt tevens terug in de onderbouwing van de risicohouding, zie de *separate* bijlage 'Onderbouwing risicohouding'.

Afromen overrendement

Jaarlijks per 31 december wordt de solidariteitsreserve gevuld met 7% van het positieve collectieve overrendement dat in dat jaar behaald is. Voorbeeld: als een collectief overrendement van 5% is behaald, dan gaat er 0,35% naar de solidariteitsreserve. Het afromen van overrendementen gebeurt op jaarbasis en niet, zoals bij de toedeling van overrendementen, op maandbasis.

5.7.4 Biometrisch beschermingsrendement micro-langlevensrisico

Deelnemers ontvangen een levenslange pensioenuitkering. Hierdoor zijn deelnemers blootgesteld aan langlevensrisico's. Sommige deelnemers zullen eerder overlijden dan verwacht, waarbij het resterende vermogen vrijvalt. Andere deelnemers leven langer en voor hen is meer geld nodig dan voorzien. Het micro-langlevensrisico is het risico dat de werkelijkheid van een individuele deelnemer afwijkt van de levensverwachting vooraf.

Bij het berekenen van de (verwachte toekomstige) uitkering, houdt het pensioenfonds rekening met de sterfteverwachting van een deelnemer. Als een deelnemer overlijdt, hoeft er niet meer te worden uitgekeerd en valt het resterende vermogen vrij. Andersom geldt ook dat – als een deelnemer niet overlijdt – een bedrag aan het persoonlijke pensioenvermogen moet worden bijgeschreven om te borgen dat de pensioenuitkering ook daadwerkelijk levenslang kan worden uitgekeerd. Het maandelijks bij te schrijven bedrag is gelijk aan de verwachte vrijval en wordt ook wel 'bonus bij leven' genoemd. Dit is het biometrisch beschermingsrendement micro-langlevensrisico. Het beschermingsrendement voor micro-langlevensrisico is dus het rendement dat nodig is om het toekomstige – uit het opgebouwde pensioenvermogen te financieren pensioen – of het ingegane pensioen en het meeverzekerde partnerpensioen gelijk te houden, ook als de deelnemer of de partner langer leeft dan verwacht.

Het beleid van PPF APG is dat alle deelnemers een 'volledig' (100%) beschermingsrendement voor het micro-langlevensrisico krijgen.

De hoogte van dit beschermingsrendement volgt uit de actuele sterftegrondslagen van het pensioenfonds. Aangezien de sterftekansen per leeftijd verschillen, zullen de beschermingsrendementen ook leeftijdsafhankelijk worden toebedeeld.

Een fictief en vereenvoudigd voorbeeld ter illustratie:

Stel dat een 100-jarige alleenstaande gepensioneerd een levensverwachting van twee jaar heeft en een sterftekans van 50%. Indien het persoonlijke pensioenvermogen van deze gepensioneerd deelnemer € 12.000 bedraagt, dan ontvangt de deelnemer een jaarlijks pensioen van € 6.000. Na uitbetaling van dat pensioen blijft aan het eind van het jaar dus een vermogen van eveneens € 6.000 over. Indien de deelnemer onverhoopt overlijdt, valt dit vermogen toe aan de overige deelnemers. Indien de deelnemer, inmiddels 101 jaar oud, nog in leven is en de levensverwachting nog steeds 2 jaar is, dan ontvangt deze gepensioneerd deelnemer een biometrisch beschermingsrendement van 100%, dat wil zeggen € 6.000. Het voor het pensioen van de deelnemer gereserveerde vermogen stijgt dan dus weer naar € 12.000. Op deze wijze kan het pensioen levenslang worden uitbetaald: het gereserveerde pensioenvermogen raakt, zolang de deelnemer leeft, niet op.

Het biometrisch beschermingsrendement wordt maandelijks gefinancierd vanuit de subrekening (voor micro-langleven) binnen de solidariteitsreserve.

5.7.5 Resultaat op micro-langleven (overrendement micro-langlevenrisico)

Het resultaat op micro-langleven (het biometrisch overrendement micro-langlevenrisico) is het verschil tussen de persoonlijke pensioenvermogens van overleden deelnemers die terugvloeien naar het collectief, de toegekende biometrische beschermingsrendementen voor micro-langlevenrisico én de kosten van nieuwe partnerpensioenen die ingaan vanuit kapitaaldekking.

Bij gebruik van de juiste sterftetafels zullen bovengenoemde onderdelen van het sterfteresultaat gemiddeld genomen grotendeels tegen elkaar wegvallen. In de praktijk zal echter altijd een (relatief klein) verschil optreden, waardoor een resultaat (oftewel: een overrendement) ontstaat dat verwerkt moet worden.

Het beleid van PPF APG is dat het resultaat op micro langleven wordt verrekend via de solidariteitsreserve.

Het resultaat in euro's cumuleert gedurende het jaar op een subrekening binnen de solidariteitsreserve. Jaarlijks (per jaareinde) wordt deze subrekening verrekend met de algemene middelen in de solidariteitsreserve. Met andere woorden: eens per jaar wordt deze subrekening op € 0 gesteld, ten gunste of ten laste van de solidariteitsreserve. Het resultaat op sterfte wordt dus niet via biometrisch overrendement verrekend met de persoonlijke pensioenvermogens.

Een negatief sterfteresultaat heeft een negatieve impact op de solidariteitsreserve. Een positief sterfteresultaat heeft een positieve impact op de solidariteitsreserve.

Bij een ontoereikende solidariteitsreserve wordt het resterend benodigd vermogen ter financiering van het sterfteresultaat vanuit de algemene reserve gefinancierd. Indien de algemene reserve ook niet toereikend is, dan wordt het benodigd vermogen wel via het overrendement onttrokken aan de persoonlijke pensioenvermogens.

Het resultaat op risicoproducten valt buiten het micro-langlevenresultaat en loopt via de algemene reserve.

5.7.6 Biometrisch beschermingsrendement macro-langlevenrisico

Macro-langlevenrisico is het risico dat de levensverwachting van de populatie verandert. De levensverwachting wordt in beginsel tweejaarlijks herijkt als gevolg van nieuwe sterftegrondslagen.

Een aanpassing van de levensverwachting ('macro-langlevenschok') leidt er niet toe dat de persoonlijke vermogens of de solidariteitsreserve groter of kleiner in omvang worden. De hoogte van de (verwachte) uitkering van een deelnemer, daarentegen, wordt daardoor wel geraakt. Bij een stijgende levensverwachting is er extra geld nodig in de persoonlijke pensioenvermogens om de

uitkering niet (te veel) te laten dalen. Het extra geld dat hiervoor nodig is, wordt macro-langlevens beschermingsrendement genoemd. Andersom geldt ook dat bij een daling van de levensverwachting het macro-langlevens beschermingsrendement negatief is.

Enkel in de jaren dat er sprake is van een herijking van de sterftegrondslagen zal een beschermingsrendement voor het macro- langlevensrisico worden verrekend. In de overige jaren is het beschermingsrendement voor macro-langlevensrisico per definitie gelijk aan nul.

Aangezien het effect van aanpassing van de levensverwachting per leeftijd zal verschillen, wordt ook de toedeling van het beschermingsrendement per leeftijd vormgegeven. Binnen de collectieve uitkeringsfase wordt dit risico binnen het cohort van uitkeringsgerechtigden gedeeld.

Het beleid van PPF APG is dat alle deelnemers volledig worden beschermd tegen macro-langlevensrisico (via de solidariteitsreserve). Het beschermingsrendement is dus 100%.

5.7.7 Resultaat op macro-langlevens (overrendement macro-langlevensrisico)

Het overrendement vanwege macro-langlevensrisico is het collectieve financiële resultaat als gevolg van de toegekende beschermingsrendementen tegen macro-langlevensrisico.

In het geval van een per saldo onverwachte stijging van de levensverwachting (en dus een positief macro-langlevens beschermingsrendement) zal er sprake zijn van een negatief overrendement vanwege macro-langlevensrisico.

Bij een onverwachte daling van de levensverwachting (en dus een negatief macro-langlevens beschermingsrendement) zal sprake zijn van een positief overrendement vanwege macro-langlevensrisico.

Een fictief en vereenvoudigd voorbeeld ter illustratie:

Stel dat een 100-jarige alleenstaande gepensioneerde een levensverwachting van twee jaar heeft en een persoonlijk pensioenvermogen van € 12.000 . Nieuwe prognoses kunnen leiden tot een aanpassing van de inschatting van de levensverwachting van alle deelnemers. Stel nu dat de farmaceutische industrie een nieuw medicijn op de markt brengt waarmee de levensverwachting onverwacht stijgt en een nieuwe sterftetafel voor deze 100-jarige deelnemer leidt tot een aanpassing van de levensverwachting van twee naar drie jaar (een extreem voorbeeld). Op basis van het persoonlijke pensioenvermogen van € 12.000, zou de uitkering dan dalen van € 6.000 per jaar naar € 4.000 per jaar. PPF APG heeft ervoor gekozen om deelnemers volledig te beschermen tegen macro-langlevensrisico. Dan zal een beschermingsrendement voor macro-langlevensrisico bijgeschreven worden ter grootte van 50%. Het gereserveerde vermogen stijgt daarmee naar € 18.000 en de uitkering kan op het oorspronkelijke niveau van € 6.000 blijven. Omgekeerd zal het persoonlijke pensioenvermogen bij een verlaging van de levensverwachting verlaagd worden zodat de uitkering ook dan op het oorspronkelijke niveau blijft. De som van deze bij- en afschrijvingen voor alle deelnemers is het collectieve resultaat op macro-langlevensrisico. Dit kan wederom positief en negatief zijn.

Het beleid van PPF APG is dat het resultaat op macro-langleven wordt verrekend via de solidariteitsreserve. Het macro-langleven resultaat wordt aan het eind van het jaar verwerkt.

Het bedrag dat nodig is voor financiering van het macro-langleven beschermingsrendement in euro's wordt aan het eind van het jaar aan de solidariteitsreserve onttrokken. Bij een daling van de levensverwachting, wordt dit bedrag juist aan de solidariteitsreserve toegevoegd.

Als in de solidariteitsreserve onvoldoende budget beschikbaar is voor financiering van het macro-langleven beschermingsrendement, dan wordt het hiervoor beschikbare budget uit de solidariteitsreserve eerst maximaal aangewend, waarna het resterende benodigde bedrag wordt gefinancierd uit de persoonlijke pensioenvermogens conform de staffel voor financieel overrendement.

5.7.8 Verwerking effecten overige actuariële grondslagen

De prijs van een pensioenuitkering wordt niet alleen door rente en sterfte beïnvloed, maar ook door andere fondsspecifieke actuariële grondslagen. Te denken valt aan de gehanteerde man/vrouw-verhoudingen, het leeftijdsverschil tussen partners en de partnerfrequenties. Dit zijn, net als macro-langlevenrisico, risico's die niet op zichzelf tot een financieel resultaat leiden, maar die wel impact hebben op de (te verwachten) hoogte van de uitkering.

Voor wijzigingen in overige actuariële grondslagen wordt dan ook beschermingsrendement toegekend als onderdeel van het biometrisch beschermingsrendement voor macro-langlevenrisico (zie paragraaf 5.7.6). Daarnaast is het resultaat op wijzigingen in overige actuariële grondslagen onderdeel van het resultaat op macro-langleven (dat wordt verrekend met de solidariteitsreserve, zie paragraaf 5.7.7).

5.8 Aanvangsuitkering bij pensionering

De hoogte van de initiële pensioenuitkering bij aanvang van pensionering is onder andere afhankelijk van het beschikbare individuele vermogen en de actuariële inkoopfactor. De hoogte van de pensioenuitkering wordt vervolgens jaarlijks op 1 januari herijkt (zie tevens paragraaf 5.9 voor een beschrijving van de uitkeringsfase).

5.8.1 Uitkeringsvermogen en spreidingsvermogen

De initiële pensioenuitkering wordt bepaald vanuit het voor de pensioenuitkering bestemde vermogen van een pensioengerechtigde. Als een deelnemer toetreedt tot het collectief van uitkeringsgerechtigden, wordt uit het beschikbare persoonlijke pensioenvermogen een zogeheten uitkeringsvermogen en een zogeheten spreidingsvermogen gevormd. Het uitkeringsvermogen is het deel waaruit de pensioenuitkering wordt gefinancierd. Het spreidingsvermogen dient voor toekomstige aanpassingen van het uitkeringsniveau. Dit houdt verband met de collectieve uitkeringsfase. In paragraaf 5.9 en bijlage B wordt de werking hiervan nader toegelicht.

De wettelijke norm dat het voor de pensioenuitkering bestemde vermogen niet negatief mag zijn, geldt alleen voor het persoonlijke pensioenvermogen als geheel.

5.8.2 Actuariële inkoopfactor

Om vanuit het uitkeringsvermogen de initiële pensioenuitkering en/of nabestaandenpensioendekking af te leiden, worden actuariële inkoopfactoren gebruikt. De actuariële inkoopfactor is onder andere afhankelijk van de leeftijd van de deelnemer op de pensioendatum en overige individuele keuzes (bijvoorbeeld over meeverzekerd partnerpensioen).

Daarnaast is de hoogte van de actuariële inkoopfactor afhankelijk van het projectierendement, de levensverwachting en overige actuariële grondslagen. In paragraaf 5.9.1 wordt nader ingegaan op het projectierendement. Een belangrijk uitgangspunt is dat mannen en vrouwen van dezelfde leeftijd bij een gelijke premie een gelijke pensioenuitkering kunnen behalen. Om dit te bereiken worden sekseneutrale actuariële inkoopfactoren gehanteerd. In bijlage C zijn de actuariële grondslagen beschreven, inclusief de methode om sekseneutrale factoren vast te stellen.

5.9 Uitkeringsfase

Als onderdeel van de financiële opzet zijn diverse instrumenten van invloed op het bepalen van de pensioenuitkering van deelnemers in de uitkeringsfase. Het betreft hier het projectierendement, gelijke aanpassingen op basis van de collectieve uitkeringsfase en het spreiden van schokken.

5.9.1 Projectierendement

Het projectierendement is het ingerekende toekomstige rendement dat wordt gehanteerd voor de vaststelling van (de hoogte van) de pensioenuitkering. Het projectierendement heeft als primaire

functie om de uitkeringssnelheid vanaf de pensioendatum te bepalen. Met uitkeringssnelheid wordt bedoeld hoe snel er uitkeringen uit het vermogen worden onttrokken. Bij een hoger projectierendement begint de pensioenuitkering hoog, maar is er in de jaren daarna meer kans op tegenvallers (in geval het ingerekende rendement in werkelijkheid niet wordt behaald). Bij een lager projectierendement begint de pensioenuitkering laag, maar is er een grotere kans op meevallers. Het projectierendement is wettelijk gemaximeerd om het risico te beperken dat de uitkering moet worden verlaagd bij tegenvallende beleggingsrendementen.

Hoogte projectierendement

PPF APG hanteert een projectierendement gelijk aan de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS) zonder op- of afslag.

Frequentie actualiseren projectierendement

Voor ingegane uitkeringen wordt de RTS één keer per jaar geactualiseerd. Voor startuitkeringen wordt de RTS elke maand geactualiseerd. Voor prognoses in het kader van de Uniforme Rekenmethodiek (URM) wordt de rente gehanteerd uit de betreffende DNB-scenarioset (op het veronderstelde toekomstige uitkeringsmoment).

5.9.2 Gelijke aanpassingen op basis van collectieve uitkeringsfase

PPF APG hanteert in de uitkeringsfase procentuele gelijke uitkeringsaanpassingen waarbij een collectieve uitkeringsfase wordt toegepast. Dit houdt in dat alle gepensioneerden en andere uitkeringsgerechtigden als één groep worden beschouwd: het uitkeringscollectief. De (jaarlijkse) ontwikkeling van de uitkering is voor iedereen binnen dit collectief hetzelfde.

Uitkering is leidend bij de collectieve uitkeringsfase

In de uitkeringsfase is de uitkering leidend en niet langer het persoonlijke pensioenvermogen. Wel blijft het persoonlijk pensioenvermogen geadministreerd, waardoor de toedeling van het beschermings- en overrendement nog steeds op individuele basis plaatsvindt. Dit zorgt voor een passende toedeling van rendementen voor het uitkeringscollectief als geheel. Bij de collectieve uitkeringsfase maakt het fonds gebruik van de wettelijke mogelijkheid om de individuele vermogens na de collectieve bijstelling weer in lijn te brengen met het nieuwe individuele uitkeringsniveau. Dit resulteert één keer per jaar in een beperkte herverdeling van vermogens tussen de uitkeringsgerechtigden onderling.

Uitkeringsvermogen en spreidingsvermogen

Als een deelnemer toetreedt tot het collectief van uitkeringsgerechtigden, wordt uit het beschikbare vermogen een uitkeringsvermogen en spreidingsvermogen gevormd. Deze twee vermogens samen vormen het persoonlijke pensioenvermogen van een deelnemer in het uitkeringscollectief. Het uitkeringsvermogen is het deel waaruit de pensioenuitkering wordt gefinancierd. Het spreidingsvermogen dient voor toekomstige aanpassingen van het uitkeringsniveau. De jaarlijkse aanpassingen van het uitkeringsniveau zijn – vanwege de collectieve uitkeringsfase – procentueel gezien voor alle deelnemers gelijk. Op het moment van de collectieve aanpassing verschuift (een deel van) het spreidingsvermogen naar het uitkeringsvermogen.

Voor het collectief als geheel geldt een collectief uitkeringsvermogen en collectief spreidingsvermogen, zijnde de som van alle onderliggende uitkeringsvermogens en spreidingsvermogens van de uitkeringsgerechtigden in het collectief.

Bij toetreding tot het uitkeringscollectief worden het uitkeringsvermogen en het spreidingsvermogen gevormd in een verhouding die aansluit bij de verhouding voor het gehele collectief: het procentuele spreidingsvermogen (in percentage van het uitkeringsvermogen) op de toetredingsdatum is gelijk aan het procentuele collectieve spreidingsvermogen per einde van de maand voorafgaand aan het moment van toetreding. Vanaf toetreding heeft de nieuwe toetreders in dezelfde mate voordeel/nadeel van het aanwezige spreidingsvermogen als de rest van het collectief, en heeft daar via de vorming van een passend spreidingsvermogen ook dezelfde 'prijs' voor betaald. Hiermee vindt toetreding tot het uitkeringscollectief op neutrale wijze plaats.

Het persoonlijk pensioenvermogen (uitkeringsvermogen en spreidingsvermogen) van pensioengerechtigden wordt volledig beschermd tegen renterisico en micro- en macro-langlevenrisico. Op iedere peildatum is het uitkeringsvermogen gelijk aan de contante waarde van de toekomstige uitkeringen, gewaardeerd op fondsgrondslagen. Tussen de uitkeringsvermogens van deelnemers kan geen herverdeling plaatsvinden. Tussen de spreidingsvermogens van deelnemers kan wel beperkte herverdeling plaatsvinden voor zover nodig om gelijke aanpassingen te bereiken.

Jaarlijkse herijking

Als een deelnemer eenmaal is toegetreden tot het uitkeringscollectief, krijgt deze deelnemer beschermings- en overrendementen bijgeschreven die passen bij het eigen leeftijdscohort. Een deel van het rendement is om de actuele uitkering te beschermen, de rest van het rendement komt in het spreidingsvermogen en dient voor toekomstige aanpassingen van het uitkeringsniveau. Jaarlijks verschuift een deel van het rendement van het spreidingsvermogen naar het uitkeringsvermogen uit hoofde van de gelijke aanpassing van de ingegane pensioenuitkeringen. Het persoonlijke aandeel in het spreidingsvermogen wordt vervolgens bijgesteld zodat voor alle deelnemers in het collectief de verhouding tussen het spreidingsvermogen en het uitkeringsvermogen gelijk is. Het gelijktrekken van deze verhouding voor alle deelnemers binnen het collectief heeft slechts tot doel om ook in de toekomst gelijke aanpassingen te kunnen doen.

Verwerking resultaten

Financiële resultaten moeten onvoorwaardelijk worden vastgesteld. Een wijziging in de spreidingsmethode en/of de spreidingsparameter (zie paragraaf 5.9.3) mag geen invloed hebben op reeds vastgestelde onvoorwaardelijke verwerking van eerdere financiële resultaten. Bij de vaststelling van de verwerking van een nieuw financieel resultaat mag het pensioenfonds rekening houden met reeds vastgestelde onvoorwaardelijke verwerkingen uit het verleden.

Het pensioenfonds stelt jaarlijks vast hoe het resultaat over de afgelopen periode binnen de wettelijke periode van 10 jaar volledig wordt verwerkt in (ofwel: wordt verschoven naar) het uitkeringsvermogen. Dit proces resulteert jaarlijks in 10 percentages die horen bij de verwerking van het actuele resultaat. De collectieve bijstelling van het uitkeringsniveau per 1 januari is gelijk aan de

som van het eerste percentage van die 10 en de 9 percentages uit eerdere jaren die betrekking hebben op de komende bijstelling. De aanpassing in jaar 10 wordt zodanig vastgesteld dat het spreidingsvermogen na 10 jaar naar verwachting op nul staat. De 10 aanpassingspercentages worden jaarlijks vastgelegd en zijn onvoorwaardelijk.

Bij het vaststellen van het patroon van aanpassingen bij een nieuwe resultaatverwerking wordt rekening gehouden met de onvoorwaardelijke aanpassingen uit eerdere jaren. Dit noemen we het afstemmen van de verwerking van een schok op de vastgelegde verwerking van eerdere schokken. Hierbij streeft het fonds naar een eerstvolgende aanpassing gelijk aan het procentuele spreidingsvermogen gedeeld door de spreidingsparameter.

Indien dit laatste niet mogelijk is op basis van de onvoorwaardelijk vastgelegde aanpassingen van eerdere jaren, dan treedt de zogenaamde 'backstop' in werking, en zijn de onvoorwaardelijk vastgelegde aanpassingen uit eerdere jaren voor het fonds leidend bij de eerstvolgende aanpassing.

Aanvullingen vanuit de solidariteitsreserve

Indien een verlaging van de uitkeringen noodzakelijk is, gegeven de stand van het collectieve spreidingsvermogen, dan kan het zijn dat er een aanvulling gegeven wordt uit de solidariteitsreserve om de verlaging te voorkomen. Dat kan ook het geval zijn als een verlaging vanuit een eerder jaar nog niet (volledig) teniet is gedaan door latere verhogingen. Alleen de jaaruitkering voor het komend jaar wordt hierbij aangevuld, er vindt geen toevoeging plaats aan het uitkeringsvermogen.

De aanvulling van de uitkering wordt gefinancierd vanuit de solidariteitsreserve. Om te toetsen of, en in welke mate, een aanvulling gegeven kan worden, wordt het beschikbare budget (afgeleid van de hoogte van de solidariteitsreserve en het budgetbeslag van doelen die eerder in de afwikkelvolgorde van de solidariteitsreserve komen; zie paragraaf 5.4.4) vergeleken met het benodigde budget. Voor deze toetsing wordt gebruik gemaakt van hetzelfde jaarlijkse peilmoment als gehanteerd voor de vaststelling van de verhoging/verlaging van het uitkeringsniveau. De basis voor deze aanvulling is de uitkering van vorig jaar inclusief de toen al eventueel toegekende aanvulling. In het geval van een aanvulling binnen het uitkeringscollectief, krijgen nieuwe toetreders dezelfde procentuele aanvulling (die bij berekening van de uitkeringen per 1 januari van het jaar vastgesteld is). Ook deze aanvullingen lopen altijd via de solidariteitsreserve.

De aanvulling wordt geadministreerd binnen het dossier van de individuele deelnemer, en wordt vervolgens maandelijks uitgekeerd aan de deelnemer in aanvulling op het reguliere uitkeringsniveau.

Peildatum

Voor de vaststelling van het jaarlijkse aanpassingspercentage van de uitkeringen en de eventuele aanvulling vanuit de solidariteitsreserve wordt vooralsnog uitgegaan van een peildatum van 30 september. Hiermee kunnen deelnemers minimaal een maand van tevoren worden geïnformeerd over aanpassingen in het uitkeringsniveau. Er zijn drie zaken ten aanzien van de collectieve uitkeringsfase, die jaarlijks bij het bestuur ter vaststelling worden neergelegd:

1. De vaststelling van het verwerkingspatroon van de schok over de afgelopen periode;

2. De procentuele bijstelling per 1 januari van het uitkeringsniveau binnen de collectieve uitkeringsfase;
3. De procentuele aanvulling vanuit de solidariteitsreserve voor het komende kalenderjaar (indien van toepassing).

De rol van het bestuur is bij dit jaarlijks proces vooral gericht op het controleren dat de resultaten tot stand zijn gekomen in lijn met het fondsbeleid en de financiële opzet. Afwijken van het fondsbeleid over de aanpassing in het afgelopen jaar is niet mogelijk, maar bestuurlijke afwegingen kunnen wel aanleiding geven tot een weloverwogen bijstelling van het fondsbeleid op een later moment.

In bijlage B bij deze ABTN is het proces rondom de collectieve uitkeringsfase stapsgewijs uitgewerkt. Tevens wordt in deze bijlage vanaf de ABTN voor boekjaar 2026 een overzicht opgenomen met de historische en toekomstige aanpassingspercentages.

5.9.3 Spreiding van schokken

Pensioenuitkeringen wijzigen jaarlijks doordat deze meebewegen met economische en demografische ontwikkelingen (hierna: schokken). Pensioenfondsen kunnen ervoor kiezen om volatiliteit te dempen door het spreiden van schokken. PPF APG heeft hier voor gekozen. Op basis van wetgeving dient een schok binnen 10 jaar volledig verwerkt te zijn.

PPF APG maakt gebruik van het APG-ontwerp van de collectieve uitkeringsfase, die uitgaat van asymptotische spreiding van schokken over een periode van maximaal 10 jaar. Fondsen kunnen kiezen voor snellere verwerking van een schok, via de zogenoemde 'spreidingsparameter'.

PPF APG maakt gebruik van asymptotische spreiding met backstop, met een spreidingsperiode van 10 jaar en een spreidingsparameter van 3. Door het gebruik van asymptotische spreiding vindt verwerking in afnemende mate plaats, via het hanteren van een backstop wordt bereikt dat de volledige financiële schok binnen de wettelijke maximale spreidingsperiode van 10 jaar wordt verwerkt in het uitkeringsvermogen. Positieve en negatieve financiële resultaten worden op gelijke wijze verwerkt.

De spreidingsmethodiek geldt voor minimaal vijf jaar.

Spreidingsparameter

De spreidingsparameter is een maatstaf voor de snelheid waarmee een resultaat in de uitkering verwerkt wordt. Volledige verwerking moet altijd binnen wettelijke maximale spreidingsperiode van 10 jaar plaatsvinden.

PPF APG past spreiding van schokken toe met een spreidingsparameter van 3. Met een spreidingsparameter van 3 wordt hier bedoeld dat de jaarlijkse aanpassing in beginsel gelijk is aan het procentuele spreidingsvermogen gedeeld door 3. Dit beschikbare vermogen verschuift op het moment van bijstellen van het spreidingsvermogen naar het uitkeringsvermogen.

Om te voorkomen dat de verwerking van resultaten te veel wordt doorgeschoven naar de toekomst geldt er een wettelijke randvoorwaarde dat de contante waarde van het nog totaal in de uitkering te verwerken financiële resultaat voor minimaal 60% in de eerste helft van de spreidingsperiode ligt (dus bij een spreidingsperiode van 10 jaar in de eerste 5 jaar). Met de door PPF APG gehanteerde spreidingsparameter van 3 wordt hier per definitie aan voldaan. Jaarlijks wordt $\frac{2}{3}$ e deel van het resultaat doorgeschoven. Het doorgeschoven deel is na 5 jaar gelijk aan $(\frac{2}{3})^5$. Dat is circa 13%. Bij een spreidingsparameter van 3 wordt derhalve (bij een spreidingsperiode van 10 jaar) circa 87% van een financieel resultaat in de eerste helft van de spreidingsperiode verwerkt in het uitkeringsvermogen. Voor de volledigheid wordt bij de jaarlijkse vaststelling van het verwerkingspatroon getoetst aan deze wettelijke randvoorwaarde, en wordt het verwerkingspatroon aangepast indien nodig.

Backstop

PPF APG streeft naar een aanpassingspatroon op totaalniveau dat een asymptotisch verloop kent (een groter deel aan het begin van de spreidingsperiode). Met totaalniveau wordt hier bedoeld de verwerking van het resultaat van afgelopen jaar plus de onvoorwaardelijk vastgelegde aanpassingen uit eerdere jaren.

Als na de spreidingsperiode van 10 jaar een initiële schok nog niet volledig is verwerkt, geldt er een 'backstop'. In dat geval vindt er een extra bijstelling (positief of negatief) plaats op de persoonlijke pensioenvermogens.

In bijlage B is de werking van de spreidingsmethode en de backstop meer in detail uitgewerkt.

Aanvullende maatregel in verband met bandbreedte spreidingsvermogen

Naast de backstop is er nog een andere situatie waarin wordt afgeweken van de beschreven spreidingsmethode met een spreidingsparameter van 3. Deze wordt hieronder beschreven.

Spreidingsvermogen buiten bandbreedte

Het fonds hanteert een bandbreedte voor het spreidingsvermogen (uitgedrukt als percentage van het uitkeringsvermogen) van -10%/+15%.

Indien het spreidingsvermogen na de reguliere jaarlijkse aanpassing van de uitkering naar verwachting⁷ nog onder de ondergrens blijft op het aanpassingsmoment (jaareinde), worden alle uitkeringen in het collectief zodanig verlaagd dat het spreidingsvermogen naar verwachting op het aanpassingsmoment gelijk is aan de ondergrens. Eenzelfde mechanisme treedt in werking bij de bovengrens: daarbij gaat het echter om een verhoging van de uitkering. Gedurende het jaar kan het spreidingsvermogen zich buiten de bandbreedte kan begeven, zonder dat daarop actie ondernomen hoeft te worden.

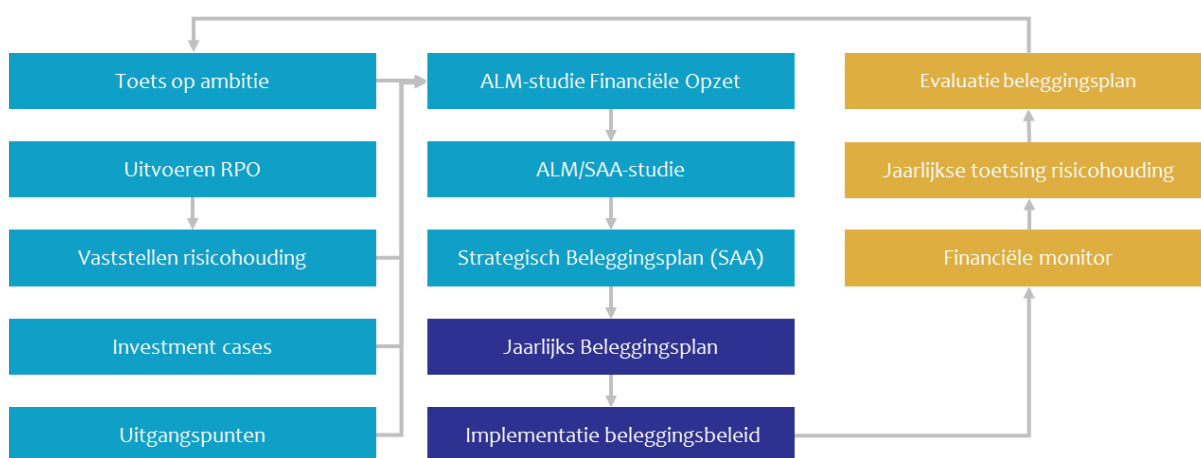
Door het hanteren van een bandbreedte van het spreidingsvermogen wordt voorkomen dat het procentuele spreidingsvermogen te ver van 0% af beweegt, waardoor nieuwe toetreders tot het collectief een onevenwichtig grote positieve of negatieve schok zouden ontvangen.

⁷ Uitgaande van de beschikbare informatie per de gekozen peildatum 30 september.

5.10 Beleggingsbeleid

5.10.1 Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de belangrijkste uitgangspunten voor het te voeren beleggingsbeleid. Daarnaast wordt de beleggingsorganisatie binnen het fonds, de beleggingsmix en het te voeren beleid voor financiële derivaten nader omschreven. PPF APG belegt conform de hieronder opgenomen beleggingscyclus.

Voor meer details wordt verwezen naar het Strategisch Beleggingsplan 2025-2029 en het Beleggingsplan 2025.

5.10.2 Uitgangspunten

Het bestuur hanteert als uitgangspunt voor het beleggingsbeleid dat de middelen van het fonds worden belegd in beursgenoteerde aandelen, participaties in private equity, commodities, vastgoed, infrastructuur en vastrentende waarden. PPF APG gaat daarbij, conform artikel 136 Pw, geen leningen aan, tenzij het gaat om een tijdelijke lening (max. een jaar) voor liquiditeitsdoelstellingen. Ook treedt het fonds niet namens derde partijen op als garant. Naast de beleggingscategorieën waarin mag worden belegd, zijn de belangrijkste richtlijnen voor het beleggingsbeleid vervat in het Strategisch Beleggingsplan en het jaarlijkse Beleggingsplan.

Daarnaast zijn de richtlijnen in meer details opgenomen in de voorwaarden van de beleggingsfondsen en segregeerde rekeningen waarin het fonds participeert/beleggingen. Hierbij zijn richtlijnen en begrenzings opgenomen zoals de bandbreedtes waarbinnen de waarde van de deelcategorieën zich mag bevinden als gevolg van marktbewegingen en het beleid van de vermogensbeheerder, alsmede benchmark-indices van de deelcategorieën en restricties ten aanzien van risicokarakteristieken en exposures.

De Verklaring inzake beleggingsbeginselen is in een separate bijlage bij deze ABTN gevoegd.

5.10.3 Beleggingsorganisatie

Het bestuur heeft voor het vermogensbeheer een overeenkomst gesloten met APG Asset Management.

APG Asset Management is verantwoordelijk voor de nadere invulling alsmede de uitvoering van het strategisch beleggingsbeleid. APG Asset Management heeft een fiduciair model geïmplementeerd, gebaseerd op drie onafhankelijke en gelijkwaardige functies, elk met duidelijke rollen en verantwoordelijkheden: Fiduciair Management, Portefeuillemanagement en Risicomanagement.

Fiduciair Management fungeert als strategisch adviseur van PPF APG. Deze adviezen zijn – indien van toepassing – opgesteld in samenwerking met Portefeuillemanagement, Risicomanagement en/of externe partijen. Hierbij krijgt het fonds advies over het intern (door Portefeuillemanagement) of extern uitvoeren van beleggingsstrategieën en worden de interne en externe managers geëvalueerd (zie bijlagen Evaluatiebeleid beleggingsproces en Evaluatiebeleid FM).

Portefeuillemanagement geeft invulling aan de door het fonds verleende mandaten. De interne en externe vermogensbeheerders zijn verantwoordelijk voor het relevante tactische en operationele beleggingsbeleid binnen de mandaten binnen de kaders van het jaarlijkse Beleggingsplan en de bepalingen van het door het bestuur vastgestelde risicobeleid. De vermogensbeheerders zijn binnen de geformuleerde voorwaarden vrij in de wijze van belegging en herbelegging. Portefeuillemanagement wordt gemonitord door Fiduciair Management en gecontroleerd door Risicomanagement.

De afdeling Risicomanagement bekijkt het beleggingsproces en de beleggingen zelf vanuit een tweedelijs risicoperspectief en omvat onafhankelijk gepositioneerde finance-, risicomanagement- en compliance-functies. Deze afdelingen vormen zelfstandig en op onafhankelijke wijze een mening over geïdentificeerde risico's en stellen deze ter discussie waar relevant. Tevens zijn zij verantwoordelijk voor het identificeren van overige potentiële risico's, het geven van een oordeel over mitigerende maatregelen door de eerste lijn indien nodig, en het controleren en rapporteren van risico's. Daarbij zien ze erop toe dat er wordt voldaan aan (risico)limieten en wordt gehandeld binnen de kaders van het beleggings- en risicobeleid.

Het fonds heeft haar beleggingen deels ondergebracht in beleggingsfondsen van en segregeerde beleggingsrekeningen via APG Asset Management. In alle gevallen is een strikte scheiding aangebracht tussen het vermogen van het fonds en het vermogen van de beheerder. Door de deelname in verschillende beleggingsfondsen en rekeningen realiseert het bestuur van het pensioenfonds op basis van de risicohouding en de persoonlijke pensioenvermogens van de deelnemers de gewenste asset allocatie. De opzet van de beleggingsfondsen en -rekeningen is zodanig dat het fonds de eigen allocatie naar de beleggingen kan bepalen. Herschikking van middelen en uittreding door het fonds is voor liquide beleggingscategorieën maandelijks mogelijk. Bij uittreden worden de beleggingen van de participant verkocht en wordt afgerekend met de uittredende participant. Maandelijks wordt de netto vermogenswaarde van de beleggingsfondsen en rekeningen op basis van de onderliggende beleggingen, tegen marktwaarde, bepaald. APG Asset

Management brengt op maand- en kwartaalbasis verslag uit aan het bestuur over het gevoerde beleggingsbeleid.

De beheerder van de APG beleggingsfondsen stelt jaarlijks een jaarrekening per beleggingsfonds op. Deze wordt, voorzien van een accountantsverklaring, voorgelegd aan de participanten.

5.10.4 Strategisch beleggingsbeleid

Het strategisch beleggingsbeleid van het fonds is gebaseerd op de risicohouding van de deelnemers en de gekozen toedeelregels voor beschermings- en overrendement, zoals vastgelegd in de financiële opzet van het fonds. Dit is getoetst via ALM-studies en wordt periodiek vastgesteld door het bestuur.

Het strategisch beleggingsbeleid is vastgelegd in de lange termijn normatieve portefeuille (strategische normportefeuille ofwel SAA 2025), met inbegrip van een relevant geachte benchmark voor elke beleggingscategorie. Tevens is er voor 2025 een normatieve portefeuille (Norm 2025) vastgesteld. De normportefeuille 2025 is gelijk aan de strategische normportefeuille, maar kent voor de illiquide categorieën Private Equity en Alternative Credits en bijbehorende funding assets Equity Developed en Emerging Markets Debt wel implementatiepaden die gedurende 2025 worden gevolgd. In dit implementatiepad groeit de weging toe naar de beoogde strategische weging. Daarnaast is voor 2025 een aanpassing doorgevoerd als gevolg van de onderpandbehoefte. Door de mogelijk grotere onderpandbehoefte is binnen de matching portefeuille 10% verplaatst van Credits naar Treasuries. De minimaal benodigde allocatie naar Treasuries wordt jaarlijks getoetst. De strategische normportefeuille en de normportefeuille 2025 kennen de volgende verdeling naar beleggingscategorieën:

	IN % MATCHING/RETURN		
	SAA 2025	Norm 2025	Verschil
MATCHING	100%	100%	
TREASURIES	50%	60%	+10%
INFLATION LINKED DEBT	0%	0%	
CREDITS	50%	40%	-10%
ASSET ALLOCATION & OVERLAY	0%	0%	
RETURN	100%	100%	
EQUITY DEVELOPED	43%	36%	-7%
EQUITY EMERGING	9%	9%	
EMERGING MARKETS DEBT	10%	13%	+3%
ALTERNATIVE CREDITS	6%	3%	-3%
REAL ESTATE	20%	20%	
COMMODITIES	6%	6%	
PRIVATE EQUITY	0%	7%	+7%
INFRASTRUCTURE	6%	6%	
TOTAAL	100%	100%	

Het fonds maakt onder de Wtp gebruik van een dynamische beleggingsmix waarbij de collectieve beleggingsmix volgt uit het vermogen van de leeftijdscohorten en bijbehorende gewenste blootstelling naar beleggingen ten behoeve van het overrendement. Daarbij is gekozen voor een portefeuillevverdeling op basis van een verdeling in een matching portefeuille en een return portefeuille. Met deze verdeling en de dynamische mix tellen de afzonderlijke portefeuilles op tot 100%. In het Strategisch Beleggingsplan is meer toelichting opgenomen over de dynamische mix en de verschillende beleggingscategorieën. In het jaarlijkse Beleggingsplan is meer informatie opgenomen over specifieke keuzes binnen bepaalde beleggingscategorieën en mogelijke afwijkingen ten opzichte van het Strategisch Beleggingsplan. Ook zijn daar de benchmarks en relevante richtlijnen (zoals de toegestane afwijking van de benchmark) beschreven van de beleggingscategorieën.

5.10.5 Tactisch beleggingsbeleid

Naast de normportefeuille stelt het bestuur per liquide beleggingscategorie bandbreedtes vast voor de herbalanceringsstrategie. Deze strategie is gebaseerd op een neutraal gewicht voor iedere beleggingscategorie met daaromheen gedefinieerde bandbreedtes. Op het moment dat op een maandelijks evaluatiemoment voor een beleggingscategorie de bandbreedte is doorbroken zal de allocatie minimaal dienen te worden teruggebracht naar de bandbreedte. Illiquide beleggingscategorieën worden vanwege hun illiquide karakter hier niet in meegenomen. Over- en onderwegingen in deze categorieën worden gecompenseerd via hun respectievelijke funding assets (bv. developed market equity voor private equity). Naast de (mechanische) herbalancering zoals hierboven beschreven heeft het fonds een mandaat verstrekt aan de vermogensbeheerder om een tactisch beleggingsbeleid te voeren binnen de bandbreedtes, met als doel kosten en risico's te minimaliseren. Ook op de valuta-afdekking is tactisch beleid toegestaan. Tactisch beleid op de renteafdekking in de renteoverlay is niet toegestaan.

Het tactisch beleggingsbeleid en de herbalancering kan worden uitgevoerd met behulp van replicatiestrategieën. Een replicatiestrategie is een strategie waarbij de marktwaardeontwikkeling (c.q. het rendementsverloop) van een beleggingsportefeuille of benchmark wordt nagebootst met behulp van een portefeuille van andere beleggingsinstrumenten, meestal een combinatie van derivaten en cash. Een replicatieportefeuille wordt dusdanig geconstrueerd dat deze onder alle mogelijke toekomstige economische scenario's een vergelijkbaar rendement zal behalen als de beleggingsportefeuille of benchmark welke wordt nagebootst. Het rendement op een replicatiestrategie is echter niet identiek aan dat van het beleggingsfonds, mede doordat het actief beleid binnen de gerepliceerde fonds niet wordt nagebootst.

Voor meer informatie over herbalancering, funding assets, tactisch beleggingsbeleid en replicatiestrategieën wordt verwezen naar het jaarlijkse Beleggingsplan.

5.10.6 Valutarisico

Het fonds voert een gedifferentieerd strategisch valutabeleid voor de matching portefeuille en de return portefeuille. Het strategische valutabeleid bestaat uit volledige afdekking van de valutarisico's

in de matching portefeuille (voor de USD, GBP, JPY, CHF, AUD en CAD) en niet-volledige afdekking van de valutarisico's in de returnportefeuille. Voor meer informatie over de actuele afdekkingspercentages wordt verwezen naar het jaarlijkse Beleggingsplan. Overige valuta's worden niet afgedekt vanwege de veelal geringe omvang van de posities en omdat (kosten-) efficiënte uitvoering van de afdekking slecht mogelijk is. Daarnaast is vanwege diversificatie het valutarisico van meerdere kleine posities gering.

De valuta-afdekking vindt plaats op basis van de valutaverdeling van de benchmarks van de beleggingsfondsen. Dit wil zeggen dat voor de werkelijke allocatie naar de beleggingsfondsen de exposures naar USD, GBP, JPY, CHF, CAD en AUD worden vastgesteld op basis van de valutaverdeling van de benchmark. Deze posities worden vervolgens in een overlay op fondsniveau afgedekt. Daarmee vallen de valuta-exposures als gevolg van actief beleid binnen liquide beleggingscategorieën onder de bevoegdheid van de betreffende portefeuillemanager. De portefeuillemanager heeft het mandaat om deze exposures al dan niet af te dekken binnen het beleggingsfonds/-rekening.

PPF APG heeft haar vermogensbeheerder (APG Asset Management) een mandaat verstrekt om tactisch beleid te voeren ten opzichte van de vastgestelde afdekkingsniveaus. Gedurende het jaar gelden er bandbreedtes voor de valuta-afdekking. Binnen deze bandbreedte kan de vermogensbeheerder de valuta-afdekking aanpassen ten behoeve van het optimaliseren van het rendement en/of risico. Voor meer informatie over de uitvoering van het (tactisch) valutabeleid wordt verwezen naar het jaarlijkse Beleggingsplan.

5.10.7 Renterisico

Het fonds definieert het rentebeschermsbeleid in termen van bescherming van de kasstroom van de verwachte pensioenen op basis van de gekozen beschermingsstaffel. Hierbij wordt de bescherming vanuit de beleggingen opgebouwd uit de rentegevoeligheid van de beleggingen in de matching portefeuille en aangevuld met de rentegevoeligheid van de rente-overlay. De rentegevoeligheid van de beleggingen in de matching portefeuille worden op basis van de feitelijke rentegevoeligheden en de feitelijke gewichten van de vastrentende waarden portefeuilles vastgesteld, zodat het mogelijk is de feitelijke rentebescherming van de kasstroom van de verwacht pensioenen te sturen binnen de door het fonds vastgestelde bandbreedte. De rentegevoeligheid van de beleggingen in de matching portefeuille wordt daarbij volledig meegenomen, er vindt geen correctie op plaats. Eventuele rentegevoeligheid van vastrentende waarden in de return portefeuille wordt niet meegenomen.

De bescherming tegen renterisico vindt enerzijds plaats door de positie in vastrentende waarden binnen de matching portefeuille en anderzijds door een positie in te nemen in derivaten (plain vanilla renteswaps en forward starting renteswaps) in een renteoverlay. Het fonds maakt gebruik van rentestaffels om het niveau van de renteafdekking aan te passen, afhankelijk van de ontwikkeling van de 30-jaars Euribor swaprente. Er worden verschillende rentestaffels gehanteerd voor opwaartse en neerwaartse aanpassingen aan de renteafdekking. De norm voor de rentebescherming zal afhankelijk van de ontwikkeling van de 30-jaars Euribor swaprente worden aangepast. Ten behoeve van de rentebescherming wordt de 30-jaars Euribor swaprente dagelijks gemonitord. Voor

meer informatie over de actuele afdeckingspercentage en bijbehorende staffel, de bandbreedtes en begrenzing van het curverisico wordt verwezen naar het jaarlijkse Beleggingsplan.

5.10.8 Inflatierisico

Het inflatierisico houdt in dat verwachte pensioenen en beleggingen van het fonds onderhevig kunnen zijn aan negatieve koopkracht-/waardeontwikkelingen door veranderingen van de inflatie. Het inflatierisico is alleen aanwezig voor onverwachte veranderingen van de inflatie, aangezien verwachte veranderingen al door de financiële markten zijn verwerkt in de waardering van financiële instrumenten en de verplichtingen (via de rentetermijnstructuur waartegen de verplichtingen gewaardeerd worden).

Onverwachte veranderingen van de inflatie kunnen ertoe leiden dat de koopkracht van het verwacht pensioen afneemt. Om dit inflatierisico op te mitigeren belegt het fonds in beleggingscategorieën waarvan de rendementen naar verwachting op lange termijn meebewegen met de inflatie, zoals vastgoed, grondstoffen en infrastructuur. Voor deze beleggingscategorieën impliceren historische data dat de correlatie met inflatie op korte horizonnen laag of negatief is, maar voor langere horizonnen (meer dan tien jaar) zijn veelal wel (significante) positieve correlaties waar te nemen. De inflatiebescherming die van deze beleggingen uitgaat, geldt dus voor langere horizonnen. Naar verwachting is met de gekozen toedeelregels en het strategisch beleggingsbeleid sprake van een koopkrachtig pensioen op de lange termijn.

5.10.9 Marktrisico

Marktrisico houdt in dat de waarde van de beleggingen fluctueert met macro-economische ontwikkelingen en de financiële markten. Alle beleggingen zijn onderhevig aan marktrisico. PPF APG verwacht een beloning voor de blootstelling naar marktrisico in de vorm van een risicopremie. Het geheel van risico's zorgt voor de beoogde waardeontwikkeling van de verwachte pensioenen via rendement op de beleggingen, welke via de toedeelregels aan de persoonlijke pensioenvermogens worden toebedeeld.

De belangrijkste keuzes ten aanzien van marktrisico zijn vastgelegd in het strategisch beleggingsplan. Binnen deze hoofdlijnen beheerst PPF APG het marktrisico door een evenwichtige verdeling van het vermogen over verschillende bronnen van marktrisico. Dit gaat zowel over de opdeling van de beleggingsportefeuille naar beleggingscategorieën, de mate van afdekking van belangrijke risicobronnen (valuta en rente), als over een grote mate van spreiding binnen de beleggingscategorieën.

5.10.10 Kredietrisico

Kredietrisico ontstaat door de mogelijkheid dat een lener of tegenpartij een schuldverplichting niet zal terugbetalen. PPF APG neemt bewust kredietrisico in de beleggingsportefeuille omdat hier een vergoeding tegenover staat in de vorm van kredietrisicopremie. Ook deze premie draagt bij aan de waardeontwikkeling van de verwachte pensioenen.

Voor kredietrisico's werken we met exposure limieten en credit ratings. Het liquiditeitsrisico managen we door strikte kredietwaardigheidsvereisten aan tegenpartijen en strenge onderpand vereisten op derivatenposities. Alle risicocategorieën toetsen we op niet-normale verdelingen. Naast kwantitatieve modellen, gebruiken we stress-testen en kwalitatieve benaderingen voor het risicomanagement.

5.10.11 Prudent Person

PPF APG heeft vastgesteld dat het strategisch beleggingsbeleid, zoals beschreven in het meest recente Strategisch Beleggingsplan, past binnen de prudent person regel. De onderbouwing hiervan is vastgelegd in het in de bijlage opgenomen beleidsdocument 'Onderbouwing van (strategisch) beleggingsbeleid aan prudent person regel' (conform artikel 13a lid 4 Besluit FTK) en is integraal onderdeel van het Strategisch Beleggingsplan.

5.11 Financiële sturingsmiddelen

De financiële opzet dient aan te sluiten bij de doelstellingen, risicohouding en beleidsuitgangspunten van het pensioenfonds. Het bestuur bepaalt hoe het beleid wordt ingevuld om dit te bereiken. Het bestuur heeft een aantal beleidsinstrumenten – oftewel financiële sturingsmiddelen – tot haar beschikking om invloed uit te oefenen op de pensioenuitkomsten.

- Premiebeleid: het premiebeleid is een zeer beperkt sturingsmiddel. Het premieniveau wordt namelijk bepaald door sociale partners. Het bestuur kan de premie niet verhogen. Het bestuur bepaalt alleen de wijze waarop de risicopremies en kostenopslagen worden vastgesteld. Door middel van een periodiek grondslagenonderzoek wordt de financiering bijgestuurd wanneer wordt geconstateerd dat het resultaat structureel hoog (positief of negatief) is.
- Solidariteitsreserve: Sociale partners bepalen de doelen waarvoor de solidariteitsreserve mag worden ingezet. Het bestuur bepaalt wel de vul- en uitdeelregels om deze doelen te realiseren. De vul- en uitdeelregels zijn derhalve beleidsinstrumenten waarmee het bestuur invloed heeft op de verwachte hoogte van de pensioenuitkeringen en het delen van risico's. De vul- en uitdeelregels zijn in beginsel voor een periode van minimaal vijf jaar vastgesteld (alleen in bijzondere omstandigheden kan van deze minimale termijn worden afgeweken voor wat betreft beleidsaanpassingen naar de toekomst toe). Het bestuur heeft geen discretionaire bevoegdheid om bij de uitvoering van de solidariteitsreserve af te wijken van de vastgestelde regels. Daarom is dit voor een korte termijn een beperkt financieel sturingsmiddel.
- Algemene reserve: het bestuur heeft voor de algemene reserve een bovengrens gedefinieerd. Hoe hoger de bovengrens, hoe langer het duurt voordat positieve resultaten naar de solidariteitsreserve worden overgeheveld. Bij een hogere bovengrens blijven positieve resultaten langer in de algemene reserve en blijven deze langer beschikbaar om eventuele negatieve resultaten op te vangen (zodat de solidariteitsreserve niet hoeft te worden aangesproken). De bovengrens wordt drie jaar na het invaarmoment (eind 2027) geëvalueerd.

Dit is een beperkt sturingsmiddel, omdat een eventueel tekort in de algemene reserve uiteindelijk ook wordt opgevangen door de solidariteitsreserve.

- Projectierendement: Het projectierendement bepaalt het tempo waarin het opgebouwde vermogen tot uitkering komt. Bij een hoger projectierendement begint de pensioenuitkering hoog, maar is er daarna meer kans op tegenvallers. Bij een lager projectierendement begint de pensioenuitkering laag, maar is er een grotere kans op meevallers en dus een stijging van de pensioenuitkering. Bij een collectieve uitkeringsfase schrijft de wet voor dat het projectierendement gelijk moet zijn aan de risicovrije rente. Hierdoor is het projectierendement geen sturingsmiddel voor PPF APG.
- Spreidingsmethodiek: de spreidingsmethodiek omvat de spreidingsperiode, de spreidingsparameter en de begrenzing van het spreidingsvermogen. Het bestuur kan de spreidingsperiode, de spreidingsparameter of de begrenzing van het spreidingsvermogen wijzigen. Daarmee wijzigt de wijze waarop financiële mee- of tegenvallers door de tijd in de uitkering worden verwerkt. Het verhogen van de spreidingsparameter leidt er bijvoorbeeld toe dat bij financiële tegenvallers de uitkering in kleinere stapjes wordt verlaagd. Het kan een effectief sturingsmiddel zijn om op korte termijn grote dalingen van de uitkering te voorkomen, maar dit gaat wel ten koste van de uitkering op langere termijn. Voor de spreidingsmethodiek geldt dat deze in beginsel voor minimaal 5 jaar vastligt (alleen in bijzondere omstandigheden kan van deze minimale termijn worden afgeweken voor wat betreft beleidsaanpassingen naar de toekomst toe). Een eventuele wijziging van de spreidingsmethodiek naar de toekomst toe heeft geen gevolgen voor de al onvoorwaardelijk verwerkte en toebedeelde financiële resultaten in het spreidingsvermogen, het uitkeringsvermogen en de pensioenuitkeringen.
- Beleggingsbeleid en toedelingsmechanisme: het bestuur kan het beleggingsbeleid of de toedeelregels wijzigen. Dit is het sturingsmiddel met het grootste effect. Door de toedeelregels aan te passen wordt de beleggingsportefeuille risicovoller (bij een hogere staffel voor het overrendement en/of lagere staffel voor het beschermingsrendement) of minder risicovol (bij een lagere staffel voor het overrendement en/of hogere staffel voor het beschermingsrendement). Deze staffels moeten uiteraard wel aansluiten op de risicohouding van de deelnemers en worden vastgesteld met behulp van een ALM-studie. Wanneer de toedeelregels zijn vastgesteld, wordt verdere invulling van het beleggingsbeleid vormgegeven. Hiermee wordt gezocht naar een zo efficiënt mogelijk beleggingsbeleid.

A. Bijlage: Procedure rondom toerekenen rendementen en reserves

Bij de pensioenuitvoeringsorganisatie (APG) is er een directe lijn tussen de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer: de zogeheten verbindingsfunctie. Door middel van de verbindingsfunctie kan enerzijds het totaal aan premies en uitkeringen eens per maand worden omgerekend naar een collectieve beleggingsopdracht voor de vermogensbeheerder. Anderzijds kunnen de rendementen van de collectieve beleggingen maandelijks via toedeelregels worden toebedeeld.

Maandproces

Het pensioenfonds hanteert een maandelijks proces waarbij de rendementen van de collectieve beleggingen via toedeelregels worden toebedeeld aan de verschillende collectieve voorzieningen en reserves, en aan de persoonlijke pensioenvermogens. Hierbij worden de volgende stappen doorlopen:

- Interesttoevoeging;
 - Oprenting met $1/12^e$ van de éénjaarsrente (volledige bescherming);
- Biometrisch beschermingsrendement;
 - Oprenting met maandelijks sterftekans (volledige bescherming);
- Financieel beschermingsrendement;
 - Bescherming voor maandelijks rentewijziging (leeftijdsafhankelijke mate van bescherming);
- Biometrisch overrendement: subrekening micro-langleven binnen de solidariteitsreserve;
 - Toevoegingen: vrijgevallen kapitalen door overlijden;
 - Onttrekkingen: biometrische beschermingsrendementen en ingegaan PP (exclusief ingegaan PP vanuit de risicodekking);
 - Dit wordt bijgehouden in het administratiepakket ongeacht de keuze voor het delen van biometrisch overrendement (via de solidariteitsreserve danwel via overrendement);
- Financieel overrendement;
 - Te verdelen overrendement: netto maandrendement in euro's (dus na aftrek van vermogensbeheerkosten), minus financieel beschermingsrendement, minus interesttoevoeging en plus biometrisch overrendement als dit niet wordt gedeeld via de solidariteitsreserve;
 - Verdeling overrendement via overrendementsstaffel;
- Aanzuiveren van negatieve individuele vermogens (die negatief zijn geworden door toekennen van overrendement) vanuit de solidariteitsreserve wordt ook één keer per maand uitgevoerd.

Eindejaarsproces

Jaarlijks worden de volgende stappen doorlopen:

- De collectieve voorzieningen worden geactualiseerd per 31 december. Wijzigingen in een of meerdere collectieve voorzieningen als gevolg van de jaarlijkse herijking worden verrekend via de algemene reserve;
- Het MVEV wordt berekend per 31 december.
- Toetsing of op basis van de middelen in de algemene reserve sprake is van een tekort doordat de algemene reserve lager is dan het MVEV. Een tekort in de algemene reserve wordt aangevuld vanuit de solidariteitsreserve⁸
- Toetsing of de solidariteitsreserve negatief is. Als de solidariteitsreserve negatief is, dan wordt de solidariteitsreserve aangevuld vanuit de algemene reserve. Indien de algemene reserve hiervoor niet toereikend is, wordt als laatste een beroep gedaan op financiering vanuit de persoonlijke pensioenvermogens via het toekennen van een negatief overrendement.
- Toetsing of op basis van de middelen in de algemene reserve sprake is van een overschot doordat de algemene reserve hoger is dan 1,5% van het totale fondsvermogen. Het gedeelte boven deze grens wordt overgeheveld naar de solidariteitsreserve.
- Toekenning biometrisch beschermingsrendement macro-langlevenrisico en verwerking effecten overige actuariële grondslagen (volledige leeftijdsafhankelijke bescherming);
- Volgende stappen: aanwenden van solidariteitsreserve.

Eindejaarsproces collectieve reserves

- Verrekenen resultaat op toekenning biometrisch beschermingsrendement macro-langlevenrisico en verwerking overige actuariële grondslagen met de solidariteitsreserve. Als in de solidariteitsreserve onvoldoende budget beschikbaar is, dan wordt het hiervoor beschikbare budget uit de solidariteitsreserve eerst maximaal aangewend, waarna het resterende benodigde bedrag wordt gefinancierd uit de persoonlijke pensioenvermogens conform de staffel voor financieel overrendement.
- De solidariteitsreserve wordt gevuld met 7% van het positieve overrendement dat in dat jaar is behaald op fondsniveau. Het resultaat uit de vorige stap en een eventuele aanvulling van de solidariteitsreserve vanuit de persoonlijke pensioenvermogens worden hierin ook beschouwd als overrendement.
- Aanvulling persoonlijke pensioenvermogens vanuit de solidariteitsreserve als op fondsniveau een overrendement lager dan +/- 10% is behaald.
- Als de solidariteitsreserve groter is dan het wettelijk maximum van 15% (van de optelsom van de individuele pensioenvermogens en de solidariteitsreserve zelf), dan wordt het meerdere volledig afgeroomd ten gunste van de persoonlijke pensioenvermogens.
- Voorkomen van nominale daling van de uitkering (zie paragraaf 5.4).

⁸ Onder voorbehoud van de verdere uitwerking van de regelgeving en de daaruit voortvloeiende mogelijkheden.

B. Bijlage: Procedure rondom collectieve uitkeringsfase

- Maandelijks wordt voor het uitkeringscollectief berekend hoe hoog het spreidingsvermogen is ten opzichte van het uitkeringsvermogen. Bij nieuwe toetredingen tot het collectief wordt de uitkering zodanig vastgesteld dat de verhouding tussen spreidingsvermogen en uitkeringsvermogen gelijk is aan de verhouding voor het uitkeringscollectief.
- Het vaststellen van de collectieve verhouding gebeurt maandelijks ná de toedeling van rendementen over de afgelopen maand. De ingebrachte vermogens bij nieuwe toetredingen hebben immers ook die rendementsbijschrijving nog gekregen.
- Bij toetreding tot het collectief uit hoofde van een risicoproduct (bijvoorbeeld PP-) is de uitkering gelijk aan de reglementaire toezegging. Bij deze uitkering kan een te financieren uitkeringsvermogen worden berekend. In aanvulling daarop wordt (eveneens ten laste van het resultaat op het betreffende risicoproduct) een spreidingsvermogen gefinancierd dat aansluit bij de verhouding binnen het bestaande collectief (stand einde maand voorafgaand aan de mutatedatum).
- Toezichthouder AFM stelt zich op het standpunt dat een deelnemer minimaal een maand van tevoren geïnformeerd moet worden over de bijstelling van de hoogte van de uitkering. Dit kan alleen als de collectieve bijstelling al in oktober/november berekend kan worden. Dit is het geval indien wordt uitgegaan van een peildatum van uiterlijk eind september.
- Wettelijke randvoorwaarden bij het vaststellen van de jaarlijkse aanpassing: er geldt een aantal wettelijke eisen ten aanzien van de jaarlijkse aanpassingen binnen de collectieve uitkeringsfase. Deze volgen uit het wettelijk voorschrift dat financiële schokken binnen een termijn van 10 jaar volledig en onvoorwaardelijk verwerkt moeten zijn in het uitkeringsniveau. Binnen het APG-ontwerp van de collectieve uitkeringsfase zijn hiervoor de volgende elementen opgenomen:
 - **Volledige resterende schok verwerken na 10 jaar**
Om te zorgen dat ook bij asymptotische spreiding een schok na 10 jaar volledig is verwerkt, wordt in het aanpassingspatroon de volledige resterende schok op $t=10$ verwerkt. Dit houdt in dat het verwachte resterende spreidingsvermogen op $t=10$ volledig verschuift naar het uitkeringsvermogen.

In tabel 1 is een voorbeeld opgenomen voor de aanpassingen bij een spreidingsparameter van 3, uitgaande van een schok van 6%. Hierin is te zien dat de aanpassing op $t=10$ wat groter is dan in voorliggende jaren om te zorgen voor volledige verwerking van de schok.

Tabel 1: voorbeeld schokverwerking

Schokverwerking 6%	
Jaar	Aanpassing
1	2,00%
2	1,36%
3	0,94%
4	0,65%
5	0,45%
6	0,31%
7	0,22%
8	0,15%
9	0,11%
10	0,23%

Hoe worden deze percentages vastgesteld?

De percentages worden afgeleid van de toekomstige verwerkingen van spreidingsvermogen. Per jaar in de toekomst is bekend welk deel van het aanwezige spreidingsvermogen verwerkt wordt. Om de procentuele aanpassing vast te stellen, is dan alleen nog de verwachte ontwikkeling van het uitkeringsvermogen nodig. Daarbij wordt gerekend zonder nieuwe toetredingen en uittredingen (sterfte)⁹. Wel neemt het uitkeringsvermogen af met uitkeringen. Voor de ontwikkeling van het verwachte uitkeringsvermogen wordt gebruik gemaakt van een actuariële combinatiefactor voor ouderdomspensioen + y% meeverzekerd partnerpensioen, voor een x-jarige pensioengerechtigde. Voor y% en leeftijd x wordt uitgegaan van een fondsgemiddelde. Voor PPF APG komt dit op uit op 45% en 73 jaar.

Het uitkeringsvermogen in latere jaren wordt afgeleid middels de volgende formule:

Uitkeringsvermogen (t+1) = uitkeringsvermogen (t) * (1 + bijstelling uitkering (t)) * combinatiefactor (t+1) / combinatiefactor (t)

In tabel 2 is de afleiding zichtbaar van de hierboven in tabel 1 getoonde percentages. Ook is in de tabel te zien dat alle toekomstige verwerkingen optellen tot het totale spreidingsvermogen van 60.

⁹ Er is sprake van neutrale toetreding, waarbij nieuwe uitkeringsgerechtigden een spreidingsvermogen inbrengen. Dit ingebracht spreidingsvermogen wordt eveneens niet meegenomen in het verloop van het spreidingsvermogen en de vaststelling van de toekomstige procentuele aanpassingen. Daarom worden nieuwe toetredingen ook buiten beschouwing gelaten bij het verwacht uitkeringsvermogen. Dezelfde redenatie gaat op voor uittredingen (sterfte). Bij sterfte valt het spreidingsvermogen van de betreffende deelnemer vrij aan het biometrisch resultaat. Deze vrijval is niet meegenomen in het verloop van het spreidingsvermogen en de vaststelling van de toekomstige procentuele aanpassingen. Daarom wordt de vrijval door sterfte ook buiten beschouwing gelaten bij het verwacht uitkeringsvermogen.

Tabel 2: voorbeeld afleiding procentuele bijstelling uitkeringen

Jaar	A. Spreidings- vermogen	B. Verwerking (1/3e)	C. Verwacht uit- keringsvermogen	D. Bijstelling uitkering (= B/C)
1	60,00	20,00	1.000	2,00%
2	40,00	13,33	978	1,36%
3	26,67	8,89	949	0,94%
4	17,78	5,93	915	0,65%
5	11,85	3,95	878	0,45%
6	7,90	2,63	839	0,31%
7	5,27	1,76	799	0,22%
8	3,51	1,17	758	0,15%
9	2,34	0,78	717	0,11%
10	1,56	1,56	676	0,23%
Totaal		60,00		
% eerste 5 jaar		87%		

○ **Vastlegging 10-jaars aanpassingspatroon per schok**

Ieder jaar wordt berekend welke procentuele aanpassingen voor de komende 10 jaar moeten worden doorgevoerd, om de financiële schok over de afgelopen periode volledig te verwerken in het uitkeringsniveau. Deze 10 percentages worden vastgelegd en zijn daarmee onvoorwaardelijk.

Bij het bepalen van deze 10 procentuele aanpassingen wordt rekening gehouden met de onvoorwaardelijk vastgelegde aanpassingen uit eerdere jaren, zodanig dat het cumulatieve effect van alle vastgelegde aanpassingen zo goed mogelijk aansluit bij het beoogde asymptotische aanpassingspatroon vanuit de actuele stand van het collectieve spreidingsvermogen. Dit noemen we het afstemmen van de verwerking van een schok op de vastgelegde verwerking van eerdere schokken.

Het eerste percentage van het cumulatieve aanpassingspatroon wordt gebruikt voor de aanpassing van het uitkeringsniveau per 1 januari van het komende jaar. De overige percentages hebben op dat moment nog geen effect op het uitkeringsniveau, maar dienen als basis voor de berekening van een jaar later.

Het kan zijn dat het verwerkingspatroon van een nieuwe schok niet zodanig afgestemd kan worden op de aanpassingspercentages uit eerdere jaren, dat de eerstvolgende aanpassing per 1 januari gelijk is aan het actuele procentuele spreidingsvermogen gedeeld door de spreidingsparameter. In dat geval zijn de onvoorwaardelijk vastgelegde aanpassingen uit eerdere jaren leidend, en moet worden afgeweken van het beoogde asymptotische patroon. Dit noemen we het in werking treden van de 'backstop'. Toepassing van de backstop leidt tot een extra bijstelling (verhoging of verlaging) van het uitkeringsvermogen, zodanig dat het restant van de initiële schok na tien jaar volledig is verwerkt. De backstop treedt op z'n vroegst voor het eerst in werking 10 jaar ná het eerste bijstellingsmoment. Doorrekeningen laten zien dat de backstop niet voorkomt bij het hanteren van een spreidingsparameter van 3.

○ **Verwerking van schokken wordt niet onnodig uitgesteld**

PPF APG regelt via de gekozen spreidingsparameter en via het toepassen van een bandbreedte voor het spreidingsvermogen in principe al dat de verwerking van schokken niet te veel wordt uitgesteld. Daarnaast gelden nog twee wettelijke randvoorwaarden om ditzelfde doel te bereiken.

Ten eerste geldt de randvoorwaarde dat binnen een 10-jaars verwerkingspatroon niet zowel positieve als negatieve percentages mogen bestaan (nul mag wel). Dit voorkomt de situatie dat in eerdere jaren een verhoging wordt doorgevoerd, terwijl daardoor in latere jaren een grotere verlaging nodig is. Dit aspect wordt binnen het APG-ontwerp meegenomen bij het vaststellen van het verwerkingspatroon.

In tabel 3 is een voorbeeld opgenomen van de wijze waarop een tweede schok afgestemd wordt op de vastgelegde verwerking van de eerder getoonde voorbeeldschok van 6%. Het voorbeeld gaat uit van een nieuwe positieve schok, waardoor het collectief spreidingsvermogen op 5,4% uitkomt op het jaarlijkse vaststellingsmoment van de uitkeringsaanpassing.

Tabel 3: voorbeeld afstemming tweede schok op bestaande schok

Jaar	A. Spreidings- vermogen	B. Verwerking (1/3e)	C. Verwacht uit- keringsvermogen	D. Bijstelling uitkering (= B/C)	E. Deel op de lat'	F. Nieuwe schok (= D-E)
1	52,66	17,55	978	1,79%	1,36%	0,43%
2	35,11	11,70	953	1,23%	0,94%	0,29%
3	23,40	7,80	922	0,85%	0,65%	0,20%
4	15,60	5,20	886	0,59%	0,45%	0,14%
5	10,40	3,47	848	0,41%	0,31%	0,10%
6	6,93	2,31	808	0,29%	0,22%	0,07%
7	4,62	1,54	767	0,20%	0,15%	0,05%
8	3,08	1,03	726	0,14%	0,11%	0,03%
9	2,05	0,68	685	0,10%	0,23%	0,00%
10	1,37	1,37	644	0,21%	0,00%	0,08%
Totaal		52,66				
% eerste 5 jaar		87%				

In het 9e jaar van kolom F van bovenstaande tabel zou in eerste instantie een aanpassing van - 0,13% komen te staan, vanwege de relatief grote aanpassing die op de lat stond vanuit het jaar ervoor. Om te voldoen aan de genoemde randvoorwaarde dat er niet zowel positieve als negatieve aanpassingen in het verwerkingspatroon mogen zitten, wordt een deel van de verwerking in het laatste jaar van de spreidingsperiode naar voren gehaald. De aanpassing in het 9e jaar komt hierdoor in de nieuwe schok uit op 0,00%, en de aanpassing in het 10e jaar daalt juist van 0,21% naar 0,08%.

Ten tweede geldt de randvoorwaarde dat ten minste 60% van de contante waarde van de nog totaal in de uitkering te verwerken financiële resultaten in de eerste helft van de spreidingsperiode (i.e. de eerste 5 jaar) moet liggen. Dit voorkomt dat de

verwerking van resultaten te veel wordt doorgeschoven naar de toekomst. Een eenvoudige berekening laat zien dat bij asymptotische spreiding met de door PPF APG gehanteerde spreidingsparameter van 3 altijd wordt voldaan aan deze randvoorwaarde. Bij spreidingsparameter 3 is dit te berekenen als $1 - (1 - 1/3)^5 = \text{circa } 87\%$. Het percentage verwerking in de eerste 5 jaar kan ook worden berekend via de eurobedragen spreidingsvermogen die in ieder jaar binnen de 10-jaars periode naar verwachting worden verwerkt. Zie kolom B van tabel 3.

In deze bijlage worden vanaf de ABTN voor boekjaar 2026 in tabelvorm de historische aanpassingspercentages weergegeven, de indeling van de nieuwe schok en de procentuele aanpassing van de uitkeringen per 1 januari.

C. Bijlage: Actuariële grondslagen en uitgangspunten

Sterftegrondslagen	De sterftekansen worden vastgesteld op basis van de Prognosetafel AG2024, gecorrigeerd met een fondsspecifieke ervaringssterfte voor zowel hoofdverzekerden als medeverzekerden.
Vast leeftijdsverschil	De ervaringssterfte is opgenomen in bijlage C1. De man wordt verondersteld 3 jaar ouder te zijn dan de vrouw.
Partnerfrequenties	Tot de AOW-leeftijd wordt gereserveerd op basis van het onbepaalde partnersysteem. Na de AOW-leeftijd wordt gereserveerd op basis van het bepaalde partnersysteem. Het fonds maakt onderscheid naar partnerfrequenties t.b.v. de premiestelling en partnerfrequenties t.b.v. de afleiding van beschermingsrendementen voor opgebouwd partnerpensioen uit het FTK (eerbiedigende werking). Beide sets van partnerfrequenties zijn afgeleid van het deelnemersbestand van het fonds, waarbij de partnerfrequenties voor opgebouwd partnerpensioen zijn verrijkt met een externe maatstaf (CBS 2024).
Disconteringsvoet	De partnerfrequenties zijn opgenomen in bijlage C2. De disconteringsvoet is gelijk aan het projectierendement: de actuele (door DNB gepubliceerde) rentetermijnstructuur. Uitzondering: in de premiestelling wordt uitgegaan van het 12-maands voortschrijdend gemiddelde van de (door DNB gepubliceerde) rentetermijnstructuur op peildatum 30 september van het voorgaande boekjaar.
Uitkeringen	In de waardering wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de pensioenuitkeringen prenumerando per maand geschieden.
Collectieve kostenvoorziening	De collectieve kostenvoorziening wordt vastgesteld als de contante waarde van de kasstroom van verwachte toekomstige kosten, rekening houdend met toekomstige prijsstijgingen. Voor de vaststelling van de kasstroom van toekomstige kosten wordt rekening gehouden met een afwikkelscenario (met een verondersteld toekomstig liquidatiemoment), waarbij de inkomsten uit de premie wegvallen (situatie van discontinuïteit waarbij geen sprake meer is van pensioenopbouw). Voor de toekomstige prijsstijgingen wordt uitgegaan van een lange termijn verwachting van de prijsinflatie van 2,0%, rekening houdend met een ingroeipad (gebaseerd op de meest recent vastgestelde ramingen van het Cpb op het moment van vaststelling). Bij de vaststelling wordt rekening gehouden met de best estimate van de toekomstige uitvoeringskosten (in een afwikkelscenario) en daarbij alle relevante omstandigheden.

Kostenopslag directe uitvoeringskosten	De jaarlijkse vrijval uit de kostenvoorziening is gelijk aan de kosten waarvoor in het betreffende jaar voor wordt gereserveerd onder een afwikkelscenario. De opslag voor directe kosten in de premie is gelijk aan de totale verwachte kosten voor het betreffende jaar onder ‘going concern’, verminderd met de vrijval uit de kostenvoorziening.
Kostenopslag toekomstige uitvoeringskosten	De in rekening te brengen opslag wordt bepaald als percentage van de (gemaximeerde) pensioengrondslag, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig. Door de kostenvoorziening uit te drukken als percentage van de persoonlijke pensioenvermogens op de peildatum van de premiestelling, wordt een procentuele opslag afgeleid op de spaarpremie en risicopremies. De ex-ante kostenopslag in euro's wordt vervolgens vastgesteld door het opslagpercentage te vermenigvuldigen met de vastgestelde spaarpremie en risicopremies. De in rekening te brengen opslag wordt bepaald door het resulterende eurobedrag uit te drukken als percentage van de (gemaximeerde) pensioengrondslag, waarbij het percentage wordt afgerond op twee decimalen nauwkeurig.
Pensioengevend inkomen bij AO	In de vaststelling van de collectieve PVAO-voorziening en de vaststelling van de risicopremie PVAO wordt uitgegaan van een jaarlijkse stijging van 2,4% van het pensioengevend inkomen (en franchise) als reservering voor de toekomstige stijgingen op basis van de loonindex. Er wordt geen rekening gehouden met een revalidatiekans.
Ervaringscijfers AOP	De risicopremies voor AOP worden vastgesteld als de verwachte schadelast, rekening houdend met de voor PPF APG van toepassing zijnde arbeidsongeschiktheidskansen en ervaringscijfers. Het ervaringscijfer 2025 bedraagt 95% voor AOP basis en 40% voor AOP excedent.
Wezengrondslagen	Voor het waarderen van latent wezenpensioen hanteert het fonds ‘halve-wezenfrequenties’ (het verwachte aantal wezenpensioengerechtigde kinderen in geval van overlijden van de hoofdverzekerde) en ‘instroomleeftijden’ (de gemiddelde leeftijd bij ingang van het wezenpensioen), vastgesteld op basis van historische vruchtbaarheidscijfers op landelijk niveau, zoals gepubliceerd door het CBS. De wezengrondslagen zijn opgenomen in bijlage C3.

Sekseneutraliteit

Het fonds hanteert sekseneutraliteit bij het vaststellen van beschermingsrendementen, benodigde vermogens bij schades uit risicodekkingen en om vanuit het vermogen de uitkering en/of partnerpensioendekking af te leiden. Bij het maken van kasstromen ten behoeve van de feitelijke renteafdekking wordt hier eveneens bij aangesloten, zodat ex-ante het resultaat op renteafdekking overeenkomt met het benodigde financiële beschermingsrendement.

Voor het toepassen van sekseneutraliteit worden man/vrouw-verhoudingen gehanteerd, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar pensioensoort:

Pensioensoort	M/V-verhouding
Latent ouderdomspensioen	72%/28%
Latent partnerpensioen	71%/29%
Ingegaan partnerpensioen	12%/88%
Latent partnerpensioen bij ingegaan ouderdomspensioen	88%/12%
Ingegaan wezenpensioen	50%/50%

De man/vrouw-verhoudingen worden jaarlijks geactualiseerd op basis van de kapitaalverhoudingen tussen mannen en vrouwen op peildatum 30 september en zijn van toepassing per 1 januari van het daaropvolgende jaar. Voor ingegaan wezenpensioen is een vaste man/vrouw-verhouding van 50%/50% van toepassing.

Frequentie aanpassing actuariële grondslagen

Onderdeel	Frequentie aanpassing	Laatste aanpassing
Prognosetafel	Gelijk met publicatie AG-prognosetafel, momenteel elke twee jaar	2024
Ervaringssterfte	Eens per vier jaar	2024
Leeftijdsverschil	Eens per drie jaar	2024
Partnerfrequenties	Eens per drie jaar	2024
Wezengrondslagen	Eens per drie jaar	2024
Collectieve PVAO-voorziening	Eens per jaar	2024
Collectieve kostenvoorziening	Eens per jaar	2024
Collectieve voorziening wezenpensioen	Eens per jaar	2024
IBNR-voorzieningen	Eens per jaar	2024
Ervaringscijfers AOP	Eens per jaar	2024
Kostenopslag directe uitvoeringskosten	Eens per jaar	2024
Kostenopslag toekomstige uitvoeringskosten	Eens per jaar	2024
Actuariële overgangskansen	Eens per vier jaar	2023
Man/vrouw-verhoudingen	Eens per jaar	2024

C.1 Ervaringssterfte

Leeftijd	Mannen		Vrouwen	
	Hoofd	Mede	Hoofd	Mede
≤ 50	0,603	0,607	0,808	0,757
51	0,609	0,613	0,812	0,761
52	0,615	0,619	0,815	0,765
53	0,621	0,625	0,819	0,770
54	0,628	0,632	0,822	0,774
55	0,634	0,638	0,826	0,778
56	0,640	0,644	0,829	0,783
57	0,647	0,651	0,833	0,787
58	0,654	0,657	0,836	0,791
59	0,660	0,664	0,840	0,796
60	0,667	0,671	0,844	0,800
61	0,674	0,677	0,847	0,805
62	0,681	0,684	0,851	0,809
63	0,687	0,691	0,854	0,814
64	0,694	0,698	0,858	0,818
65	0,702	0,705	0,862	0,823
66	0,709	0,712	0,865	0,827
67	0,716	0,719	0,869	0,832
68	0,723	0,726	0,873	0,837
69	0,731	0,734	0,876	0,841
70	0,738	0,741	0,880	0,846
71	0,746	0,749	0,884	0,851
72	0,753	0,756	0,888	0,856
73	0,761	0,764	0,892	0,860
74	0,769	0,771	0,895	0,865
75	0,776	0,779	0,899	0,870

Leeftijd	Mannen		Vrouwen	
	Hoofd	Mede	Hoofd	Mede
76	0,784	0,787	0,903	0,875
77	0,792	0,795	0,907	0,880
78	0,800	0,803	0,911	0,885
79	0,808	0,811	0,915	0,890
80	0,817	0,819	0,918	0,895
81	0,825	0,827	0,922	0,900
82	0,833	0,835	0,926	0,905
83	0,842	0,844	0,930	0,910
84	0,850	0,852	0,934	0,915
85	0,859	0,861	0,938	0,920
86	0,868	0,870	0,942	0,925
87	0,877	0,878	0,946	0,930
88	0,886	0,887	0,950	0,935
89	0,895	0,896	0,954	0,941
90	0,904	0,905	0,958	0,946
91	0,913	0,914	0,962	0,951
92	0,922	0,923	0,967	0,956
93	0,932	0,932	0,971	0,962
94	0,941	0,942	0,975	0,967
95	0,951	0,951	0,979	0,973
96	0,960	0,961	0,983	0,978
97	0,970	0,970	0,987	0,983
98	0,980	0,980	0,992	0,989
99	0,990	0,990	0,996	0,994
≥ 100	1,000	1,000	1,000	1,000

C.2 Partnerfrequenties

Eerbiedigende werking (opgebouwd PP)

Leeftijd	Mannen	Vrouwen	Leeftijd	Mannen	Vrouwen
16	1%	1%	44	89%	84%
17	1%	1%	45	89%	84%
18	1%	1%	46	89%	83%
19	2%	3%	47	89%	83%
20	4%	6%	48	90%	82%
21	5%	9%	49	90%	82%
22	7%	14%	50	90%	81%
23	11%	20%	51	91%	81%
24	16%	28%	52	91%	81%
25	22%	37%	53	92%	81%
26	29%	45%	54	92%	81%
27	36%	53%	55	93%	81%
28	45%	58%	56	93%	81%
29	56%	65%	57	94%	81%
30	65%	71%	58	94%	81%
31	71%	75%	59	94%	81%
32	77%	79%	60	94%	82%
33	81%	81%	61	94%	82%
34	84%	83%	62	94%	83%
35	86%	85%	63	94%	84%
36	87%	86%	64	95%	85%
37	88%	86%	65	95%	87%
38	89%	86%	66	95%	89%
39	89%	86%	67	96%	91%
40	89%	86%	68	98%	94%
41	89%	86%	69	100%	98%
42	89%	85%	70	100%	100%
43	89%	85%			

Premiestelling (risicodekking PP)

Leeftijd	Mannen	Vrouwen	Leeftijd	Mannen	Vrouwen
16	1%	1%	44	89%	84%
17	1%	1%	45	89%	84%
18	1%	1%	46	89%	83%
19	2%	3%	47	89%	83%
20	4%	6%	48	90%	82%
21	5%	9%	49	90%	82%
22	7%	14%	50	90%	81%
23	11%	20%	51	91%	81%
24	16%	28%	52	91%	81%
25	22%	37%	53	92%	81%
26	29%	45%	54	92%	81%
27	36%	53%	55	93%	81%
28	45%	58%	56	93%	81%
29	56%	65%	57	94%	81%
30	65%	71%	58	94%	81%
31	71%	75%	59	94%	81%
32	77%	79%	60	94%	82%
33	81%	81%	61	94%	82%
34	84%	83%	62	94%	83%
35	86%	85%	63	94%	84%
36	87%	86%	64	95%	85%
37	88%	86%	65	95%	87%
38	89%	86%	66	95%	89%
39	89%	86%	67	96%	91%
40	89%	86%	68	98%	94%
41	89%	86%	69	100%	98%
42	89%	85%	70	100%	100%
43	89%	85%			

C.3 Wezengrondslagen

Halve-wezenfrequentie

Leeftijd	Mannen	Vrouwen	Leeftijd	Mannen	Vrouwen
16	0,0	0,0	44	1,8	1,8
17	0,0	0,0	45	1,9	1,8
18	0,0	0,0	46	1,9	1,8
19	0,0	0,0	47	1,9	1,8
20	0,0	0,0	48	1,8	1,7
21	0,0	0,0	49	1,8	1,7
22	0,0	0,0	50	1,8	1,6
23	0,0	0,1	51	1,7	1,5
24	0,0	0,1	52	1,7	1,4
25	0,0	0,2	53	1,6	1,3
26	0,1	0,2	54	1,5	1,2
27	0,1	0,3	55	1,5	1,1
28	0,2	0,4	56	1,3	0,9
29	0,2	0,5	57	1,2	0,8
30	0,3	0,7	58	1,1	0,6
31	0,4	0,8	59	0,9	0,5
32	0,6	1,0	60	0,8	0,4
33	0,7	1,1	61	0,6	0,3
34	0,8	1,3	62	0,5	0,2
35	1,0	1,4	63	0,4	0,1
36	1,1	1,5	64	0,3	0,1
37	1,3	1,6	65	0,2	0,1
38	1,4	1,7	66	0,1	0,0
39	1,5	1,7	67	0,1	0,0
40	1,6	1,8	68	0,1	0,0
41	1,7	1,8	69	0,0	0,0
42	1,8	1,8	70	0,0	0,0
43	1,8	1,8			

Instroomleeftijd wezen

Leeftijd	Mannen	Vrouwen	Leeftijd	Mannen	Vrouwen
16	0,0	0,4	44	10,5	13,1
17	0,0	0,5	45	11,4	14,0
18	0,3	0,6	46	12,3	14,9
19	0,4	0,7	47	13,1	15,8
20	0,5	0,9	48	14,0	16,6
21	0,6	1,1	49	14,9	17,4
22	0,7	1,3	50	15,8	18,1
23	0,9	1,6	51	16,6	18,8
24	1,1	1,8	52	17,4	19,5
25	1,3	2,0	53	18,1	20,1
26	1,6	2,3	54	18,8	20,7
27	1,8	2,5	55	19,5	21,1
28	2,0	2,8	56	20,1	21,6
29	2,3	3,0	57	20,7	21,9
30	2,5	3,4	58	21,1	22,2
31	2,8	3,7	59	21,6	22,5
32	3,0	4,1	60	21,9	22,7
33	3,4	4,6	61	22,2	23,0
34	3,7	5,1	62	22,5	23,2
35	4,1	5,7	63	22,7	23,4
36	4,6	6,4	64	23,0	23,5
37	5,1	7,1	65	23,2	23,7
38	5,7	7,9	66	23,4	23,8
39	6,4	8,7	67	23,5	23,9
40	7,1	9,6	68	23,7	24,0
41	7,9	10,5	69	23,8	24,1
42	8,7	11,4	70	23,9	24,1
43	9,6	12,3			

C.4 Actuariële overgangskansen

Leeftijd	Intreedverdeling	Startsalaris	Ontslagkansen	Promotiekansen	AO-kansen
21	0,0%	47.500	8,0%	6,50%	0,0171%
22	0,0%	47.500	8,0%	6,50%	0,0319%
23	2,9%	47.500	8,0%	6,50%	0,0467%
24	2,9%	47.500	8,0%	6,50%	0,0615%
25	5,3%	47.500	8,0%	6,50%	0,0742%
26	5,3%	51.000	8,0%	9,00%	0,0849%
27	5,3%	55.000	8,0%	9,00%	0,0939%
28	5,3%	59.000	8,0%	9,00%	0,1015%
29	5,3%	62.500	8,0%	9,00%	0,1079%
30	5,3%	66.000	8,0%	9,00%	0,1133%
31	3,3%	69.500	6,5%	6,00%	0,1180%
32	3,3%	72.500	6,5%	6,00%	0,1221%
33	3,3%	75.500	6,5%	6,00%	0,1258%
34	3,3%	78.500	6,5%	6,00%	0,1293%
35	3,3%	81.000	6,5%	6,00%	0,1327%
36	2,4%	83.500	6,5%	4,00%	0,1362%
37	2,4%	86.000	6,5%	4,00%	0,1398%
38	2,4%	88.000	6,5%	4,00%	0,1437%
39	2,4%	90.000	6,5%	4,00%	0,1480%
40	2,4%	91.500	6,5%	4,00%	0,1526%
41	2,2%	93.500	6,0%	2,00%	0,1578%
42	2,2%	94.500	6,0%	2,00%	0,1635%
43	2,2%	96.000	6,0%	2,00%	0,1697%
44	2,2%	97.000	6,0%	2,00%	0,1765%
45	2,2%	98.000	6,0%	2,00%	0,1838%
46	2,2%	98.500	6,5%	1,00%	0,1917%
47	2,2%	99.000	6,5%	1,00%	0,2001%
48	2,2%	99.500	6,5%	1,00%	0,2089%
49	2,2%	99.500	6,5%	1,00%	0,2181%
50	2,2%	99.500	6,5%	1,00%	0,2276%
51	1,7%	99.000	8,0%	1,00%	0,2374%
52	1,6%	98.500	8,0%	1,00%	0,2472%
53	1,4%	98.000	8,0%	1,00%	0,2570%
54	1,3%	97.500	8,0%	1,00%	0,2666%
55	1,2%	96.500	8,0%	1,00%	0,2760%
56	1,0%	95.500	7,5%	0,50%	0,2848%
57	0,9%	94.000	7,5%	0,50%	0,2929%
58	0,8%	92.500	7,5%	0,50%	0,3002%
59	0,7%	91.000	7,5%	0,50%	0,4132%
60	0,5%	89.000	7,5%	0,50%	0,3582%
61	0,4%	87.000	10,0%	0,50%	0,3032%
62	0,3%	85.000	10,0%	0,50%	0,2483%
63	0,1%	82.500	10,0%	0,50%	0,1933%
64	0,0%	80.000	10,0%	0,50%	0,1383%
65	0,0%	77.000	10,0%	0,50%	0,0833%
66	0,0%	74.000	10,0%	0,50%	0,0000%
67	0,0%		10,0%	0,50%	0,0000%

C.5 **Uitgangspunten voor automatische waardeoverdracht en afkoop klein pensioen**

Als het opgebouwde pensioen na einde deelneming bij PPF APG in termen van een pensioenaanspraak niet meer dan € 2,- bruto per jaar bedraagt, dan vervalt deze aanspraak aan het fonds.

Als het opgebouwde pensioen na einde deelneming bij PPF APG in termen van een pensioenaanspraak tussen de € 2 en € 613,52 (afkoopgrens 2025) ligt, dan vindt automatische waardeoverdracht plaats naar de nieuwe pensioenuitvoerder.

Als het ouderdomspensioen of partnerpensioen bij ingang tussen de € 2 en € 613,52 (afkoopgrens 2025) ligt, dan wordt het pensioen afgekocht.

In geval van waardeoverdracht of afkoop is de over te dragen / af te kopen waarde gelijk aan het opgebouwde persoonlijk pensioenvermogen. Om te bepalen of een deelnemer in aanmerking komt voor waardeoverdracht klein pensioen of afkoop wordt het opgebouwde persoonlijk pensioenvermogen vergeleken met de afkoopgrenzen zoals opgenomen in het pensioenreglement. Hierbij gelden de onderstaande uitgangspunten:

- Afkoopgrenzen worden bepaald op basis van pensioenvermogens, uitgedrukt in kapitaalbedragen per leeftijd (per geboortjaar);
- De wettelijke afkoopgrens voor het betreffende jaar - uitgedrukt in aanspraken - wordt herrekend naar afkoopgrenzen uitgedrukt in kapitalen;
- Afkoopgrenzen worden berekend op basis van de wettelijke grondslagen en rente (25-jaarsrente van september voorafgaand jaar) bij individuele waardeoverdrachten;
- De afkoopgrenzen zijn unisex met de verdeling man:vrouw gelijk aan 50:50;
- De afkoopgrenzen bij ontslag en bij pensionering (ingaand ouderdomspensioen met of zonder latent nabestaandenpensioen) worden bepaald op basis van het ouderdomspensioen met 70% latent partnerpensioen;
- De afkoopgrenzen worden jaarlijks per 1 januari herijkt op basis van de door het ministerie van SZW te publiceren afkoopgrens in het betreffende jaar en de grondslagen en rente bij individuele waardeoverdracht in het betreffende jaar. Uitgangspunt is dat de afkoopgrens en de factoren individuele waardeoverdracht ook in de toekomst jaarlijks worden gepubliceerd. Indien deze gegevens niet meer worden gepubliceerd, dan wordt de methode van herijking herzien;
- Voor micropensioenen (pensioenaanspraak € 2 of minder) gelden dezelfde uitgangspunten. Deze grenzen (waarbij wordt gerekend met een grens van € 2 in plaats van € 613,52) zijn echter niet in het pensioenreglement opgenomen.

